

Tallinn
Kõikumik

СКОРОСШИВАТЕЛЬ

Mälestusi

Rõs-ist

ДЕЛО №

Mälestuskilde Rõs-ist

1912 - 1932. a.

год

ХРАНИТЬ

ЛЕТ

REM 12699

PR 70

S I S U K A V A. -Kausta lõpust alates.

1. Epigramme, naljandeid RÕS-ist. Enn Saluveer.	4 lhk.	126-129
2. RÕS õpetajatele mõeldes. Enn Saluveer.	1 "	125
3. Tervitus RÕS 65.juubeliks. Enn Saluveer.	1 "	124
4. "Tungal, tungal tungal!" Enn Saluveer.	2 "	123
5. RÕS-i kevadkontsert. Enn Saluveer.	2 "	121-122
6. RÕS õpetajaile mõeldes. Enn Saluveer.	2 "	119-120
7. Muusikalisest kasvatuses RÕS-is. Enn Saluveer.	17 "	107-118
8. Jüri Parijõgi. Enn Saluveer.	4 "	97-106
9. RÕS vil. kokkutulekule 10.VII 1971. Ellen Lätt.	2 "	95-96
10. 1977.aastaks. Ellen Lätt.	2 "	91
11. Kallid tüdrukud ... Ellen Lätt.	4 "	91-94
12. Mälestusi RÕS-ist. Lo Valter.	5 "	54-58
13. RÕS-i 65-ks juubeliks. Lo Jalakas-Valter	3 "	88-90
14. Mälestused Seminarist. Helmi Jalakas-Rohtla	31 "	84-87
15. Ettekanne RÕS suvepäevadel 1983.a. Ain Nurk	5 "	66-71
16. Autobiograafia ja ülevaade töödest. Ain Nurk.	7 "	59-65
17. Mälestuskilde tsaariaegsest RÕS-ist. Al-der Viirmaa.	8 "	50-53
18. Mälestusi Hans Turp'i kohta. Viktor Turp	3 "	78-83
19. Mälestusi seminaridest. Julius Ungru.	3 "	46-49
20. Vestlus Al-der Viirmaaga. Pear Rootalu	2 "	43-45
21. RÕS IV lennu lõpet. kokkutulek 07.06.75, P.Rootalu.	4 "	41-42
22. Vestlus vil. Selma Kaberiga. P.Rootalu.	2 "	39-40
23. Vestlus vil. Toomas Takjasega. P.Rootalu.	3 "	38
24. Voldemar Raami eluloost. P.Rootalu.	3 "	36-37
25. Kuupäevalisi märkmeid RÕS-ist. P.Rootalu.	3 "	33-35
26. Seminari peahoone nurgakivipanek. P.Rootalu	9 "	24-32
27. Vil. Villem Hübner-Hallamaa. P.Rootalu	2 "	21-22
28. Mälestusi kahest seminarist. Elmar Saariste.	3 "	19-20
29. Seminaristide kokkutulekule VII 1974. Hilda Jõulmaa	5 "	13-18
30. Mälestusi RÕS-i lavategevusest. Meeri Udal-Haas.	2 "	10-12
31. Mälestusi RÕS-i algupäevist. August Saukas.	6+4 "	4-9
32. Evert Meriäinen	2 "	2-3
33. Õpetajate näitetunnid RÕS Harytuskoosis	2 "	1-
34. RÕS kirjandusringi koostatud protokoll		72-75
35. Foto: lk. 4-5 vahel (näitering)		76-77
36. Foto: lk 6-7 vahel (näitering)		
37. Fotod (2tk) lk 38-39 vahel (kokkutulek 1975. juunis. 2. j Parije mälestuskort)		

Evert Mesiäinen oli Rakvere Õpetajate Seminari õpetaja 1923 - 1932. aastani. Õpetas laulmist, laulmise metoodikat, tegi orkestrit ja segakoori. Kui 1932. aastal seminar Rakveres likvideeriti, osa õpilasi ja õpetajaid Tartusse üle viidi, tuli direktoril kaaluda kas võtta kaasa Mesiäinen või Õunapuu. Mesiäinen oma kaine iseloomuga, esile ei trüginud. Õunapuu oskas oma isikut suurepäraselt serveerida. Direktor Raamile meeldis see ja ta otsustas Õunapuu kasuks, kuigi vil. Ain Nurga mäletades teda hoiatati. Poolteise aasta pärast said Õunapuu vaksid selgeks ja ta vallandati. Direktor ütles: "Teil oli õigus."

Mesiäinen jäi ilma kohata. Rakveres ei olnud lauluõpetajat vaja. Ta kolis Tallinna ja kuulduste järgi ei vajatud teda ka sääl lauluõpetajana. Ta asunud tööle keskkooli matemaatikaõpetajana. Peale sõda oli Mesiäinen ühe Tallinna Keskkooli direktor.

Jätame elukäigu.

Meile on Evert Mesiäinen tähtis kui lauluõpetaja-metoodik. Tema metoodika oli omanäoline. See, kuidas ta käis ringi, kaenas "redel", vahel kaks "redelit", astus klassi, pani "redeli" klassi ette ja tund algas. Näitas kepiga redelipulki, meie suust tuli hää, nii naga tema tahtis.

Heliloojana mäletame teda kui Seminari hünni "Tungal" ja teiste laulude loojat.

Meiepäevil olevat keegi tegelenud Mesiäise eluloo uurimisega, aga kes ja kui palju, ei tea.

Meil oleks vaja Mesiäise töö kirjeldust, tema õpilaselt, see annaks pildi nii, nagu tegelikult omal ajal oli. Kuidas just Mesiäinen õpilased "redelist" laulma pani? Aga seda ta suutis. Ja "redelid tegime me ka.

Trükis ilmusid küll tema metoodika-vihikud, silmapiiril ei ole neist ühtegi.

Mesiäinen laskis meil endil laule teha. Tegime sõnad, pärast viisi, harmoneerisime, siis kõlas laul neljahäälselt. Mõni nendest lauludest oli metoodikavihikus.

Päris asjaliku pildi pakuks ühe improviseeritud laulutunni konspekt.

Huvituseta pole tema isiku iseloomustus. Tujukas ta oli, kur-

guga lõristas, aga mesi oli mesi. Mälestu temast on asjalik

Ühesõnaga, meil oleks vaja meenutada Mesiäist ja tema lauluõpetanist "redeliga".

Kaasaegse mälestused on etemad kui mõne uurija väljainemised sullepeast.

Väga tore, kui Rakvere Koduloomuuseumis, kus nii mõndagi on Seminarist, oleks mälestusi õpetaja Evert Mesiäisest.

Rakveres, 8.aprillil 1981.a.

P. Rootalu

Mälestusi Rakvere Õpetajate Seminari algpäevist.

Olen sündinud Rakveres ja seal elanud päev-päeva kõrval kuni oma kahekümne eluaastani. See linn on mul läbi joostud pikki ja põiki, risti ja rästi. Ääre-linna tänavatel (Rägavere tee, Laada tän jne.) elavatele poistele oli meeldivaks mängumaaks Linna mets (niisuguse nime all teda tuntigi). Seal sai suveti mängitud sõjamänge ja käidud lepikus maasikal.

Oli jälle ilus suvepäev (mitu aastat enne Esimest maailma sõda. Läksin naabripoistega Linna metsa maasikale. Metsa jõudnud oli aga meie üllatus suur. Lepikust oli suur lahmakas maad lagedaks tehtud ja täis veetud telliskive. Kodus sain vanemalt teada, et sinna hakatakse ehitama mingisugust koolimaja. Sellest pidi tulema õpetajate seminar. Õpetajate seminar töötas küll juba varem Tartu maanteel asuvas suures üürimajas, mis ei vastanud kooli ajakohastele tingimustele. Uue hoone ehitamine kulges väga kiiresti. Mäletan, et õppisin Rakvere Hariduseeltsi kooli II klassis, kui meie kooli õpilasi viidi, nagu nüüd tavaks oli "organiseeritult" uude koolimajja õpilaste isetegevuslikule õhtule. Koolimajja jõudnud, tabasid meid üllatused üllatuste otsa. Kõik ruumid särasid elektrivalgusest, mida me polnud ealeski näinud, akna all seistes tuli sooja õhku otse seinast (radiaatorid), WC-s käies olime ääretult ehmunud ja hirmu täis, sest ei saanud kuidagi veevoolu seisma panna mis pahinal klosetipotti voolas. Pagesime kiiresti ruumist välja, et saagu nüüd mis saab.

Kui puhkes Esimene maailmasõda ja Saksa riigi sõjaväed olid tunginud juba Lätimaale, vallutanud Kuramaa ja jõudnud Düüna kaldale, evakueeriti seminar Venemaale. Mõni aeg seisis kooli ruumid tühjad, aga siis toodi neisse mõnisada läti sõjapõgenikku. Muidugi need hakkasid oma elu korraldama kuidas vähegi said. Oli vaja toitu keeta ja ruume kütta. Ruumidesse kombineeriti malmahjud (buržuikad) ja plekktünnidest koksiahjud. Suits suunati plekktorudega akendest välja, kolmanda korruse ruumide suits läbi katuse välja. Niisuguse algelise kütmise juures oli tuleoht igapäevane nähe. Jäni puhkeski tulekahi põõningul, kus süttisid sarikad ja katuse lauad. Tänu sellele, et katus oli plekist, suudeti tulele piir panna, aga põõning ja kolmas korrus sai tugevasti kannatada.

Revolutsiooni ajal kadusid lätlased Rakverest ja seminari hooned jäid ilma hooleks.

1919.a. suvel taastati uuesti seminari kui eesti õppeasutus ja algas õpilaste vastuvõtmine, mis toimus eksamita. Mind võttis vastu dir. Raam. Ta küsis, kas ma laulda oskan ja oskan mängida mõnda muusikariista. Et ma oskasin laulda ja pisut viiulit mängida, võeti mind vastu, aga minu klassivenda, kes laulda ei osanud, kuigi mängis trompetit, jäi vastu võtmata.

1919.a. sügisel algas koolitöö mitte aga oma majas vaid Rakvere poeglaste gümnaasiumis, Pikal tänaval õhtu vahetuses. Seal töötas seminar jõuluni. Peale jõulut kolis kool Malla mõisa. Samal algas oma ruumide remont. Olin 1919.a. suvel tööl potissepa poisina seminari õpetajate korterite remontimisel. Käisin ka peahoone olukorraga tutvumas. See oli väga masendav. Ruumid olid äärmiselt räpased, lõhutud jne, koridorides ulatus igasuguse prahi, jäätmete ja inimese väljaheite lasu kõrgus põlvini. Aga 1920.a. sügisel algas koolitöö juba hästi remonditud ja nägus oma majas.

Et koolimaja remont nii kiiresti ja sujuvalt toimus, nõudis dir. Raamilt energia ja närvi kulu.

Kirja pannud August Saukas (III lend).

7.augustil 1986.a.

Õiend-parandus:

Malla mõisas töötas seminar märtsi keskpaigast kuni mai kuu lõpuni 1920.aastal.

P. Rootalu

Mälestusi Rakvere Õpetajate Seminari
lavategevusest
1930 - 1932. aastani

Pole traditsiooniliste arvelike sügis- ja kevadkontsertide, kus esinesid: suur segakoor, meeskoor, kvartetid, sümfooniaorkester ja vokaal- või ka instrumentaalsolistid, korraldajate vanemate klasside poolt ka meeldinud näidendi- te lavastusi. Peaproovide ajal olid publikuks nooremate klasside või ka haryutuskooli õpilased. Esietendused olid Rakvere publikule, paljudele vilistlastele ja naugemoltsu elanikele külastele.

1929/30 õppeaastal korraldajate seminaril õpilastele näitemunsti kursusel Heino Vaksi juhendamisel.

Pole lühikese sissejuhatava teoreetilise osa valiti üsna kohe lugemisproovil tegelased Soome näidendi "Rohkela talus".

Nü jõudis ka meie toonordse IV klassi õpilasi lavalaudadele. Haryutused toimusid vahel aegedega, sest Heino Vaks sõitis meid juhendamata Tallinnast. Proovid toimusid muudelgi pärast õpetajad.

Esimesi peaproove oma perele ja esietendus anti lastele Rakvere publikule.

1931./32. õppeaasta alguses, kui olime juba abiturientid, alustasime August Kitzbergi draama „Tulude pöörses“ õppimist sõjalisela õpetaja Alfred Rebase juhitud. Sobivaid osataitjaid võeti ka noorematest klassidest. Meie tegelaskond oli noor ja rõhete kogemustega küllaltki varke draama sündmustikule sisseelamiseks, aga teoks ta sai.

Pealigi oli viimase kooliaasta esimene pool väga tõine, eriti praetliste töökojumeite hankimisel nui õpetamise kui ka kooli juhtimise osas. Kaks nädalat oli harjutuskool täielikult noorte õpetajate meelevaldas. Ei mäleta, et oleks osinenud õhtustelt proovidelt püüdnudsi või värskeid-nurssimist. Nali ja hea meeleolu vaheldused sügavate istumiste jälgimise vahusega.

Tegelased „Tulude pöörses“

Jaak - Mõõ-Sooaare perimees	-	Georg Roovik
Lena - tema tütar		Hilda Gustavson
Jaak - Mõõ-Sooaare silane		Hans Tammann
Kaarel - Mõõ-Sooaare perimees		Osvald Hall
Anu - Jaak ema		Meeri Udal
Mats - Mõõ-Sooaare silane		Juhani Ungu
Ants	" "	Martin Tormann
Mari	" "	Hedrick Elf. Kirgi
Käat	" "	Anni Hilmel
Konjapõis	" "	Hans Ehnepress
Hans Kulandõdu		Marto Vent ja Lilli Lemendis
Lutsu tüdrukud		

4
Draama esiteti Raskere publikule (avetavasti
kontsent. pool, mille esimesel osal kava ei ole säilinud)
13. detsembril seminaril lavatel

Kuuldas meie nooruke kollektiiv selle ras-
ke draama vaatamist osas vüa, ei mäleta,
aga üu elasime sellel küll kaasas

1932. a. alguseks oli ristlastel Jaan Leemetsal ilmunud näidend „President Nuiatust“ ja võetud „Estonia“ mängunavva.

Ka ristlaskogu peoks oli tal korjatud komöödia „Kumunamila kultuurinandid“, milles rufutas maakooli õpetajete elu ja töötungsust.

Lavastajaks oli autor Jaan Leemets ise. Tegelasid valiti peamiselt Lääne- ja läheduses töötavatest ristlastest ja kaugemaltki. Kaasa tegi ne viis seminar õpilast.

Jaan Leemets ise töötas lavastajat Püssis. Proove tehti 2-3 korda nädalas, muudkui õhtuti ja puhkepäeval, kokkupupe kohaselt. Esinemine toimus 5. märtsil järgneva nava alusel. Jumestajaks oli Roman Varts Lääne- ja Västleliste ringist. Lavatöö kestis alustades seminar õpilased.

Kutse

Teie austavat osavõttu seminaris mees korraldatavat ristlaskonna kontser-
-peest laupäeval 5. märtsil kell 8 õhtul
loodab

Lääne Seminar Ristlaskogu

KavaI

1. Prolong kaasvõitlejatele - vt. L. Klaumann
2. Pilvele M. Saar
3. Sa ise läksid kaugele - M. Saar
4. Kordul on kõhesel paju P. J. Hannika
seminari segakoor
5. Ländlerche Szene - klaveril vt. E. Tamm
6. Frühlingslauschen - Põndrug
klaveril vt. L. Loppel
7. Nurgutari hällilaul - J. Glutsam
8. Herra oper. "Lõgssmanöörid" J. Kalman
lauleb vt. S. Päär. Koch
9. Kuttija laul J. Lõbetrus
10. Põega kügukades M. Tegeltus
11. Meie Maa E. Genex
12. Demex kaldal - Ungariis
võistluskonna kahekoorne
meeskantet.

Kaheceg 10 min.

II

- "Kuiskandla. kultuurkandjad"

jaan Luumetsa komöödia

3 vaetust, 4 pildis

autari lavastusel ja kaestegajusel

Tegelased.

1. Georg Morna - koolipuhdaja - vil. Jean Leemets
2. Lätarina Lillental - õpetaja - õpil. L. Hennovits - ka
3. Hadu Jolanas - mugav õpetaja - vil. V. Raam
4. Elmar Nõmmiste - noorõpetaja vil. O. Güntel
5. Friedebert Opiels - kooli noormees õpil. H. Tammem
6. Lorisä Marjapuu koolitaja - õpil. M. Udal
7. Taavet Otsaabel - künasmees vil. H. Vündorf
8. Jaagup Mühkam - põllumees vil. R. Tamm
seltis esindaja
9. Kadu Murakas - küla kultuurimees õpil. H. Talfeldt
10. Maoses Goldvechse - aiamees^{daan} vil. E. Soatetsberg
11. Joonas Näsänen - viinaka vil. J. Tappas
12. Luusteeruumi koolitaja vil. M. Gross
seltis Haruogi esindaja vil. A. Nurm
- Pildid } Eltiitaja õpil. H. Vunderbess
 } Jünnestaja Roman Varts

"Kurskakuula kultuurirandjael" oli teravmeelne ja hästi sõnastatud komöödia. Georg Morna oli vanameelne, pisut saametu mees. Arvastas tihti toonitada, "Kui ma Katsikas õpetaja olin" Lätarina Lillental oli närviline ja Hadu Jolanas laisarvõtu mugav mees. Noorõpetaja kooli tulekul tulid teda tervitama ja oma seltis liikmeks tärbama praegse kooliõpilase organisatsioonide "tähtsamad" tegelased ja ka "kultuurne daam" Tardiseetret võimu koolis esindas Lorisä Marjapuu, ent muus-

de värbamise asel.

Heakajuline liibus komöödra võeti publiku poolt soojalt vastu.

Samal õhtul, nagu alles niii selgus, esitendus „Estonias“ ka tema näidend „President „Skuiatust““.

Muudret^{III} peoõhtul lõpetati rõõmlas
nooli orkestri ja pillimaste saetel tantsudes.

Märtsi lõpul soovis meie VI klass
õp. Rebase lavastusel õppida Hugo Randsupä
näidendit „Kiskeripõlli linnapead“. Lõpetus
olid omepoolsest esialgu jaotatud ja aprilli
lõpul või mai alguses loodeti törgo toimie
tulla. Kuna oli teadnud narkooshaiguste
periood, kuulati meie ettevõtmise ära. Ilma
et veel ühtki proov oleks toimunud.

Algas nüüdne õppeviisand nüst-
ensamiste ettevalmistamisega. Ensamed ol
kolm: Meeste keel - kirjajalut (kirjand) 2) peda-
gogiline psühholoogia - suuline ja 3) mate-
maetike metoodika - suuline.

Mäletarasti formus meil veel väike
kevadkontsert enne ensamed. Lius jube
teadmine, et Rarvere õpetajate seminar suletakse
meie 41. lennu 42-le lõputajale lõputunnus-
tuse väljandmine päeval.

1932.08, juunis oli seminaripäele väge ilus, aga väge kurb
päev.

8 9

Raivere Õpetajate seminar 11. lennu
"suvepäevad" pärast kooli sulgemist
8. juunil 1992. aastal.

Juba enne lõpuksameid oli meil ot-
sustatud klassi viimane ühine ekskur-
sioon korraldada Lõuna - Eestis, vahel-
tult pärast seminar "matuseid".

Tol ajal ei olnud koolidel ja nii ka se-
minaril. Lühelühendend peale hobuse, se-
pärast leppisime varakult kokku Kõltis asuva
autobusside ja töökoja omaniku Arrakuga, kel-
lel oli veel valmimisel uus suur autobuss.
Väga soot lubati kindlustada 9. juuni hommik-
ul. Meie oleks küll sobinud 10. juuni hommik-
ul, et oleks võimalik pärast kurba ja rõõmsat
piduõhtust natuke negi väga magada ning vähe-
malt viie-nune päevalõun sõiduks ette val-
mistada. Polnud aeg parata, sest kaup oli teh-
tud.

Et meie klassil, kui kooli lõpetajatel, ei olnud
peonõrvaldusega ega ka pärastõhtus korras-
töödus nohustusi, siis ootasime koolilõuna es-
"aravõetud" meeleolus juba hõlinemud sõidu-
ki ~~harjumist~~. Arvus ja heameel muutis
aga ehmatuseks, kui suur ^{autobuss} sõiduk säreavana,
aga val lausa värvist tõlumana, ilmus ja
uued avati. Sõiduk oli küll uhinus, aga mitte
nii suur, et peaaegu neljakümme inimest ma-
hutada. Olin üs sõiduki tellijast. Väga

uippus nutt sõnu jo mõtted segama. Olusorra
pääsis klassijuhataja dr. Pallon. Autobussi saa-
tis ta tagasi. Kõrs õp. Hilda Mühlibergiga ja me-
ga muutsime enesurrooni marsruudi Lagn-
-Eestisse. sihtpunktiga. Petseri.

Heatahtlikult arvas klassijuhataja, et meie
võime minna veel väljale magama ja tunde tel-
leb päeva jooksul raudteestaamast sõidu pole-
tid Petserisse. Seal alles otsustame kuhu ja
kuidas edasi minna.

Lähtime kõrk mööda linnale. Linnu sõidu-
alus peatuspaigaks sai pingreheber Hilda Gustavso-
ni õe ~~õe~~ korter raudteestaama läheduses, kus veel
peale Hilda, Hlme Puumanni ja minu olis veel
teisi tüdrukuid.

10. 9. juuni ^(eel) õhtupoolikul sõitsime juba Petseri
poole, kuhu jõudsime 10. juuni ennelõunal. Pea-
tuspaiga leidsime Petseri gümnaasiumis.

Selle asutuse direktoriks oli Aleksander
Rinken, kes meie klassi siinastumis enami-
te ajal ja ka aastat hiljem oli meie Raavre sem-
nari direktoriks. Ta tundis meid veel hästi ja
abistas igati linnu tutvustamisel, eriti kloo-
sti osas. Petseri mungakloostri ülem Bulin, tolle-
aegse Eesti Kõrgkogu saadik, tutvustas meid isik-
likult kloostris ajaloo, ehitistega, kirikutega
ja ka varakambriga. Viimases olis sära ja hül-
guist ning smitarpaneeid rikkust ja uhkust.

Kleeride ümbrus oli korras. Rohkesti oli äärmiselt ⁹ ~~12~~
lõli, ilupöösad ja nendestatud muus.

Leupäeva õhtupoolikul saadeti klassifitseeritud
merd, keda kuulatakse, veeleto Pitsers Er-Luthen kottus
üle sõjaväelase laulekustseerimoonat ohvitsernoone
osavõtul. Ka see oli väge ilus ja meresugustele
noormestele huvitav-vaatepilt.

Lõunas liikudes uletus meile kuuldas, et
sama nevedistest Pitsers Grimmerum abiteerren-
tidest olle uus noormees läinud mungakloost-
risse, kus peidetakse valmistama mungaks. Aasta või
paar hiljem, kui saadakse oma kodukohe enesur-
noonega Pitsersisse, täiskas nulli uus väge ilus mun-
garüüs noormees turistide juhina, aga kasta sama
ole, ei tea.

Järgmisel/pühapäeval oli Pitsers "gulfanje"
Ka seda nägime me esmakordselt. Tähtsiti täna-
rask ja turuplatsid, peamiselt vene rahvarüüdis.

Grupivõrkiselt väge liikudes juhtusime mõne
õpilasega individuaalmajade või väärnemete aida-
dega ümbritsetud majade piirkonda, kuhu merd
muelitas/muusikahelid ja laul. Imetlus tenor tun-
nus olevat solisti asas. Kuu aastad hiljem kutsuti Pit-
sersit päritoler Martin Tars "Estoua" operasolistikas.
Nis samastasen ma tol esikursiooni ajal kuuldu-
häält hilisema kunstnikuga.

Esmapäeva varahommikul algas jälgimata
vana- Irbaskasse. Ei tea, kui palju kilomeetreid

me käisime, aga näiskõrvetusega oli see rogo vä-
 ritav. Põut viigi vedades sellis vanas amulas lüüdis
 me puhkeparga Mõla järve ääres, kus ka saime
 supelda. Edasikäik tuli Irborskasse. Mõlitavasti
 saime sealt ostude rongile ja sõita tagas teed
 Võru suunas. Kohale jõudes alustasime jõe jalg
 siikaku raudteejamest rajudega ääristatud teed
 mööda Võru linna. (Katuspõrge lüüdisme (vst) jõe
 suletud Võru seminar hoonetes) Käisime Kreutzwaldi
 muuseumis ja Tamule järve ääres. Juhuslikult
 pelgetud veaautu vti merd Haangasse, kus ronisime
 Puuri-Munamäe tipuni. Jõlleaegsist vanast puut-
 materjalist varustetornist suure hürge igasse khaan-
 de raadates nägime (vst küll) erimeeriselt suu-
 ruplitega ja järveitmedega merle kõrgem vii aru-
 muutunud looduspihta.

Kümase ennusepäeva vutseme Tartus ööbels
 velturast tohavas. Päeval liikumine rong jube
 varum tuttavetes parkedes ning murduki ka
 Emajõe kaldal. Ohtupoolikal vti merd rong
 jube Tapa suunas, kus tuli teha ümber-
 tunne Rakvere suunas.

Tagasituli nutus klannjuhetaja Pallas
 merd uhens nõdalans tööle seminar liksede-
 rimistöödele. Illed oli vst kümme Rakverele
 lähemal elavast õpelasist, tööde juhins oli mato-
 maatikaõpetaja. E. Limberg määratud.

Tapel, 6. apr. 1980

Ullaas.

P o e e m (kroonikaline).
(4 osaline).

Seminaristide kokkutulekul VII 1974.

Pirita-Kosel.

Moto: Newtonile kukkus õun pähe ja ta avastas gravitatsiooni-seaduse. Kahju, et teistele pole õun pähe kukkunud. Kahju. Oleks kukkunud, oleks maailmas palju newtoneid.

I. H A K A T U S.

(Võib laulda viisil: "Läksin mina, läksin mina...")

Mõni tuli kooli, et tarkust taga nõuda.

Teine tahtis haljale oksale jõuda.

Mõni tuli otsima maaila otsa:

eks tarkuse õunad pähe vahel potsa.

Refr. Oh, vaata ette,

kuhu sina kukud!

Ära sina kuku ajalukku!

Polnud koolis tüüpide vähesust karta,
nagu vanas piiblis olid Maarjad ja Martad.

Jakui Marta agarasti tööd teha rühkis,

Maarja tööst ei hoolinud suuremat ühti.

Maarja tühja-tähja elus taga otsis.

Marta kukupai ei sallinud trotsi.

Ja kui Pallon elumõtteid lahkesti jagas,

Marta tunni tasa maha magas.

Oli ikka meilgi kõigiga pistmist:

läbi lõid korraga mitut sorti -ismid,

kub-, rea-, irrea konstruktivistid

Siuru ja Noor-Eesti lood olid platsis

kõik palupoja ajusid koledasti kratsis.

Kõrvetas just nagu tuline laava,

sest eelnev lektüür oli Anna Haava.

(Oma) ajakiri ultra oli igati kanti,

mis õpilasrühma poolt välja anti.

Tuleb aga tõdeda kurba fakti:

ei leidnud see massiga üldse kontakti.

Refr. 2 korda.

II. TEEMA ARENDUS ehk lugu ise (jääb tegemata)

Viisil: "Seda paati pole tehtud..."

Teema arendamiseks autoril puudub idee,
kuid poeemi ideeta valmis ei tee.

Puudub paslik intriig ja sünnis konflikt,
et lugu oleks kõigile õpetlik.

Ka positiivne kangelane on vajaka;
kes loidudele lagipähe lajataks.

Kätte näitaks eluks kindlaid pidemeid,
annaks mõistust luua kõikjal sidemeid.

Laulul olgu ennekõke korras snitt,
et kangelase pähe ei pakuks igandit,

et poleks enam miskit arusaamatust,
oleks klaar kõik nagu viksis raamatus.

Oleks selge justkui viksis raamatus.

Peast kaoks kõigil tuhm (või juhm) arusaamatus.

III. LÕpetus. (Lauldes või retsiteerides).

Moto: "Laulge rõõmsalt omal viisil,
vile laske hulka:

"Redel viib sind paradiisi -
otsi õiget pulka!" (U.Laht).

Olid lõpuks pead miskitki täis saand triiki.

Põske kasvand habe ja püksid läind viiki.

"Sellest tarkusest võikski alguseks piisata,
minge nüüd tööle meie firma ja viisaga!

Vaadake, hakkama saate kuis te ...!"

Ütlesid õpsid (hüütud õpetajaks muiste)

Moodi läksid Eestimaal säärasead laadad,
kus koolmeistrist kaupa laialt oli saada.

Kollitas "haritlaste üleproduktatsioon".

Liig paksult maasoola sai igal pool.

Tõmmati koomale koolide ukseid, et sisse ei trügiks
võõra elu tuksed.

Mõnda veel nüüdki, sest ehk mälestus valdab,
kuis end eksponeeriti mööda mitut valda.

Kokku maasoola voolas nii tohutult,
et tühjast lõõbistki leiti siis lohutust.

Sente salaja loeti, kas teisale katsub
sõita veel rongis või kahejala ratsul.

- 3 -

Refrään 2 korda.

Oh, vaata ette,
kuhu sina kukud!

Ära sina kuku ajalukku!

IV. P Ä R I S L Ö P P .

Eks inimene kohane
ja kõikjalt läbi poe.
Ta istub kuskil kohale,
see olgu külm või soe.

Näe, õhtu kätte jõudnudki,
ja katus kõigil peal.
Nüüd väljast tuule vuhinat
toas kuulata on hea.

M ä l e s t u s k i l l d e k a h e s t s e m i n a r i s t .

Juba lapsena imetlesin õhtupäikeses säravat kauget Rakvere Seminari ehituste kompleksi. Kui hiigelpalee muinasjutus, külge tõmbav ja igatsust äratav näis see siis mulle. Nüüd sisseastumiseksamitele tulnuna seistes selle unistustepalee künnisel, leidsin, etsee ei olnudki see palee, milleks ma seda kunagi pildasin, aga see oli ikkagi võimas ehitus Rakvere linna kohta.

Kui vastuvõttueksamid läbi olid, siis selgus, et 120 taotlejat oli vastu võetud 36. Seminari inspektriss prl. Kasvandik õnnitles meid, andis natuke mingit informatsiooni ja soovis siis kõigile head suvepuhkust, ja me võisime minna.

Mina olin kui "seitsmendas taevas". Hariduse väravad olid mulle avanenud ja uus rõõmustav tulevik oli silmapiiril. Pikk jalgteede koju - 24 km - ei tundunud seekord pikana ega väsitavana. Kõike võisin nüüd palju kergemini kanda ja kannatada.

Kogu seminari ajastust on õnnestunud vastuvõttueksamid kõige sügavamini minu mällu sööbinud. Säärast õnnelikku elamust ma oma kuueaastase seminari ajastul enam ei kogenud. Isegi seminari lõpu- ja kutseeksamite õiendamine ei rõõmustanud mind nii kui see esimene mulle edukas kokkupuude seminariga, mis tegelikult oli ka määrava tähtsusega kogu minu edaspidiseks eluks.

Pikk suvevaheaeg möödunud, algas kibe õppimine seminari I klassis. Enamikku uutest kaasõpilastest veel mäletasin kevadest. Mõnda nägin nagu esimest korda. Silma hakkasid muidugi seminari harjutuskoolist tulnud õpilased: nemad teadsid kõike, olid igal pool asjamehed ja teejuhatajad. Mulle meenub ka ingerlane Robert Reio, kellega ma ühte pinki sattusin.

Klassijuhatajaks saime pr. Erika Vihmani, kes oli inglise ja saksa keele õpetaja. Sale, lühikeste tumedate juustega ja ruttava kõnnakuga. Küsimustes ja vastustes lühike, selge ja täpne. Mitte kunagi pikki moraalijutlusi. Kitsas ja lühike must kleit valge kraega - see oli tema alaline riietus. Ta oli väga nõudlik, kuid mitte liialdatult. Ta kontrollis hoolega ülesantud ettevalmistusi. Meenub veel nüüdki, et ta mind neli või koguni viis tundi järjest pühalikult küsitles; aga mul oli õpitud. I klassis oli mul kõik alati hästi ette valmistatud. Lady - nii oli tema hüüdnimi vana- mais klassides - tuleproovil aga kukkusid läbi mitmed. Üks nendest oli ka minu pinginaaber, kes oli muidu küll hakkaja ja aktiivne poiss, kuid keeltes ta ei saanud jalgu alla ja pidi juba

esimese aasta lõpul seminarist lahkuma.

Väljaspool õppetööd pani pr. Vihman eriti suurt rõhku klassi isetegevusele. meie pidasime kord nädalas klassi koosoleku, mida juhatasid ja protokollisid kordamööda valitud juhatajad ja protokollisid Koosolekuil arutati koolisse ja koolikorda puutuvaid küsimusi. Tihti esitati ka mõne õpilase poolt valmistatud referaat, mis hiljem sisuliselt, ülesehituselt ja ettekandeviisilt läbiarutati. Referaadi teemad valisime ise ühiselt. Iga koosoleku algul oli eelmise koosoleku protokollitellugemine ja läbiarutamine ja koosoleku lõpul juhataja tegevuse arvustamine. Lahkargamiste puhul astus klassijuhataja vahel õige suuna näitamiseks. meie klassil oli ka oma ajakiri "Luik", mis läks III klassis hingusele. Põhjuseks olid lahkarvamised toimetuse ja alaliste kaastööliste vahel. Pr. Vihmanist on mulle säilinud parimad mälestused.

Teistest õpetajatest on veel hästi meelde jäänud lauluõpetaja Evert Mesiäinen. Ta oli hea muusikamees: komponist, organist ja koorijuht. Ta kandis alati kaasas suurt pungil täis taskut, mis tema väikese kasvu tõttu ulatus peaaegu maani. Mida ta selles kandis see jäi meile teadmatuks. Klassi tulnud, oli tal harjumuseks kõigepealt tasku klaverile heita. Haaras siis taskust numbriraamatu ja käsutas nimekirja järjekorras kolm õpilast korraga tahvli juurde, kus igaüks sai eriülesande. Kes oma ülesandega valmis oli, see võis istuma minna; kes aga ei leidnud õiget lahendust, see sai kõvasti pahandada. Ükskord jäi keegi tahvli juures intervallidega hätta. Ta sai siis pikalt-laialt kuulda, kui tähtis on intervallide tundmine - terve muusika põhjened intervallide tundmisele. Minu arvates see nii ei olnud. Tõusin üles ja ütlesin, et intervallide kirjutamine üksi pole tähtis, me peame oskama ka neid laulda. Mesiäinen kuulatas, kargas toolilt üles, läks näost tulipumaseks ja käratas: "Kas Te tahate hakata mind õpetama, minge klassist välja!" Läksin sõnakuulmata ja kohe kooli kantselei ukse ette - tahtsin direktorile kaevata, et minule on tehtud ülekoht. Kantselei aga oli tühi. Jäin sinna nõutult seisma. Sain seal paar minutit seista, kui keegi õpilane tuli mind klassi tagasi kutsuma. Mõtlesin viivu, kas minna või mitte. Olin pahane, sest minu arvates oli karistus liiga karm. Otsustasin siiski rahu ka suks ja läksin tagasi oma kohale. Mesiäinen ei lausunud ühtegi

sõna ja sellega oli see pahandus lõppenud. Kartsin küll, et ehk saan laulmises rahuldava, kuid minu kartus oli asjata.

Muusikaõpetajaks olid Rakvere Seminaris veel prl. Vassiljeva klaveriõpetajana ja Aleksander Õunapuu viiuliõpetajana. Prl. Vassiljeva oli jubavanemas elueas ja arvatavasti vene emmigrant. Ta oli esimeses klassis väga pedantne oma kuivade sõrmeharjutustega laual.. Ta ei olnud kunagi rahul õpilaste sõrmeharjutustega. Õpilaste sõrmede pärast said pahandada ka võimlemisõpetajad, et nad tema arvatesrikkuvat laste käed oma pallimängudega ja muude ülearuste liigutustega.

Hoopis teine kuju oli aga Aleksander Õunapuu. Ta oli suur tülitseja. Tülitsetes kaasõpetajatega ja ässitas ka õpilasi oma kaasõpetajate vastu. Tema viiulitunnid olid rohkem tühja jutu ajamine kui õppimine. Tunni algul lasi ta paar paremat õpilast mängida ülesantud harjutused ja siis läks jutuks. Ants Tammmaru, kes oli ka suur jutumees, leidis alati paraja teema, et Õunapuud tunni lõpuni jutuhoos hoida. Kui kell kuulutas tunni lõpu, siis jõudis Õunapuu veel öelda, et järgmiseks tunniks järgmine number selgeks harjutada või vana harjutus korrata.

Huvitav kuju oli loodusloo- ja keemiaõpetaja Harald Tehver. Ta oli - kui ma õigesti mäletan - üle kahe meetri pikk ja võrdlemisi kõhn. Õpilastele valmistas nalja tema kõne- ja väljendusviis. Tänuväärt kuju karikaturistidele, millist võimalust ka rohkesti kasutati. Muidu ta ei olnudsugugi halb õpetaja. tõeliselt oli ta liigagi heatahtlik, mida südametud õpilased ei jätanud ka kasutamata.

Võimlemisõpetaja Th. Andresson oli Berliini kehalise kasvatuse ülikooli haridusega. Kange suusamees. Tema eriala oli aga vabavõimlemine a'la Idla. Ta oli väga aktiivne, populaarne ja lugupeetud õpilaskonnas. Tänu Andressonile oli Rakvere Seminaril tol ajal väga hea sportlaskond.

Väga tähtis aine oli muidugi eesti keel. Nelja aasta jooksul, mil mina Rakvere Seminaris õppisin, oli meil kolm eesti keele õpetajat: prl Pert, kes mind eksamineeris sisseastumiseeksamil, on peaaegu meelest läinud. Prl Pertti järele tuli asetäitjaks üliõpilane H. Jänes, pärastine Ühisgümnaasiumi direktor. Temal oli raskusi distsipliinihoidmisega. Pärast H. Jänest tuli prl. Vanaveski. Ka temast ei ole midagi Märkimisväärselt meelde jäänud. Hiljem Tartu ajastulmärkasime, et meie teadmised ja os-

kused eesti keele ja kirjanduse alal olod üsna nigelad. Seeel oli muidugi tingitud Rakveres olnud eesti keele õpetajate tihedast vahetusest.

Ja lõpuks Rakvere ajastust dir. V. Raamist. Tema meile tunde ei andnud ja selletõttu olid meie kokkupuuted temaga vähesed. Rakverest on ta minule meelde jäänud kui tasakaalukas ja õiglane pedagoog. Vanemate õpilaste hulgas oli ka teistsuguseid arvamisi tema kohta.

T a r t u s .

1932.aastal sulges Haridusministeerium kolm meel järgi jäänud seminari ja peale Tallinnas tegutseva pedagoogiumi avati ka Tartus pedagoogium. Suletud seminaride õpilased võisid valida Tartu või Tallinna vahel. Enamik Rakvere Seminariste valis Tartu. Esiteks lootsis seal palju oma endisi õpetajaid kohata ja teiseks, oli ju Tartu meie hariduskeskus ja rahulik linn kui Tallinn. Tartu Pedagoogiumi direktoriks määrati meie direktor V.Raam, kellele oli antud vabad käed uue pedagoogiumi õppejõudude valikuks. Meid oli ootamas uus ja täiesti tundmatu ajajärk - kaks aastat Tartus - ja selletõttu möödus 1932.a. suvevaheaeg väga põnevast ootamisest.

Esimene koolipäev Tartus aga oli üksainus pettumuste seeria. Esimeseks pettumuseks oli Pedagoogiumi hoone Pepleri tänaval. See vana puuehitus oli mannetu ja vilets, võrreldes rakvere Seminari monumentaalse ehitusega. Teiseks suurpettumuseks oli, et Rakvere õpetajaist olid üle toodud ainult võimlemisõpetajad, viiuliõpetaja, matemaatikaõpetaja E.Limberg, käsitööõpetaja Linda Pärl, harjutuskooli õpetaja pr.Brandt ja harjutuskooli juhataja Ain Nurk. Esimese päeva pettumustele seeriale pani aga punkti, kui Tähe tänava internaadis meid vastu võttis matemaatikaõpetaja E.Limberg, kes oli määratud sinna internaadi juhatajaks, oma käskude ja keeldudega. Hiljem tundus, et hr.Limberg, hilisema nimega Lehis, oli sattunud oma õigesse sõiduvette. Pooljooksul oli ta igal pool jaol, paber ja pliiats käes märkmete tegemiseks ja nime üleskirjutamiseks. Käratsemised ja pikad noomitused muutusid pika peale tema juures harilikeks nähtusteks. Mitmed õpilased ei kannatanud seda alatist pahandamist ja lahkusid internadist, nendega koos minagi.

Uueks klassijuhatajaks oli Haapsalust ületoodud prl. Mar-

ta Arike, kes hakkas meile p etama usuõpetust ja pedagoogika ajalugu. Me olime neli aastat harjunud väga vabavaatelise õpetaja-klassijuhatajaga, kuid meile pettumuseks selgus, et Marta Arike oli meie meelest veidi vananenud maailmavaatega ja meil oli algul raske temaga harjuda.

Aga Tartu Pedagoogiumi seminari harust on ka paremaid mälestusi. Nendest üheks on eesti keele ja kirjanduse õpetus. Rakveres nii igav ja ebahuvitav õppeaine muutus siin Herman Rajamaa k sitlusel kõige huvitavamaks õppeaineks. Eriti vaimustatud olid uuest eest keele õpetajast tüdrukud. Ma ei mäleta ka ühtegi juhust, et keegi oleks märkusi teinud Rajamaa käitumise kohta. Ma usun, et kogu meie lennul on säilunud parimad mälestused.

Kui igas koolis valitseb teatud meelsus või vaim, nagu tol ajaltavatseti öelda, et selles valitses kaks vaimu. Rakvere õpilased olid ja jäid omaette ja tartlased omaette. Nema olid omas kodus, me olime sissetungijad. Sissetungija mõiste alla viidi ka dir. Raam, kelle ees pidi nende endine direktor J.Tork taganema ja leppima ainult algkoolijuhataja kohaga. Seda ei andestatud kunagi dir. Raamile.

Meie omas klassis esinenud mõnedele vastoludele vaatamata suutsime siiski selle kahe aasta jooksul koos ühte-teist teostada. Rakveres algatatud Traditsioon - igal aastal ühiselt leitud näidend k tte õppida ja see siis tervele koolile ette kanda - sai teoks ka Tartus. Otsustasime laulumängu "Parvepoisid" selgeks õppida. Seminari harjutuskooli  petaja A.Lint nõustus näidendi k tte ppimist juhendama ja lauluõpetaja Jaan Pakk hoolitses muusikalise külje eest. Mitmeile raskusile vaatamata õnnestus tükk suurepäraselt. Seda leitsid õpetajad ja ka teised õpilased. Isegi tartlased andsid kiitva hinnangu. Joonistusõpetaja Merilaid leidis koguni, et meie mängu võis kunstim  dupuuga mõõta. O ime uhked, eriti sellest, et me saime tartlastele näidata, mida meiegi suudame.

Tartu elu ise aga oli võrratult huvitavam Rakvere elust. Oieti öeldud: me sattusime maalt linna. Teater ja rahvaülikool olid ig  hele kättesaadavad. Kasutasime ka ohtrasti neid võimalusi.

Kui 1934.aastal lahkusin lõputunnistus taskus Pedagoogiumi hoonest Pepleri tänaval, siis oli hinges ~~ ne~~ õnne ja ka t hjustunne - olin saavutanud selle eesmärgi, mida olin p  d-

nud ja soovinud, aga teisest küljest pesitses hinges teatud mure tuleviku pärast: mis saab edasi?

Algab uus elujärk! Aga kas ma olen küps sellel uuel elujärgul teisi kasvatama, õpetama ja Juhtima?

Elmr Saariste

Holland.

Rakvere Õpetajate Seminari 1934.a.

XIII lennu vilistlane.

Tekst saadud Kose-Lükatil 11.ja

12.juulil 1981.aastal

Õ p e t a j a

V I L L E M H A L L A M A A (H ü b n e r).

Sündinud 1901.a. 9.detsembril Virumaal Vao vallas.

Surnud 1979.a. 20.juunil Tallinnas.

Õppis Kadrina Haridusseltsi 6-kl. algkoolis ja aastail 1919 - 1924 Rakvere Õpetajate Seminaris. (Õpetaja kutsetunnistus anti prooviaasta järel 1925.aastal.)

Seminaris õppides võttis osa mitmetest kooli huvialaringi tööst. Hiljem oli ka naturalistide ringi juhataja.

1924.aasta suvel valiti Õpetajate Seminari Harjutuskooli õpetajaks, kellena töötas kahel õppeaastal. Peale muude õppeainete õpetas ka laulmist, seadis laste laulukoori ja juhatas seda suvisel ülelinnalisel laste laulupeol.

1926.a. algavaks õppeaastaks valmis Virumaal Püssi vallas uus 6-kl. algkool. Suurim ja moodsaim tolleaegseist koolihoonetest maaoludes. Sinna vajati juhatajat ja mitut õpetajat. Hallamaa soovis sinna juhataja kohale kandideerida. Seaduste järgi oleks tal pidanud olema kohustus veel kolm aastat töötada esimesel töökojal, (oli ka osaline stipendiaat), aga, et ta soovis suure kooli juhatajaks saada, siis lubati teda Seminari Harjutuskoolist lahkuda.

Õpetajate valimised Püssis toimusid soovide kohaselt. Peale juhataja valiti veel neli noort Rakvere Õpetajate Seminari lõpetanut, keda Hallamaa oli esitanud. Vana kooli endistest õpetajatest jäi ainult üks.

Kui koolimaja võtmed uuele juhatajale kätte anti, siis olid ruumid kõik tühjad, ei lauda ega tooligi. Uusi õplasi sissekirjutades tuli seda teha aknalaua.

Juhataja, vallavalitsuse ja muude ametiisikute energilise ja kiire tegutsemise tõttu oli kooli avamispäevaks majas kõik vajalik paika pandud, õppetöö võis alata. Kauge-malt õpilastele oli internaat. Majas olid korterid kõigile õpetajaile ja teenistujaile.

Uus kool noorte haridustöötajatega muutus uueks hari-duelu lätteks, avaldas oma mõju ka õpilaste kodusesse, koondades ümbruskonna noori ühisüritustele. Lauluharjuteks kasutati kooli saali ja klaverit. Laulukoorid esine-sid maakondlikul ja ka üldlaulupeol.

Kui Hallamaa 1933-nda aasta sügisel Püssi kooli juhata-ja kohalt lahkus, avaldas koolinõunik H.Linsi tunnustust ja tänu kooli asutamise, hoolitsuse ja eeskujuliku õppe- ja kasvatustöö eest seitsme aasta kestel.

1933-nda aasta sügisel algas töö Nõmmel Hiiu 6-kl. algkoolis. (Praegu Tallinna 28. 8-kl. kool) Selles koolis töötas kaks kooli, oli kaks vahetust. Mõne aasta pärast val-mis Kivimäel uus 6-kl. algkool, üks Hiiu koolidest kolis Kivimäele, sinna kuulus ka Hallamaa. 1940-st aastast nime-tati kooli 7-klassiliseks mittetäielikuks keskkooliks ja direktoriks määrati V.Hallamaa. Töötas selles koolis kümme aastat.

Direktorile jäeti õigus omatahtmisi õpetajaid juurde valida, sellega võimaldus koonduda tugev kollektiiv ja jõu-dis lonkava korra ja madala õppeedukusega kooli jälle õige-

le kõrgusele saada. See ei jäänud ka juhtiva valitsuse poolt märkamatuks, seda edu makati hindama. Järjekorras oleks:

1. 1945.a. Medal (Suure Isamaasõja perjood 1941 - 1945).
2. 1946.a. ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi Aukiri Tallinna linna vabastamise 2-se aastapäeva puhul.
3. 1947.a. Rinnamärk "Haridustöö eesrindlane"
4. 1948.a. ENSV Ministrite Nõukogu II preemia Tallinna 29.-le koolile (dir. V.Hallamaa) "Eeskujuliku õppe- ja kasvatustöö hea teostamise eest" - 5000.- rbl.
5. 1949.a. ENSV Ministrite Nõukogu I preemia Tallinna 29.-le koolile, "Eeskujuliku õppe- ja kasvatustöö hea teostamise eest" - 10 000.- rbl. ja rändpunalipp - ENSV parim kool (dir. V.H.).

Nii oli kirjutatud ajalehes, "N. Õpetajas" ja teisteski ajalehtedes ilmus kirjutisi 29.-st koolist ja direktorist.

Haridusministeeriumi vastava määruse põhjal anti kutsetunnistused 1947.-l ja 1949.-l aastal: õigus õpetada 7-meklassilises koolis füüsikat ja matemaatikat, hiljem joonistamist ja joonestamist.

1950/51.õppeaastal töötas Hallamaa Tallinna 4.-ndas Keskkoolis algkooli osas.

1951-sel aastal määrati Haridusministeeriumi poolt õppetöö edu huvides Tallinna 2.-se Keskkooli matemaatika õpetajaks 5.-7.-klassides.

1955.-st aastast kuni pensionile jäämiseni töötas Tallinna 28.-s koolis.

1948., 1956., 1957. aastail esines loengutega Pedagoogilistel Loengutel ja Vabariiklikul konverentsil õpetamisoskusest ja esteetilisest kasvatuses koolis. Palvis kiituskirju.

Oli Haridustöötajate Ametiühingu liige.

+ + +

Andmed abikaasa N. Hallamaa poolt dokumentide alusel.

L i s a:

Villem Hallamaa eluloo juurde.

"Nõukogude Õpetajas" ilmus kirjutisi 29-nda kooli tegevusest:

1) 18.V45 nr.19. Koolide inspektori ülevaatlik kirjutis "Tallinna 29 Mittetäielikust Keskkoolist".

2) 15.VI 45 nr.23 kirjutis "Tallinna 29. koolis lõppes õppetöö" ja pilt 29. kooli lõppaktuselt. Tunnistuse saab Hillar Kool - kiituskirja andmine).

3) 23.V 47 pilt: õpilase annavad lilli direktorile ja õppealajuhatajale (kooli lõpetamine).

4) 14.XI 47.Haridusministri käskkiri nr.644 "Haridustöö eesrindlased": koolide inspektor Linda Jakobi t. Vihalem nr.7 ja 29 kooli direktor Villem Jüri p.Hallamaa nr.24.

5) 1949.aasta suvel kirjutis: (ei tea millises ajalehes) "Inimhingede insenerist, Tallinna 29. kooli direktorist V.Hallamaast" (pilt vist ka). See oli I preemia puhul.

6) 1948. aastast on väljalõige ajalehest (ajalehe nimetage kuupäeva pole märgitud), kus on artikkel "Esimesest kellahelinast peale." Artikli autor V.Hallamaa, Nõukogude

Eesti teise preemiaga autasustatud Tallinnna 29. mittetäieliku keskkooli direktor. Teksti keskel on foto "7. klassi eesrindlikke õpilasi" R. Sepa foto ja luuletus "Sügis koolis" - autoriks Ilmi Kolla, õpilane Pärnust.

+ + +

Mälestused Villem Hübner-Hallamaa kohta on saadud tema õelt Selma Hübner-Vaitmaalt, kes lõpetas Rakvere Õpetajate Seminari VI lennus 1927.aastal.

Siiajuurde kuulub 8 fotoreproduktiooni Villem Hübner-Hallamaa elust:

1. RÕS Naturalistide Ringi juhatus 1921/22.a.
2. Kooli orkester 3 VI 22.a. kevadel.
3. Seminari Harjutuskooli VI kl. 1924/25.a.
4. Villem Hübner-Hallamaa ja Harjutuskooli õpilased, tõenäoliselt laulikoor.
5. Fotomontaaž Lüganuse-Püssi mailt
6. Püssi 6-kl. algkooli pedagoogid 1927/28.a.
7. Villem Hallamaa Nîmel.
8. Villem Hallamaa pildistatud 1947.a. oktoobris Tallinna 29. kooli kabinetis.

S e m i n a r i m a j a n u r g a k i i v i
p a n e k.

Veel sajandi algul oli Rakvere turu- ja laadaplats suur ja avar väljak, mis algas Parkali ja Saue tänava joonelt ja ulatus Ed.Vilde tänava äärde, kus praeguste töökodade asemel oli suur Saarepere saeveski. Saeveskist edasi üle lageda välja ei olnud ühtegi ehitust. Hoonestus oli Viru, endise Kapsa - kunagi olnud vasakul pool tänavat suur kroonu kapsaväli - tänava ääres. Rägavere tee äärde kerkisid esimesed majad.

Umbes versta kaugusel Saarepere veskist otse üle välja algas tihe lepavõsa, sekka kõrgusid eakad männid ja leinakased Lepikul oli pahakõlaline nimi ("Litsilepik"). Tagapool, lepiku teises servas oli kunagi ehituspaasi võetud ja sügavates paeaukudes käisid lapsed suvel ujumas. Karjatusperioodil liikusid siin linna lehmakarjad.

Aasta enne Esimest maailmasõda, 1913. aastal sai vääärne linna elanike uudistuspäigaks. Siin algasid suured ehitustööd. Võeti maha lepavõsa, ohvriks langes ka mõningaid mände, kaevati välja pinnast, tehti süvendeid, kohale veeresid hobusekoormad kividega ja muu ehitusmaterjalidega. Paljud linna hobusemehed leidsid ehitustöödel head teenistust. Rahvas ütles: "Ehitatakse seminari koolimaja." Salaja käisid tüdrukud ja poisid jälgimas ehituse käiku. Näha oli, et ehitus käib laial territooriumil. Hiljem selgus, et keskele tuleb koolimaja peahoone. Paremale, kui linna poolt vaadata, õpetajate elumaja, vasakule maja, kus direktori korter ja muud koolile vajalikud ruumid. Töö edenes kiiresti, keldrikorruse müürid said valmis ja siis 1914. aasta kevadel hakkas käima suust-suhu jutt suurest peost, mis tuleb koolimaja nurgakivi panekul. Väljakuulutatud päeval kogunes metsaääre palju rahvast, kesotsas huudidhimulised poisid ja tüdrukud. Peahoonest oli näiliselt valmis keldrikorrus. Maapinnast kõrgemale ulatuva teie müüridele olid peale pandud lauad, mida mööda võis pääseda sündmuskoha juurde. Siis vaibus liikumine. Kohale tulid võimumehed Rakverest ja kaugemalt. Oli säravate nööpidega vormikandjaid ja uhketes erariietes asjaosalisi. Eriti paelusid tähelepanu kaks vaimulikku. Neist üks, õigeusu preester tegi viiruki suitsu, viibutas suitsupanni keti otsas edasi tagasi ja pritsis pintsliga vett. Teine, luteri koguduse õpetaja, palus

ehitavatavale hoonele jumala õnnistust. Ühte müüri soppi oli oli jäätud ava, sellesse pandi metallsilinder mitmesuguste dokumentidega ja paberitega. Nüüd võisid kõik osavõtjad mööduda pühitsetud kohast ja visata avasse metallmünte. Kui sõnavõttud mööda ja annid antud, tulid müürsepad, sulgesid ava ja ladusid mõned korrad kive peale. Kui maja valmis ja kõik korras, ei suutnud hiljem enam keegi aimata ega juhatada kätte kohta, kus peituvad nurgakivi dokumendid.

Peale nurgakivi tseremooniat koguneti majalähedusse, kus vabas looduses oli kaetud pikk peolaud. Eesotsas suurte külalistega istus lauas palju kes olid seotud maja ehitamisega. See oli 22. (vana kalendri järgi 9) mail 1914. aastal.

Paari kuu pärast algas sõda. Vaatamata sellele arenesid ehitustööd kiiresti. Aasta pärast oli kolm maja valmis, ümborus korrastatud ja tehtud kivisillutisega kivitee kuni praeguse Piiri tänavani.

1915. aasta oktoobris kolis uutesse majadesse 1912. aastal asutatud Opetajate Seminar, mis seniajani oli töötanud Tartu t. Stroinovski Majas.

Nurgakivi panekust on jutustanud 1950-ndatel aastatel selles sündmuses osalejad:

Melanie Stein-Baumverk, kes elas sel ajal lapsena Paemurru linnaosas ja Minna Järvine, elab Viru t. nr. 5.

Jutustused pani kirja Pear Rootalu
29. novembril 1983. a.

Kuupäevalisi andmeid

Rõs asutamisest

ja

tööst.

1909 - 1981.

Andmeid Rakvere Õpetajate Seminari asutamisest ja tööst.

- Aprill 1909.a. Tsaari-Venemaa Haridusministeerium alustas 1909.a. algupoolel kooliõpetajate seminari asutamiseks ettevalmistusi Baltimaadele. HM. pöördus selle küsimusega Riia õppekonna kuraatori poole.
- 1911.a. algul Riia õppekonna kuraatori ettepanek oli-asutada õpetajate Seminar Rakverre.
- 7.juuni 1912.a. Tsaari-Venemaa Hm. otsus-avada Õpet.Seminar Narva Joaorus.Algasid eeltööd,soetati asjaajamisraamatud, pitsatid, vormiriietus jne.
- 1912.a.juuni Riia kuraator määras seminari direktoriks A.V.Orlovski, kes käis Narvas ja leidis,et asukoht kooliks oli sobimatu, linna sees, tööstuste läheduses, jõehärsel niiskel alal, kus polnud ka sobivat ehituskrunti.Seepärast loobuti mõttest ehitada kool Narva. Kiilduste järgi olevat vahepeal kooli asukohana kaalumisel olnud ka Narva-Jõesuu.Kuna aga Rakvere selleaegne linnavalitsus lubas linna karjamaalt männimetsa äärest seminari hoonete ehitamiseks tasuta neli tiiru maad, siis määratigi Hm. poolt kooli asukohaks Rakvere.
- 1912.a.oktoober Direkt. A.V. Orlovski hakkas tegutsema.Üüris esialgu õppetöö alustamiseks Pikk tn. nr.19 ja Tartu tn nr.21 Stroinovskinaja, kus toimusidki vastuvõtu eksamid 1912.a. oktoobrikuus.
- 22.okt 1912 Ruumide kooliks õnnistamine Tartu tn.nr.21 Strahnovski majas. Et algul olid Hm-il kõik eeltööd kooli avamiseks tehtud "Joaxinstalskaja Utšitel'skaja Seminarija" nimetusega asjaajamisraamatud trükitud,pitsatid valmistatud, kooli nimetähtedega rihmapandlad ja mütsimärgid õpilaste vormiriietuse jaoks lastud valmistada, siis alustaski kool 1912.a. sügisel Rakveres tööd Joaoru Õpetajate Seminari nime all ühe klassiga, kuhu oli vastu võetud 30 õpilast.
- 23.okt1912
- 1913.a. Asutati ka oma harjutuskool Pikk tn. nr.19, kiriku kõrval asuvas majas.
- Sügis 1913 Alustati linna metsa ääres uue kolmekorruselise koolihoonete ehitamist. 1914.a. sügisel alanud maailmasõja tõttu tõmmat aga koolimaja ehitussummad kokku, nii et jäi ehitamata peahoonet ühendavad sammaskäigud kõrvalmajadega, aula lae betoneerimistööd jm.
- 22.mai 1914 Peahoonele pidulik nurgakivi panek.

- 1915.a. sügis Ehitustööd lõpetatud, kuigi kestis I Maailmasõda.
- Okt. 1915.a. Koliti Tartu tn. majast oma uutesse majadesse, kuhu toodi ka harjutuskool (2kl. 5 jaoga ministeeriumikool). Uues majas hakkas kool tööle juba Rakvere Õpetajate Seminari nime all.
- 23 veebr. 1918.a. Esimese Maailmasõja lõpul lakkas kooli tegevus ja suurem osa kooli varandustest kanti laiali. Majad võeti sõjaväe ja nakkushaigla kasutusse.
10. dets. 1918.a. Eesti Vabariigi valitsuse otsus - taas avada Õpetajate Seminar Rakveres.
11. juuni 1919.a. RÕS-i esimeseks direktoriks määrati Hm poolt Voldemar Raam.
- sept. 1919.a. Alustati RÕS-i ruumide remondiga.
6. okt. 1919.a. Emakeelne seminar alustas tööd Unisgümnaasiumi ruumes Pikk tn 29. Oma ruume sel aastal kätte ei saadud. Koolihooned olid uuesti antud sõjaväele.
2. märts 1920.a. Õppenõukogu otsus kolida kooliga ruumide kitsikuse tõttu linnast end. Malla mõisa ruumidesse Kunda lähedale.
22. märts-29v RÕS töötas üle kolme kuu isemajandamisel Mallas 1920.a.
15. märts 1920.a. RÕS sai tagasi oma majad. Teostati remont.
6. sept. 1920.a. RÕS alustas õppetööd oma ruumides, kuhu toodi ka harjutuskool.
- 1930.a. Eesti Vabariigi valitsuse otsus, seminaride järk-järguliseks sulgemiseks õpetajate arvu ülekoormuse tõttu. Rakvere Õpetajate Seminaris lõpetati I kl. vastuvõtt.
26. mai 1932.a. Valitsuse otsus, sulgeda RÕS. Õpilased üle viia Tartu Pedagoogiumi.
11. juuni 1932.a. Rakvere Õpetajate Seminari õppenõukogu viimane koosolek.
1. aug. 1932.a. Majad anti kaitsevägele. Nad ehitasid maja sisemuse põhjalikult ümber.
15. märts 1945.a. Alustas tööd ENSV Rahvakomissaride Nõukogu määruse kohaselt 2. veebr. 1945.a. Rakvere Õpet. Seminar Rakvere IKK ruumes. 15. märts 1945.a. direktoriks määrati Voldemar Raam, kes nüüd töötas ka Rakvere Eesti kooli direktorina, kuid 1932.a. oli kohata jäetud.
- Juuli, 1947.a. II Maailmasõjas purustatud kooli hooned anti koolile tagasi. Algas remont.
- September 1947.a. Alustati õppe-kasvatustööd omas majas.
- 1949.a RÕS nimetati ümber Rakvere Pedagoogiliseks Kooliks.

- 1953.a. Anti koolile Fr. R. Kreutzwaldi nimeline Rakvere Pedagoogiline Kool Viru lauliku ja arsti 150. sünniaasta puhul.
- 1957.a. Fr..R.Kreutzwaldi nimeline Rakvere Pedagoogiline Kool lõpetas tegevuse. Ruusid anti üle vastavatud Rakvere Internaatkoolile.

Rakvere Õpetajate Seminaris 1919-1932.a.

kasutatud õppe-kasvatustöö võtteid.

- 1919-1920 Õpilaste üldkoosolekud, kus arutati päevaküsimusi, kuulati ettekandeid ja kavandati kallas isenajandamiseks moodustatud komisjonide tööd.
- 1919-1922 Vaidlusköösolekud ühel teemal, näiteks "Mis on kultuur ja tsivilisatsioon", kusjuures kujunesid välja vastandlikud pooled, või seisukohti pooldavad rühmitused.
- 1920/21.a. Poolaasta hinnete väljapanek koos klassi õpilastega, kusjuures kuulati ära õpetaja poolt nimetatud hinne kohta õpilase arvamus. Nii arutati iga õpilase hinnet eraldi (kasutasid õpet.M.Valbe ja ja Tõmurist-eesti keel ja matemaatika).
- 1924 Õpilaste raamatukogu jagati klasside raamatukoguks, iga klassis õpilaste poolt valitud koguhoidja.
- 1919-1923 ja Direkt. V. Raam jalutas vahetunnil koridoris koos õpilaste-1928-1932aa. ga, vesteldi kuulati ära õpilaste arvamus, soove ja muresid.
- Aprill 1926.a. Lõpuklasside õpilastel 4-nda veerandi algul kahepäevaline õppepraktika kooli poolt suunatud Virumaa 6kl. koolides (dir. A. Rikken).
- 1919-1932 Õpilaste tervituse: tatarlastel sügav reveranss, poistel sügav kumardus.
- 1919-1932 Õppetöö põhivormiks õppetund mitmekesisetes vormides.
- 1928 Üldõpetuse rakendamine vastava metoodika läbivõtmise järel algklassides.
- 1929 Klassiruumide süsteemi esemele on võetud n.n ainoklasside süsteem, näiteks lauluklass, keelteklassid, ajaloo-, geograafiaklass jnc.
- 1929 On vähendatud ainetundide arvu. Selle osalise tagajärjena oli võimalik enamik ainerühma tunde tuua ennelõunasele ajale.
- 1930 Katsetus õppetund asendada ~~400g~~ õpilaste iseseisva tööga antud ainelõiguga või teemaga. Õpetaja osa passiivne, ta oli klassis. Õpilased võisid küsida, nõuda seletusi. Katsetus oli lühiajaline. Asja ei võetud õpilaste poolt tõsiselt.

- 1930 Direkt. V. Raam likvideeris oma kabinet, sest õpilaste hulgas olles polnud tal seda tarvis, andes selle ruumi klassijuhatajatele kasutamiseks vestlusteks lastevanematega jne.
- 1930-32 Direkt. V. Raam kõneles pedagoogika tundides vabakasvatuse ideest.
- 1924-32 Mõnest aineest rohkem huvitatud õpilased töötasid aineõpetajate juures.
- 1924-25 Füüsika õpet. G. Kuldvere valmistas füüsika õppevahendeid. Õpilased abiks.
- 1923-27 Loodusõpetuses õpet. Jüri Ermil katsed, ekskursioonid.
- 1924-26 Eesti kirjanduses õpet. Ilmastel tunnis õpilastelt referaadid.
- 1930 Saksa keeles dir. V. Raamil saksa keele rühmatunnid kodus.
- 1919-22 Joonistamises: Ed. Ole, peamiselt akvarell, kevadel näitused.
- "-- Gustav Moots-joonistamine modelli järgi, graafika.
- "-- Jüri Riis, pühad, kevadel näitused.
- 1932 --"-- Arnold Vichvelin, akvarell näitused.
- 1919-32 Klaverimängu õpetus selles ulatuses, et võib 6.kl. koolis õpetada laulmist (õpetajad - J. Vassiljeva, E. Mesimäinen).
- 1919-32 Viulimängu õpetus, et võib ka viiulil laule õpetada. Koolil viiulite kogu. Viimane õpetaja Aleks Jõnapuu, ka sümf. orkestri dirigent.
- 1919-32 Teiste muusikariistade õpetus võimaluste piires, ka üksteiselt.
- 1922-32 Usuõpetus vabatahtliku õppeainena, viimane õpet. Egon Pallon.

RÕS-i direktorid 1919-1932.a.

1. Voldemar Raam - 1919-1932 ja 1928-1932.a.
1945-1946.a. (suri 30. sept. 1946.a.)
2. Gustav Rosenberg - 1923-1925.a.
3. Aleksander Rikken - 1925-1928.a.

Inspektorid ehk õppealajuhatajad.

1. Gustav Rosenberg 1921 - 1923.a.
2. Gerhard Kuldvere 1923- 1925.a.
3. Hildegard Kasvandik 1925-1930.a.
4. Hilda Mühlberg 1930-1932.a.

Muusika- ja laulmise õpetajad.

1. Cyrillus Kreek 1919-1920.a.
2. Richard Vilmanse

2. Richard Vilmansen 1920-1922.a.
3. Johannes Dieckwart 1922-1923.a.
4. Alice Neumann 1920-1923.a.
5. Evert Mesiäinen 1923-1932.a.

Õpilasorganisatsioonid Rakvere Õpetajate Seminaris.

Muusika.

- 1919-20 a.a. Rühkpilliorkester Mallas. Organiseerija ja juhat õpil. Artur Koort.
- 1920-22 Sümfooniaorkester, juhataja õpet. Richard Vilmansen.
- 1920-22 Segakoor -- õpet. R. Vilmansen
- 1922-23 Segakoor -- õpet. Johannes Dieckwart
- 1924-1932 Segakoor -- õpet. Evert Mesiäinen
- 1926 Sümfooniaorkester "H" -- õp. R. Mesiäinen, ka viiuliõpetaja
- 1927-1932 Sümfooniaorkester -- õp. Aleksander Ünapuu
- 1925 Naturalistide Ringi "Väike poiste sümfoonia", juhat. õpet. Jüri Ern.
- 1930 Vklassi õpilaste koosseisuga naisorkester- oma algatus.

Ringid.

- 1919 Õpilaste esindus "Õppurite ühing", oma ajakiri "Algaja".
- 1921 Reorganiseeriti "Õppurite ühing". Uueks nimeks võeti "Teatring", ajak. "Ajalane".
- 1922 Asutati "Karskuse selts".-algatajad Karl Blum, Viktor Turp Joh. Hammer, kes kuulusid ka juhatusse. Tegevus vaibus (Direkt 1919-23 V. Raam).
- 1921-22 Asutati õpilaste K. Aalbau, V. Hübneri, V. Turpi ja Joh. Hammerialgatusel "Naturalistide ring", oma ajakiri "Looduseharrastaja".
- 1924-1932 "Karskusring"- organiseerib noorema ja vanemaastme õpiringid. Hilisematel aastatel haaras ring ka harjutuskooli õpilasi.
22. märts 1925.a. Vanema astme õpiringi liikmed andsid komisjoni ees ära karskuseksami.
2. IX 1925 III lennu algatusel püstitati vilistlaskogu asutamise mõte.
- 1926 "Pedagoogika Ringi" organiseerimine mitme sektsiooniga. "Fotoring" organiseeris pimiku kasutamist, kus vanemad õpilased- fotosõbrad õpetasid nooremaid.

- 1928-29 1928.a sügisel õpilasesinduse "RÕS Koolkond" loomine. Ajakiri "Tarm". Esimene koolkonna vanem August Vassil (Vaigo) 1929.a. (Dir. V. Raam!).
- 1932 Spordiring-harrastas kergejõustikku, jalgpalli, võrkpalli, lauatennist, paaril aastal ka jääpalli (1927-1929) ja talvel laialdaselt suusatamist (koolil suuskade kogu), sest Saksamaal kehal- kasvatuse kõrghariduse saanud õpet. Theodor Anderson on ise meistersuusataja-võistleja ning treener. Keetsid õpilase Hugo Lillega ka spets. suusamääret. Tublid suusatajad olid õpilased Hugo Lille, Villem Raam, Rudolf Tamm, Otto Siirak, Hugo Hinno jt. 1926.a. koolinoorte esivõistlustel 15-16.a. poisteklassis sõites 1 ja 3 km tuli Villem Raam noortemeistriks Rakveres. Hugo Lille tuli igal aastal mingil distantstil noortemeistriks. Laialdase talispordi harrastamisega ja vajaliku sihtvõimlemisega keh. kasv. tundides Th. Andersoni juhtimisel tagajärgedel hakati ka kerge- jõustikus häid tagajärgi saavutama.
- 1928.a. Tublid olid viievõistlejad Robert Pärnik (1928.a.l.), lennu- tades oda kõrges kaares kõige kaugemale, H. Suurvali (1928.a.l.) Odaviskes oli tubli ka Valter Riisbach, Hugo Lille hea 1500m jooksus (1929.a.l.). Lühimaa jooksudes, hüpetes, ka kuulitõukes, k kettaheitel olid tublid Riho Lahi, Gast on Embach (1928.a.l.), Villem Raam, Rudolf Tamm, Otto Grünthal (1930.a. lennust) ja Diivin (1931.a.l.). Naisõpilased harrastasid ka kergejõustikku, suusatamist ja võrkpallimängu, peamiselt kooli sisevõistlustel. Koolil oli sisevõistlusteks avar võimla ja väljas spordiväljak ja jalgpalli- ja võrkpalli väljakutega. Igale kevadel toimusid Viru- maa koolide vahelised kergejõustiku võistlused. Rahvaaria taga- osas. 1930.a. kevadvõistlustel saavutas esikoha spordi raskemal alal teivashüppes Villem Raam (1930). V. Raam saavutas esikoha ka kolmikhüppes. Ka Rudolf Tamm oli teivashüppaja, tegi ka kõrgus- hüpet nagu Raamgi. 1930.a. kevadvõistlustel saavutas RÕS-i võist- kond esikoha 220m teatejooksus, milline ala oli õpet. T. Anderson soovitusel kavva võetud loosungi all- sport massidesse, sport terviseks!- Ka jalgpallimängu treeningut tegi õpet. T. Anderson selle loosungi all.
- 1927 Jalgpallimäng- üks massispordialasid, hakkas edenema, kui Narva keskkoolist tuli seminari õppima sealset spordiseltsi "Võitleja" jalgpallimängija Feleks Böckler. Igale kevadel ja sü- gisel toimusid võistlused Rakvere Meesgümnaasiumi võistkonna- ga. 1927.a. sügisel oli üks põnevamaid mänge keskkooliga.

sügis
1927

RÖS-il tsentris F. Böckler ja väravas Gaston Embach. Mäng toimus peamiselt RÖS-i meeskonna värava all, sest keskkoolil oli mängijaid kaks-kolm korda rohkem valida kui seminaril. Kaotusseisus 4:3 tuli viigivärav teisel poolajal vasakäär K. Kreek/i vasakust nurgalöögist, mil pall vindiga veidi tuule toimel lendas üle keskkooli meeskonna väravavahi Joh. Erna kätte nende värava vasakusse nurka, tagajärg 4:4. Nurgalöögist löödud värav olnudsel uuel linna tsentrumis asuval jalgpalliväljakul esmakordne. RÖS-i meeskonna kapten ja tsenter Feliks Böckler lõi sellel võistlusel ühe ja vasakäär Karl Kreek 3 väravat. 1928.a. kevad- suvel toimusid ülemaalsed jalgpallivõistlused Tallinnas, kus käis ka Rakvere koolide koondis, milles RÖS-ist olid kaitsja Joh. Juusu, tsenter Feliks Böckler ja vasakäär Karl Kreek. Oli ainult üks mäng Rakvere koondisel Tallinna koolide meeskonna kaotusega 1:0 ja kaotajal tuligi koju sõita.

1929.a. 1929.a. sügisel oli RÖS-i koondisel jalgpallivõistlus Väike-Maarja Keskkooli meeskonnaga. RÖS-il väravas Rudolf Tamm, kaitses Villem Raam ja Alfred Tepp, vasakäär Paul Kokk, tsenter Karl Kreek parem sisemine Erich Kurik ja paremäär Otto Grünthal (need 7 mängijat olid 1930.a. lennust.) Võit 5:2. Öhtul RÖS-i õpilased esitasid Väike-Maarja rahvamajas T. Pakkala ja O. Merikanto laulumängu "Parvepoisid" 1930.a. suvise ekskursiooni finantseerimiseks Socme.

1927-1932 Meeskoor õpilaste oma algatusel. 1927/28 juhataja Evald Tamm, 1928-29 õ.a. Ernst Schwartzberg ja 1929-30 õ.a. Villem Raam, 1930-32 õ.a. Artur Vahter. Noored koorijuhid õpet. E. Mesiäise suunamisel leidsid meeldivaid laule, milliseid laulukoori liikmed naal tööil olles kasutasid.

1932 "Näitering" õppis näidendeid enamasti klasside kaupa ekskursioonide finantseerimiseks. Näitekunsti alal olid kutsutud juhendama Tallinnast kutselised näitlejad-Heino Vaks, Hilda Gleser ja Leopold Hansen Tartust ning sõjalisala õpetaja Alfred Rebane (hiljem näitleja Tartus ja Tallinnas.) Näitekunstist tugevasti huvitatud õpilase Julius Talpsepa (1928a.l.) lavastusel kanti ette 1926.a. "Jumala kloun". "Estonia" teatri näitleja Tallinnast Hilda Gleseri (sel ajal oli "Estonias" draama, ooperi ja operetiteater) juhtimisel toimunud näitekursuste järele 1927.a. jaanuaris-veebruaris õpiti ja esineti Moliéri "Ihnnsega" seminaris avalikul peol.

1928-29 Malering organiseeris turniire ja simultaane oma koolis, kus olid haaratud ka Rakvere teiste koolide maletajad. Paremad maletajad olid G. Embach, R. Pärnik, V. Riispapp, V. Raam, Edg. Lätt, H. Narvajt.

1928-29

1928-29

Raadioring-tegevus tagasihoidlik. Aparaat ei töötanud.

Meeldejäanud üritusi Rakvere Õpetajate

§

Seminari tööst.

- 29.mai 1921a. RÕS-i õpilaste osavõtt Viru Noorte Peost. Segakoori lauljad esinesid Rakvere Keskkoolide ühendkooris. RÕS-i õpilase Artur Koorti juhatusel. RÕS-i segakoor esines ka eraldi õpet. Richard Vilmanseni juhatusel.
- 20-21.ma 1922.a. Osavõtt III Viru Noorte-Püha pidustustest. Spordivõistlused ja üldine laulupidu. RÕS-i segakoor esines laulupeol õpet. R.Vilmanseni juhatusel.
- 8.juuni 1923.a. Jakob Liivi näidendi "Ordumeister" ettekanne seminaris. Lavastus õpilastelt.
- 30-31.juuni 1923 Teater-Ringi Muusikaosakonna segakoor" õpet. Johannes Dieckwarti juhatusel.
- 22.III 1925 Karskusringi õpiringi liikmed andsid eksami komisjoni ees, kuhu kuulusid karskusliikumise üldjuht Eestis A. Elango ja direktor Gustav Rosenberg.
- 1925 Loodi õpilasesindust keskendav organisatsioon, kuhu kuulusid kooli direkt. G. Rosenberg ja klasside esindajad. Oma ajakiri "Tari". Püsis iseloomu ei omandanud. Tegevus vaibus.
- 1928 1928.a. sügisel sõjalisala õpetaja Alfred Rebane6peale 1932.a. näitleja Tartu "Vanemuises" ja Tallinna Draamateatris, sai 1982.a. juulis 80.aastaseks), lavastas V klassist peategelastega (1932a.1. Teuvo Pakkala laulumängu "Parvepoisid". (Oskar Merikanto muusika-soolo- ja koorilaulud). Tegelased: Pietola peremees- Martin Gross, Pietola peretütar Kadri- Linda Linsi, Parvepoiste pealik-Otto Grünthal, Anni- Leida Puss, parvepoiss Huotari- Karl Kreek, Maia- Olga Kroon, parvepoiss Tolari -Rudolf Tamm, Loll- Kusta-Aleks Asi, palveeided- Elsa Rosenberg, ja Anny Irval, palvevend-Erich Kurik. Tegelasi- peamiselt koorilauljaid oli ka teistest klassidest. "Parvepoistega esineti 1928.a sügisel seminaris, teist korda 1929.a. kevadel Rahvaaias Virumaa Lastekaitseühingu heaks õpilaste laulupeol. "Parvepoiste" esinemisest seminaris saadud sissetulekuga käisid
- 1929.a V.kl. õpilased ekskursioonil Lõuna- Eestis. Toimus sõpruskohtumine Tartu Õpet. Seminari Vkl. õpilastega nende koolinajas.
- 1929.a. Nemad külastasid ka RÕS-i sama klassi, nüüd juba VIkl, 1929.a. sügisel Rakveres.

1930 Kolmas "Parvepoistega esinemine toimus 1929.a. sügisel Väike-Maarjas peale jalgpallivõistlust. Neljas "Parvepoistega esinemine toimus 1.märtsil Rakvere Käsitöölise Seltsi ruumides ja viies vilivtlaspäevadel 1935.a. Vösul 20-22.juulil ,milline sissetulek arvestati RÖS-i ajaloo trükkimise fondi, mis oli Ain Nurgal koostamisel. Sõja ajal materjalid Tartus hävisid. Peale sõda kogutud materjalidest koostas A. Nurk uue RÖS- i ajaloo, mis on hoiul Rakvere Koduloo Muuseumis.

1930.a. 1930.a. kevadel õpiti VI kl.õpilastega Tartu "Vanemuise" näitleja Leopold Hanseni lavastusel a. Järviluoma "Põhjalased", millega esineti esimest korda seminaris ja teist korda 18.mail 1930.a. Rakvere Käsitöölise Seltsi ruumides. Peategelased olid:Linda Linsi,Villem Raam,Johannes Konsa, Otto Grünthal, Erish Kurik. "Parvepoiste" ja "Põhjalaste" esitamisest,kumbagi kaks korda 1929/30 õ.a.

saadud summadega käis VI kl. 1930.a. kevad- suvel ekskursioonil Soomes. Õpetajatest olid kaasas ekskursioonijuhina lauluõpetaja. Evert Mesiäinen, kooli õppealajuhataja Hildegard Kasvandik ja klassijuhataja Kalev Ratassepp, fotograafina Annikvere 6.kl. Kooli juhat Juhan Hammer. Sõit toimus Tallinnast Helsingi liinilaevaga. Giididek olid kaks Helsingi õpet.Instituudi naisõpilast.Ekskursioon kestis neli päeva.

1931aa "7.märtsil 1931.a. esitas III kl. seminaris avalikulpeol G.Hauptmanni "Põhjavajunud kell" ekskursiooni finantseerimiseks.

5.III 1932 Vilistlase Jaan Leemetsa (1928.a.l.) Näidendi "Kürikaküla kultuurikandjad" ettekame autori lavastusel.

8.06 1932.a. Viimane õpilaspidu RÖS-is . Tegevuse lõpp Rakveres.

RÖS-i vilistlaste kokkutulekud:

24-25.07 1932.a. Narva- Jõesuus

30-31.07 1933.a. Narva- Jõesuus

21-22.07 1934.a. Kunda- Mallas

20-22.07 1935.a. Vösul, esitati Vösu rahvamajas "Parvepoisid"

25-27.07 1936.a. Vösul

30-31VI.071937.a. Vokas kontsert, esinesid koorid ja sümf. orkester vilistlase Evald Tammara juhatusel. Sissetulek arvestati RÖS-i ajaloo trükkimise fondi.

10-1107 1971.a. Kose- Lükatil

13.14.07 1974.a. Kose-Lükatil

9-10.07 1977.a. RÖS-i endistes ruumides Rakveres

21-22.06 1979.a. Viitnal

11-12.07 1981.a. Kose-Lükatil

3324

Voldemar Raam.

Elulugu.

Voldemar Raam sündis 12. märtsil 1880. aastal Halliste kihelkonnas Kaarli vallas, Oisu mõisavalitseja perekonnas. Perekond oli töökas. Saksaimeelsuse suhtes ilmes sallinatus.

Alghariduse sai V. Raam Viljandi linna algkoolis, kus koolijuhatajaks oli tuntud luuletaja Fr. Kuhlbars. Peale algkooli lõpetamist õppis Pärnu Poeglaste Gümnaasiumis ja 1900 aastal astus Tartu Ülikooli vanade keelte osakonda. Üliõpilasena kuulus ta Eesti Üliõpilaste Seltsi. Seltsi liikmete ainelise toetusega ja stipendiumiga sai võimalikuks ülikooli lõpetamine 1905. a.

Esimene töökoht oli V. Raamil ladina ja saksa keele õpetajana Venemaal Orjoli kubermangus. Karatševi linnas. Pärast Eesti Kooli Seltsi kutsel tuli ta 1909. aasta. kodumaale ja sai Pärnu Progümnaasiumi juhatajaks. See oli Pärnus sel ajal ainuke eestikeelne kool, ei omanud rahva seas algul suurt usaldust. Tööd alustati 20 õpilasega. Mõne aastaga kooli autpriteet ja õpilaste arv tõusis kuni 300-ni.

1913. a. siirdus V. Raam jälle Venemaale, töötas erala õpetajana Petrozavodskis ja Tveris (nüüd Kalinini linn).

Kui käis juba Esimene Maailmasõda, kutsuti V. Raam 1915. aastal Tallinna Poeglaste Kõhendamise- ja Konertsikooli õpetajaks. Mõõdus 1917. a. veebruarirevolutsioon ja sügisel Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon, 1918 aasta hakul Eesti Tööraha Keskmuumi võimu poolt määrati ta sama kooli direktoriks.

1919. aastal, kui kodanliku Eesti Vabariigi Haridusministeerium asus eestikeelse kooli loomisele ja selle kooli jaoks õpetajaid ettevalmistava kooli asutamisele, saadeti V. Raam Tartusse ülesandega panna uuesti käima Tartu Õpetajate Seminar. Uut tüüpi seminari õppekursus pidi kestma kuus aastat ja valmistama ette õpetajaid 6-kl. algkoolile. V. Raam määrati Tartu Ü. S. direktoriks ja saksa keele õpetajaks. Edukalt viis ta täide antud ülesande. Mõne kuu pärast leiti Tartusse teine inimene, kellele ta töö üle annab. Kes ootas uus ülesanne. Rakveres oli aastatel 1912-1918, nagu Tartuski, töötanud Õpetajate Seminar. Juuba 10. detsembrist 1918 aastast oli Ajutise Valitsuse otsus, panna käima Rakvere Õpetajate Seminar. Sõjajärelkorrast tingituna sai käsimust konkreetselt lahendada hakata 1919. aasta suvel. 11. juunil 1919. a. määrati RÜS-i direktoriks Tartu kogemistega V. Raam. Juuni lõpul sõitis

uus direktor Rakvere, et olukorraga tutvuda. Maja vajab põhjalikku remonti, varandus oli laiali. Vaja oli leida õpetajad, komplekteerida õpilaskond. Kõigi ülesannetega, peale oma maj remondi, tuli toimse. 6. oktoobril 1919. aastal avati pidulikult Rakvere Reaalgümnaasiumi ruumes, Pikk tänn, nr. 29, 172 õpilasega ja 11 õpetaja juhtimisel 6-aastase õppekursusega seminar tööd.

Töötati neli kuud väga kitsastes tingimustes, teises vahetuses, siis ähvardus veel töötingimuste halvenemine. Seminari sulgemise vältimiseks, kanti Malla mõisa, kuhu jätkati õppeaasta lõpuni.

1920. aasta sügiseks saadi oma majad korda. Suvel toimus eksanitega uute õpilaste vastuvõtt, rajati linna IV algkooli baasil oma majas. Harjutuskooliga 6. sept. 1920. a. läks töö käima täie hooaga.

V. Raam juhtis ja elas kaasa Rakvere Õpetajate Seminari tööle 13 aastat, 1919 aastast kuni Seminari sulgemiseni 1932. a. Sellest direktorina 1919-1923 ja 1928-1932, aastani.

Õpetajate seminaride likvideerimisel 1932. a. viidi V. Raam Tartu Pedagoogiumi 2. õ. a. direktoriks. Tartu perioodil 1932-1936 töötas V. Raam paralleelselt Tartu Ülikooli juures, juhtides didaktilis-metoodilist seminari ja juhendas üliõpilaste pedagoogilist praktikat. Sattudes vastuolli kodanliku reaktsioonolise valitsuse koolipoliitikaga, vahastati ta 1. augustil 1937 aastal oma ametikohalt ja "pagendati" Jõhvi gümnaasiumi direktoriks, kus töötas kuni 1. augustini 1940. a. Jõudes pensioni ikks, oli ta soetanud perekonna jaoks väikese tagasihoidliku kodu Rakveres Lõuna tänavas.

Rahutu koolimehe hing ei saanud rahu ka veel pensioni easki. Okupatsioonil- aastatel juhtis ta Rakvere I Gümnaasiumi tööd ja nõukogude võimu taastamisel 1944. a. sügisel määrati ta Rakvere I Keskkooli direktoriks.

Lasteavad sõja-aastad olid vähendamad koolide õpetajate peret pesaegu poole peale ja kohe peale fašistliku võimu likvideerimist kaalus Eesti NSV Haridusministeerium, kuidas alustada õpetajate ettevaimistamist. Jätkati peatuna õppeasutuse vorzile, kus valmistatakse õpetajaid põhiliselt algkoolile, kuid ka ülemineku korres, kuni õpetajate institutide ellu kutsumiseni, 7kl. koolile. Rakveresse asutati jälle õpetajate seminar, mis pidi oma töö korraldama Ministeeriumi poolt kavandatud eesmärkide täitmisele. Selle kooli vastutusrikka direktori kohale leiti kunagine seminari idee tööline pooldaja Voldemar Raam. Ta oli siis 65 aastat vana.

Seminari majad olid sõjaväe käes. Tuli jälle, nagu 1919. aastal, alustada tööd allüürnikuna, teises vahetuses Rakvere I Keskkooli ruumides, komplekteerida kaader, leida õpilased, kõike seda kest õppeaastat, kui käis sõda, veeres veel verine sõjaväner.

Vilistlase T o o m a s T a k j a s e
mälestused Rakvere Õpetajate Semi-
narist 1917 - 1920. a.

Toomas Takjas on pärit Rakvere lähedalt Sõmerult. Alghariduse sai ta Rakvere Kõrgemas Algkoolis. Rahvakeeles "Linnakoolis" ehk "Gorodskois". Selle kooli direktor oli Dusetškin, ta kool oli heal järjel ja ise oli õpilaste seas väga lugupeetud mees, suri 1917.a. mais. Samal kevadel lõpetas Linnakooli T.Takjas.

1917.aasta sügisel astus ta Õpetajate Seminari. Linnakooli lõpetajana võeti ta ilma eksamita vastu I klassi. Veebruarirevolutsiooni ajal oli lahkunud direktor Orlovski, uueks direktoriks määratud õpilaste hulgas mitte väga populaarne matemaatikaõpetaja Akontšenkov, A.M.

Seminaris olid 1917/18. õppeaastal lõpuklassis mitmed hiljem tuntuks saanud õpilased: Nigol Andresen, Aleksander Viirmaa, Richard Kress ja teised. Nime oli omale teinud Seminari 1917.aasta kevadel lõpetanud Jaan Rummo. Kui Rakveres veebruarirevolutsiooni tehti, oli Jaan Rummo üks nendest, kes kõneles rahvakoosolekul ~~linna~~ linna turuplatsil Matsoni (turuplats nr.5) maja rõdult. Linnakooli poolt kõneles samal koosolekul õpilane V.Pääro.

1917/18.õppeaastal sai Seminaris õppetöö kesta ainult pool aastat, siis võeti peahoone sõjaväele, nooremad klassid saadeti laiali, ainult lõpuklass töötas direktori majas kuni Saksa okupatsiooni tulekuni 1918.a. veebruaris.

T.Takjas oli 1918. aasta kodus. 1919. aasta kevadel mobiliseeriti õppur-sõduriks. Pandi kooliõpilaste roodu. Muud sõdurivormi, peale omapärase mütsi, ei olnud. Õppur-sõduri vahetõrje kestis kooliajani ja lõppes aprillis 1920, paar kuud peale Tartu rahu sõlmimist Nõukogude Venemaaga. Õppustel tuli käia pidevalt, need toimusid väeosa ruumides hommikupoolel. Õhtupoolel käidi koolis tundides. Peale T.Takjase oli Seminari poistest õppur-sõdur Artur Koort.

1919.aasta sügisel tuli T.Takjas vastavatud eesti õppekeelega Rakvere Õpetajate Seminari. Sisseastumiseksameid

peale muusikaalsuse katse ei olnud. Tööd alustati Meesgümnaasiumi ruumes, Pikk tänav nr.29 õhtupoolses vahetuses. Oma maja ei saadud veel töökorda. Kitsastes tingimustes, võõras majas ei saadud õppetööd korraldada nõuetekohaselt. Linnas levisid nakkushaigused. Märtsis 1920 otsustati kolida Kunda-Malla mõisa. Oma majast, metsa ääres, veeti kohale mööbel: kooðipingid, lauad, kapid, muretseti köögivarustus. Enamus õpilasi sõitis rongiga Kunda ja säält jalgsi edasi Malla Toomas Takjase viis isa hobusega kohale, kaasas isiklikud tarbed ja veidi toidumoon. Toitlustamine Mallas toimus isemajandamise teel. Võis viia omalt poolt moon või maksta toiduraha. Kooli elu käimapanemiseks moodustati mitmed toimkonnad, tähtsaim neist köögitoimkond. Suur töö oli kütte- ja pliidi-puude saagimine ja lõhkumine. Sel aastal nähtavasti läks lumi vara ~~xxx~~ maast ära, varustajad mehed tõid ostetud kartulid kohale otse põllult kuhjadest. Tööd ja tegemist oli palju.

Õpetajad elasid omaette tubades. Ainult vene keele õpetaja Tihhomirov, kõrgkooli märgiga rinnas, elas koos poistega.

Õppetundides ei olnud kerge. Õpikuid ei olnud, tuli palju konspekteerida. Õpetajad kasutasid venekeelset materjali, vanu kooli käsiraamatuid.

Laupäeviti peale tööd koguneti mõisa suurde saali, kus deklameeriti, lauldi, peeti meelelahutusõhtuid. Hästi laulis õpil. Nõmtak Rakveres ja Müllerbeck Simunast. Teinekord kuulati loenguid, toimusid vaieluskoosolekud. Vaieluskoosolekud said alguse juba Rakveres Meesgümnaasiumi ruumes. Neil koosolekuil paistis eriti silma õpilane Nikolai Karotamm. Ta esita nõudmisi ka kooli juhtkonnale. Üks küsimustest Rakveres oli: "Miks Seminari õpilastele ei ole koolis meelelahutusi, lõbustusi, ei ole liuvälja?" - Linnas oli liuväli, seda organiseeris "Kooli-õpilaste Püjapäeva Puhkuse Selts", kuhu kuulusid õpetajad ja gümnaasiumide lapsevanemad. Vastavatud Seminar, oma väga laialdase koolipiirkonnaga, jäi asjast eemale. 1919.aastal käis veel sõda, koolitöö ja elutingimused väga rasked. Õpilase Karotamme ja kooli juhtkonna vahelistest teravustest Malla päevil ei mäleta T.Takjas midagi, nad ei olnud ühes klassis. Õpilane N. Karotamm lahkus Mallast kevadel, enne õppeaasta lõppu.

Seminari Malla periood lõppes 1920. aasta kevadel. Järgmisel õppeaastal töötati oma majas.

+ ++ +

Toomas Takjas lõpetas Rakvere Õpetajate Seminari II lennu 1923.a. kevadel. Seejärel õppis ja lõpetas Tartu Ülikooli, omandas agronomi kutse. Töötas agronomina kuni vanusepensionile minnekuni. Elab Rakvere linnas.

Rakveres, kevadel 1977.a.

T.Takjasega vestles
Pear Rootalu.

Vestlus Rakvere Õpetajate Seminari I lennu lõpetaja

S e l m a K a b e r i g a .

R. Õ. S 1919/20. õppeaastal.

Kool alustas tegevust 1919.aastal Rakvere Meesgümnaasiumi ruumides, teises vahetuses. Töötingimused olid kitsad. Otsiti väljapääsu olukorra parandamiseks. Oma majades polnud lõppenud remont, külma tulekul lõhkesid keskkütte torud. Rakvere linnas vabu ruume ei olnud. Vaadates ringi ümbruskonnas mõisamaju, jäädi peatuma Malla mõisale. Kolimine toimus õppeaasta teisel poolel. Mööbel, pingid, lauad võeti oma majast. Rongiga läksid need Kundasse ja säält regedega mööda kaldaäärset teed Malla. Seminari majandusjuhatajal (Ilves oli ta nimi) kadus reest portvelli raha ja dokumentidega. Kask ta need kättesai, või kuidas asi lahenes, ei mäleta.

Mõisa peahoonesse mahutati õpperuumid, sääli oli ka allkorral köök, kus valmistati toitu. Toiduvalmistajad olid õpilased ise. Tütarlaste magalad olid peahoones, poisid magasid eraldi majas. Õpilane A.Tortenthal hoolitses köögi eest.

Elu laabus normaalselt, tülisid ei olnud. Õppida oli rohkesti. Palju tuli kirjutada. Õpikuid ei olnud. Õpetajate jutustust tuli konspekteerida. Raamatukogust saime ainult vähe võõrkeelset kirjandust.

Õpetajatest on selgesti meeles direktor Voldemar Raam. Ta oli mitmepalgeline inimene. Õpilaste hulka ilmus ta alati pikas saterkuues. Joonistusõpetaja Eduard Ole tegi vestlusi kunstist, oskas sütitada õpilasi. Ta korraldas õpilaste tööde näitusi, see oli meile uus asi. Ajalooõpetaja Marie Auli tunnid olid vastandlikkude teemadega. Õpilastele uus oli ka ekskursioonide korraldamine mere kõrgemale kaldale klindile. Letipea rannast, mis ei olnud Mallast kaugel, tehti paadisõite merele.

Meelde jäävad on õpilaste üldkogunemised. Mõisa suurde saali võeti kogu pere kokku. Arutleti töökorralduse küsimusi. Toimused vestlused. Vestluste teemasid ei mäleta.

Sellised kokkutulekud ja vestlused toimusid juba Rakvere päevil Meesgümnaasiumi ruumes. Ühel kokkutulekul astus üles õpilane N.Karotamm. Ta esitas kategoorilises ja teravas toonis nõudmisi kooli juhtkonna vastu. Koosolekul viibinud direktor V.Raam ägestus, tõusis püsti ja lahkus koosolekult.

Õpilase poolt esitatud nõudmine kooli juhtkonna, eeskätt direktori vastu oli temale talumatu. Olukord muutus väga teravaks. Direktor tõstnud koguni üles tagasiastumise küsimuse õpetaja Hans Turbi kasuks. Vanemad tudrukud käinud olukorra lahendamiseks direktori kodus - tal oli korter Seminari ühes elumajas. Grupp & tüdrukuid (vist 3) lahkus koolist. Õpilasele Kaberile mõjus kogu asi rusuvalt, oli haige voodis. Olukord lahenes. Kas õpilane Karotamm ise läks või viisid tudrukud tema vabandamiseks direktori juurde. Lõpuks direktor andnud õpilasele käe ja avaldanud lugupidamist oma mõtete väljaütlemise eest. Koolist ära läinu õpilasgrupp tulnud pooleteise või kahe nädala pärast tagasi, siis tervenunud ka S.Kaber kiiresti. N.Karotamm oli klassiteadlik noor. ta väljendid olid selgepiirilised ja kindlad. Karotammega koos oli õpilane Alma Sauselg, kellega ta hiljem olevat abiellunud. Sauselg koos õpilase Bürgeriga seminaris suurt õppimisest ei hoolinud, kurameerisid.

Tuli kevad, Seminari Malla periood jõudis lõpule. Õpilased läksid suvepuhkuseks laiali. Õpilane N.Karotamm lahkus Seminarist. Olevat läinud laevale ja Hollandis astunud ühingusse, kes värbas soovijaid minekuks Nõukogude Venemaale.

Selma Kaber ise lõpetas Seminari 1922.a., astus Tartu Ülikooli, sai bioloogia-keemia-geograafia õpetaja kutse. Töötas kaua aega Tapa Keskkoolis, elab pensionäärina Rakveres Piiri t. nr.3, tegeleb aiandusega.

Rakveres 1977.aastal.

Selma Kaberiga vestles
Pear Rootalu

Rakvere Õpetajate Seminari IV lennu lõpetajate 50.
aasta juubeli kokkutulek 7. juunil 1975. aastal.

1925. aasta kevadel said Seminari lõputunnistuse 28 noort, kes kõik asusid sügisel tööle õpitud kutsealal. Aasta pärast omistati neile kutse ja anti kutsetunnistus.

28-st lõpetajast tuli 50-ne aasta pärast kokku pooled. Üle-
nutest ühed on surnud, teised läinud kaduma keeruliste aegade k
keerises.

Kokkutuleku tegid kaasa:

Aarman-Part, Orvi,
Andrei-Kivila, Jakob,
Aun, Karl,
Hõbemägi-Talipsepp, Emilie,
Kiisel, Ella,
Nõmtak, Martin,
Orgus, Mart, ^{ad}
Palm-Pukk, Grechen,
Pank, Meeri,
Peterson, Olga,
Riitel-Lõun, Erna,
Sõster-Kaits, Aliis,
Viiberg-Aun, Anette,
Ploum-Üllaste. Meeta

Koguneti Rakvere bussijaama. Sääls ootas sõiduk, mis viis en-
dise Seminari õpetaja kirjanik Jüri Parijõe sünnipaika, Kundast
mõned kilomeetrid edasi Siberi külla. Sünnimaja enam ei ole. Kü-
latee kaldal võib leida säilmeid elumaja ja kõrvalhoonete alusmüü-
ridest. Säilmete najal võib aimata ka ruumide jaotust. Märgata on
õue ase, kelder ja puuvilja aed vanade väljakasvanud viljapuude-
ga. Õue ja aia ümbruses kasvab palju sireleid. Kõik see laseb ai-
mata hoolt, mis valitses siis kui elas siin pererahvas.

Maja asukohta, külatee äärde on mõned aastad tagasi toodud
suur kivirahn ja sellesse raiutud reljeevsete tähtedega "Kirjanik
Jüri Parijõgi 1892 - 1941 sünnikoht." - Siberi külas oli kirjani-
ku lapsepõlves olnud palju väiketalusid ja popsikohti. Nendes vä-
hestes on nüüd veel elanikud sees, paljud pered on jäänud tühjaks,
hävinenud nii nagu Parijõe talugi. Kunagistest eluasemetest anna-
vad märki mitmed sirelipuhmad keset suurt kolhoosi viljavälja.
Siberi küla väiketalude peremehed käisid omal ajal lisateenistust
hankimas Kunda sadamas laadimis- ja veotööl. Osa noori läks töö-
le Kunda tsemendivabrikusse.

Parijõe sünnimaja oleks saanud peale Isamaasõda 1945 - 50-ndatel aastatel päästa. Ainult elumaja katus olid lagunened. Omak-sed ega kohalikud asutused ja organisatsioonid asja vastu huvi ei tundnud, nii laguneski kõik ja lõpuks lükkas buldooser kogu risu hunnikusse kokku. Jäi vaid aimatav maja ase ja nüüd mälestus kivi, mis kupub kõrgesse kasvavasse rohtu. Oueala on piiratud okastraat taraga.

Nukralt seisti traattara taga, vaadati mälestuskivi ja meenu-tati koolimeest-kirjanikku Jüri Parinbak-Parijõge, kes loomin-guealise mehena hukkus keeruliste aegade keerises.

Siberi külast tagasi sõidul jäi paremale Malla mõis, kus Seminari ajal oli elatud mälestusrikkad kuud. Läbiti Kunda ja p poole tunni pärast paistsid silma Rakvere lossi varemed. Otse sõideti linna kalmistule, käidi direktor Voldemar Raami haua-l. Pandi lilli. Mälestussõnad ütles vilistlane Martin Nõmtak.

Koosistumine toimus vana Seminari saunas, kus leiliruumis kunagi ilutses: "Viska leili kuuma veega!" Nüüd on ruumid ehita-tud moodsaks soome saunaks.

Koosistumise peolauas organiseeris Emilie Hõbemägi-Talipsepp Tekkis kunagine õpilaslik kokkukuuluvustunne, sagin ja jutuvada. Kiiresti kadus aeg. Lauas meenutati esimesi seminariaastaid, tööd 1919/20. õppeaastal Rakveres ja Kunda-Mallas.

Siis oldi noored, oli romantikat ja palju tõsis-t tööd.

Mõningaid mälestuskilde.

Kunda-Mallas, kuhu koliti 1920. aasta märtsis, kogu õpi-laspere, umbes 160 - 170 inimest, moodustas omaette kollek-tiivi. Elati isemajandamisega organiseeritult, kindla päe-va- ja töökava järgi, distsipliinirikkumisi paaegu ei olnud-ki. Toitlustus oli oma käes: toodi kraami või maksti rahas. Puuduvad liha, piim, tangud kala, pudrujahu osteti ümbrus-konna taludest, leivajahu toodi Kundast. Ise tehti leiba, keedeti toidud vanas mõisa köögis, kust toodi toit üles söö-gituppa. Olid mitmed toimkonnad, tähtsam toitlustus. Kraami-muretsejad käisid kooli hobusega varahommikul enne tunde kü-last piima ja muud kraami toomas. Tundi pidi jõudma õigeks ajaks Ainult köögitoimkond oli tundidest vaba. Laupäeviti, kel või-malik, käidi Rakveres või kodus. Mallas elati looduse rüppes. Ümberringi laius rohkete puuliikidega vana mõisa park. Kõn-niteed mõisa ümbruses läksid edasi, muutusid kaugeteks metsa-

teedeks kuni Letipea poolsaare kaldani. Sää! laius avar sine-
tav meri.

Pargis oli palju madusid, kes olid piimanõude ümber koba-
ras, kui nõu välja jäeti. Õpilane volmüller-Palmar, Priit, võt-
tis kord rästiku sõrmete vahele ja tuli sellega tüdrukuid hir-
mutama. Kellelegi kurja maod siiski ei teinud. Pargis jaluta-
ti, maaliti kaunimaid paiku, puid ja Põõsaid.

Kooli vormi ei olnud, sel ajal ka vormimütsi mitte. Riie-
tuses oli pilt kirju. Oli endisi gümnaasistide vorme, koduvil-
laseid pintsakuid, seelikuid, sõduri-frentse j.m. Õppetöös
puudusid õpikud, õpetajad dikteerisid ainet, kirjutada tuli
väga palju. Napilt leidus vihke, kaustikuid ja paberit.

Siis võrreldes paaraastat tagasi tsaariaegse kooliga, oli
töö korraldus palju vabam. Võeti kasutusele mitmeid töövõtteid, m
mis arendasid kasvandikes iseseisvust ja andsid võimalusi vaba-
le eneseväljendamisele. Palju peeti arutlus- või vaielduskoos-
olekuid. Püstitati teema ja siis laks jutuks lahti. Tavali-
selt toodi välja kaks seisukohta: ühed olid poolt, teised vas-
tu.

Ei puudunud ka vembud. Õpilane Pilli koos paari teise
tüdrukuga käisid salaja peol või olemisel, kus tantsiti me-
reväelastega. Direktor Raam ei olnud kohal, oli vist Soomes
tutvumas algkooliõpetajate ettevalmistustööga. Teda asendas
õpetaja Ants Turp. Tüdrukute korrarikumist arutati teiste juu-
resolekul saalis. Meeled muutusid üllägedateks, kui õpetaja
Turp tahtis tüdrukud jalamaid koolist ära saata. Poisid peaae-
gu ehk olid valmis õpetajal rinnust kinni haarama ja teiselt
korruselt, saali rõdult alla viskama. Järgmisel päeval oli di-
rektor Raam tagasi ja likvideeris pahanduse. Tüdrukud jäid koo-
li edasi.

Õpilane Nikolai Karotamm oli varem õppinud Pärnu Gümnaa-
siumis, sää! olnud tal mõned arusaamatused ja siis tuli 1919.a.
sügisel vastavatud Rakvere Õpetajate Seminari. Töö algas Rakve-
reM Meesgümnaasiumi ruumes Pikal t. nr.29. Karotamm esines
koolis alati julge sõnavõtjana, kes kunagi ei peljanud mis
tahes või kellele tahes tõtt välja öelda. Direktor Raam, kui
edumeelne koolimees, unistas sisukast ja heast tuleviku koo-
list ja kõneles sellest ka õpilastele. Sel ajal olemasolevad
töötingimused Rakveres olid väga kitsad: koos Meesgümnaasiu-
miga, teises s.o õhtuses vahetuses, ämaras valguses j.m.

Kord ühel koosolekul astunud õpilane Karotamm välja sõnavõtjana, kus teravots langenud direktor Raami pihta: miks pole varem lubatud aineklasse, miks pole isegi liuvälja jne. direktor tõusnud poole sõnavõtu ajal üles, korjanud kokku toolikõrvalt allalangevad saterkuue hõlmad ja lahkus ruumist. Sõnavõtja lõpetas ja koosolek laks laiali. - Järgmisel päeval tuli klassi, kus õppis Karotamm, õpetaja Ants Turp ja teatas: "Direktor Raam on tagasi astunud. Tema kohta soovitati mulle. mina seda vastu ei võta. Lahendage nüüd ise!"

Direktor Raam elas selajal juba uues, koolile kuuluvas õpetajate elumajas. Tema juurde läka tütarlaste delegatsioon andeks paluma. Asjata. Direktor jäi oma seisukoha juurde. Käis vis teinegi delegatsioon. Siis läks õpilane Karotamm ise. Lepiti ära, anti käed ja V.Raam ütles: "Teie olete üks otsekohene mees!" Seejärgi jäi V.Raam direktori kohale edasi. Mallas olevat Karotamm kord küsitluse: "Kes on direktor Raami poolt, asugu ühele poolele, kes vastu, teisele!" Tulemusi ei mäleta. Ikka alati avaldanud Karotamm oma mõtteid julgelt, häälestatuna töörahva poolel.

Kui käis veel sõda Nõukogude Venemaaga, kuni 1920.a. Tartu rahuni, oli koolis meelsuslt kaks poolt "punased" ja "valged". Muretseti ja tegeleti punaste lintidega.

Töö lõpu eel Mallas avaldatud õpil N.Karotammele soovitus: temast õpetajat ei saa, mingi ära. Seda mõtet toetas õppenõukogu. Karotamm lahkuski, taoli istunud I klassis Mart Orgusega.

+ + +

Kogunemisel kõneles R O S õpetaja-kirjanik Jüri Parijõe elust vilistlane Karl Aun. Tal olid päris head andmed tema elust ja tööst, eriti Tartu perioodist ja ka tema hukkumisest.

Kiiresti, märkamatuks kadus aeg, õhtuehas läks kogu pere laiali. Oli rõõm ilusasti veedetud päevast.

Kokkutuleku tegi kaasa
P. Rootalu.

Lisa: 1) foto Siberi külst.
2) " grupist osavõtjaist.

2041

V e s t l u s Rakvere Õpetajate Seminari 1918.a.
lõpetaja Aleksander Viirmann-Viir-
maaga.

Täiendus temalt saadud "Mälestus-
kilde tsaariaegsest Rakvere semi-
narist" juurde.

Tsaariaegne õpetajate seminar andis lõpetajaile mitte-
täieliku keskhariduse. Kes tahtis edasi minna ülikooli, pidi
mõne gümnaasiumi juures andma küpsuseksami ja saama gümnaa-
siumi lõputunnistuse. Aleksander Viirmaa lõpetas seminari, oli
lühikest aega õpetajaks, siis sõjaväeteenistuses ja 1924. aastal
sooritas küpsuseksami Tartus Trefneri gümnaasiumi juures.
Küpsuseksami komisjonis oli teiste seas ka endine Rakvere Se-
minari joonistusõpetaja K. Schnell-Merilaid, kes muuseas enne
eksamit valmistas Viirmaa oma aines ette. Kui Viirmaa eksamil
joonistamist (perspektiivi seadus) vastas hindele "väga hea",
oli teine eksamikomisjoni liige, keegi lätlane, tugevasti
vaimustatud: "Näete, kui hästi on teda õpetatud!" - Küpsusek-
samit ei pidanud korraga ära andma, võis käia kolm korda, s.o.
kolmel sessioonil. Kergesti läbi ei lastud. Nõudmised olid ran-
ged. Sel korral oli eksamitules 80 eksaminanti, kellest sai lä-
bi ainult 8, nende hulgas Viirmaa.

Peale küpsustunnistuse kättesaamise asus A.Viirmaa õppima
Tartu Ülikooli majandusteaduskonda. Ülikooli lõpetas ta 1929.a.
ja asus Tartus tööle koolijuhatajana. Teise maailmasõja eelaas-
tail kolis A.Viirmaa Tartust Tallinna ja oli oma eriala õpta-
jaks paaris kommertskoolis.

Oma Rakvere Seminaris õppimise ajast kõneledes rõhutab A.
Viirmaa, et õpetajaks ettevalmistamine, õppepraktika olnud nõrk.
Oli sõja aeg, ei olnud saada häid õpetajaid-metoodikuid. Võib ~~ar~~
olla õppepraktika heast läbiviimisest ei hoolitudki. Kontrollle,
koolisisest ega -välist seminari õppetöö ega õppepraktika osas,
ei olnud märgata.

Seminaride eesmärgiks oli õpetajate ettevalmistamine viie
jaoga (§ õppeaastat) kaheklassilistele ministeeriumikoolidele.
Selle kohaselt oli Seminari Harjutuskool ministeeriumikooli tüü-
pi. Asus oma majas kolmandal korrusel. Juhatajaks keegi venela-
ne, õpetajaks eestlane Andresson (pärastine Rakvere III Algkooli
juhataja).

Oma praktika läbiviimisest mäletab A.Viirmaa vene keele ja kirjanduse õpetajat Glagolevskit, kes õpetas aine metoodikat ja juhendas proovitunni ettevalmistamist. Proovitunni teemaks oli lugemistüki "Tulest leekidesse" käsitus, eesti keeles vastaks pealkiri rahvaütluksle "Vihma käest räästa alla." Tunni andis ta ära. Kui hästi või halvasti, seda ei mäleta. Teistest metoodikutest pole pea midagi meeles. Kõige viimasem olnud matemaatikaõpetaja Akontsenkov, s.o. aritmeetika metoodik.

Õpetamise õigus anti kõikidele lõpetajaile. Seminari lõpetajat, kes läks õpetajaks ministeeriumikooli nimetati mõnel pool "koolihärraks", see oli kõrgem ja sootuks midagi muud kui külakooli "koolmeister".

Üldist pedagoogikat õpetanud direktor Orlovski ise. Tal olevat olnud mingisugused loengud. Need olid igavad ja midagi head neist meeles ei ole. Seminari direktorit iseloomustab A.Viirma kui väga omapärast koolimeest. Vastavat õiget haridust tal ei olnud, püsis oma ametikohal soojade sidemete tõttu Riia Õppekonna kuraator Prutsenko perekonnaga. Ei tea kas ta oli Prutsenko sugulane, või kurameeris kuraatori naisega. Majanduse alal oli ta mees omal kohal. Rahasid majade ehitamiseks ja sisustamiseks oli tal rohkesti käes. Iseloom tal hea ei olnud. Kui ta kord kedagi poistest vihkama hakkas, sel enam armu ei olnud. Positiivse omadusena võis märkida nõudlikust mitmel alal. Nii nõudis ta rangelt söögi ajal noa ja ~~ka~~ kahvli kasutamist ja söögikombeid. Nõudis üldiselt kombekat käitumist kõikidelt õpilastelt, tegemata vahet rahvuste vahel. Seetõttu peale tsaari kukutamise 1917.aasta veebruaris, tema peamisteks mahavõtjateks olid nahutada saanud vene rahvusest poisid, kes panid ta nüüd kodusesse aresti ja valvasid püssiga välisukse ees, et ta plehku ei saaks pista. Valvur, püss käes, oli ähvardanud: "Kui uksest välja tuleb, kohe põrutan!" Valvati senikaua kui saabus Tartust kuraatori korraldus: direktor Orlovski ametist maha võtta ja uus direktor - selleks sai matemaatikaõpetaja Akontsenkov - ametisse nimetada.

A.Viirmaa mäletab, et peale tsaari kukutamise olevat toimunud mitmed õpilaste rongikäigud linnas. Käidud ka kirjanik Jakob Liivi maja juures viru tänaval, kanti lippe, peeti kõne-

sid. J.Liiv oli pandud värskeks eesti soost Rakvere linnapeaks.

Elu Seminaris peale tsaari kukutamise muutus vabamaks. Palvused keisri eest jäid ära, pühapäeval kirikusse ei aetud.

Kooskäimise kohaks vanematele poistele nüüd ja varemgi oli seminaristi Richard Kressi korter. Tema oli kogu aeg olnud linnast koolis käija. R.Kress elas erakorteris kusagil Tartu tänava kandis ja säält võis leida pea alati gruppe seminari poisse.

Aleksander Viirmaaga vestles
P.Rootalu.

K a k s d i r e k t o r i t.

1930. aasta kevad oli Võru Õpetajate Seminari sulgemise kevad. Meie, õpilased, olime nõutud.

Läksin seminari direktori Johannes Käisi juurde. Ütlesin: "Kooli sulgemise tõttu pean oma haridustee pooleli jätma, sest mu majanduslik olukord on kehv." Direktor Käis ütles: "Noorus- aeg on õppimise aeg. Minge Rakvere Seminari! Ma annan Teile kir- ja kaasa. Teile määratakse stipendium."

Rakveres ulatasin Joh. Käisi kirja direktor Raamile. Ta luges seda kaua. Mõttes võrdlesin ma vana ja uut direktorit. Käis oli elavaloomuline, liikuv inimene. Direktor Raam seisis paigal nagu raidkuju. Tema jalad ja käed olid täpses verti- kaalasendis. Isegi ta madal vagu põskedel jooksis täpselt üle- valt alla.

Kirja lugemise lõpetanud, vaatas direktor mind tähelepa- nelikult. Tema röntgenipilgud puurisid mind pealaest jalatal- lani läbi. Olin nagu pihtiisa ees. Siis küsis ta vaikse hää- lega: "Kas tahate õppida?" "Tahan," vastasin ma veelgi vaiksa- malt. Sellega lõppes meie neljasõnaline jutt.

Sain stipendiumi.

17. juulil 1983.a.

Julius Ungru

11. lend

aadress: Võru linn Tartu tän. 28-18
posti indeks 202 710.

A r m a s t u s o n a n d u m i n e .

Olin Rakvere seminaris. Klassijuhataja Pallon seisis tunnis tihti ukse juures ja näppis lülitit. Mõnikord läks laes tuli põlema, mõnikord ei läinud.

Täna oli tunni teemaks armastus. Pallon püüdis meile lahata seda küsimust. Kõik mõtteniidid kogus ta kokku üheks lauseks - armastus on andumine. Parajasti ootas ma pingsalt - kas läheb laes tuli põlema või mitte. Ma ei saanud tundi jälgida. Klass oli haudvaikne. Kõik mõtlesid küsimuse vastuse kallal. Äkki libises minu suust võrukeelne lause: "Mitte ei tiiä." Kõik pahvatasid naerma. Häbitundega oleksin ma maa alla vajunud. Pinginaaber Osvald Kall pani oma koljaticäe mu väikesele õlale ja lausus: "Poja, küll elus kord seda näed"

17.juulil 1983.a.

Julius Ungru
11. lend.

aadress: Võru linn. Tartu tän. 28-18
posti indeks 202 710.

Kaovad hommikud aegade uttu,
 millal kutsudes helises kell.
 Aastad on möödunud ruttu, ruttu,
 süda sellele mõeldes on hell.

S i i l.

Ühel hilisõhtul kõndisime klassivend Georgiga Rakvere äärelinnas. Sahin rohus köitis meie tähelepanu. Leidsime siili. Tõime ta koju. Siil liikus toa põrandal nagu oleks ta rohuväljakul.

Otsustasime siili panna perenaise kööki. Seal villa-korvis magas pisike koerake. Tema lähedale siili panimegi. Läksime oma tuppa. Surusime kõrval vastu köögiust. Kui siil hakkas kivisel köögipõrandal kõndima, hakkas koerake haukuma. Korvist välja ta ei tulnud.

Vanaema magas köögi kõrval toas. Ta hüüdis kohalikus murrakus: "Liena, Liena, tule vuata, miks koer haugub."

Leena tuli kööki ja leidis siili. Ta süüdistas vanaema, et see olla päeval köögiukse lahti jätnud. Nii olevat siil õuest kööki pääsenud.

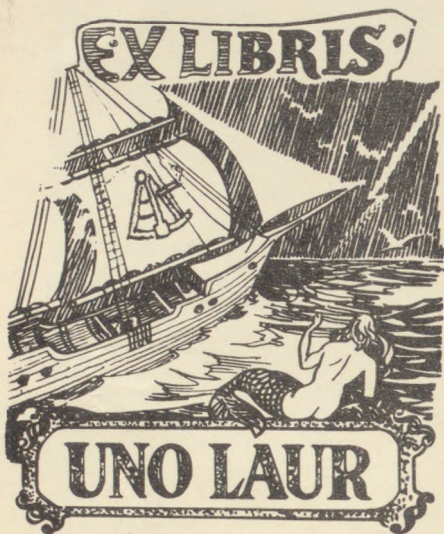
Leena viis siili õue.

Hiilisime tasakesi voodisse.

17. juulil 1983.a.

Julius Ungru
 11. lend.

aadress: Võru linn. Tartu tän. 28-18
 posti indeks 202 710.

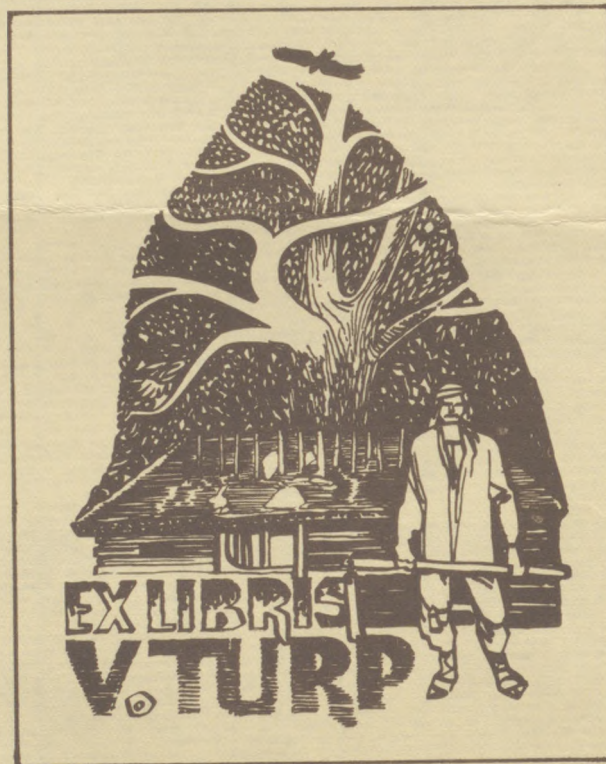

EX-LIBRISED

46^a

Jallikes
12. nr- 81.

1. Leopold Ennosaar; 2. Vl. Roždestvenski; 3. Agnes Tusar-
-Kask; 4. Maida-Maie Koot; 5. Raimond Kaugver; 6. Otto Kaber;
7. Laine Valt; 8. Linda Vaher; 9. Jüri Kolin; 10. Ervin Abel;
11. Ahto Kesamaa; 12. Helle Kepp; 13. Ivi Silla; 14. Mai
Jakobson; 15. Uno Taremaa; 16. Uno Laur; 17. Hermann Ahi; 18.
Anton Suurkask; 19. Joh. Võerahansu; 20. Kalju Suterniper;
21. Endel Parm; 22. Ege Olle; 23. Mari Aun; 24. Martin Kruus;
25. V. Turp; 26. H. Tool; 27. Raivo Opsola; 28. Juh. Saare; 29.
Mart Ojasalu; 30. Ahto Kesamaa; 31. Lia Vagola; 32. Milvi
Pärnamägi; 33. Eha Ehrenbusch; 34. Evald Piho; 35. Arvo Pand-
re; 36. Raivo Kivimäe; 37. Olev Tinn; 38. Jüri Sepp; 39.
Heino Peterson; 40. Neeme Järvi; 41. Evi Pihlak; 42. Mare Leet-
-Toomre; 43. Ants Kiillaspea; 44. Laine Laule; 45. Sirje ja
Raul Salmre; 46. Aug. Saukas; 47. Endel Mikk; 48. Jaan Eilart;
49. Romulus Tiitus; 50. Ivan Tõlk; 51. Helmo Mahoni; 52. Ar-
nold Kaldasaun.

aastat sule, pintsli
ja meisliga

Viktor Turp

TÄHTSAMAD MAALID

1. TALUTUBA. Õli. 70x50. Kunstimuseum.
2. AMANDUS ADAMSONI SÜNNIKOHT. 50x30. Kunstimuseum.
3. MEES MAHTRA SÕJA PÄEVAL. Mahtra sõja muuseum.
4. KOGUNEMINE ÜLESTÕUSUKS. Ajaloomuseum.
5. PARIISI MOTIIV. Kod. A. Sirgi omand.
6. ONTIKA KALLAS. Õli. 120x85.
7. PULMAPILT KÜLAST. Õli.
8. KARJANE. Õli. H. Valme omand.
9. TISKRE OJA. Õli. H. Valme omand.
10. ALU PARK. Õli. A. Teaste omand.
11. KÜLAMEHED TALVETEEL. Õli. Autori omand.
12. KÜLAPILT. Õli. Autori omand.
13. MALESIMULTAAN. Guašš. Autori omand.
14. SAUNATARE. Guašš. Autori omand.
15. ABIKAASA PORTREE. Õli. Autori omand.
16. POJA PORTREE. Õli. Autori omand.
17. INTERJÖÖR. Õli. A. Turpi omand.
18. INTERJÖÖR II. Õli. A. Turpi omand.
19. KAUKAASIA MOTIIV. Guašš. Autori omand.
20. KAUKAASIA MOTIIV. Guašš. Autori omand.
21. PANNOO "KALEVIPOJA TULEK". Kehra kool.
22. KALEVIPOEG SOOME SEPA JUURES. Lagedi kool.
23. ALU PARGIS. Õli.
24. AUTOPORTREE. Õli. Autori omand.
25. RANDVERE MOTIIV. Õli. Autori omand.
26. KARJALA MAASTIK. Guašš. Autori omand.
27. LUMEMINEK. Guašš. Autori omand.
28. KÜLAMEHE PORTREE. Õli. Autori omand.
29. AASTAL 1917 TALLINNAS. Õli. Autori omand.
30. KALEVIPOEG. Kolmikmasl.

KARIKATUURID

10 karikatuuri k.k. "Pallasest".

SKULPTUURID

1. SEISEV NAISFIGUUR. Kips.
2. MÕTLEJA KUJU. Kips.
3. PIME MEES. Puu.
4. ABSOLOM. Hall marmor.

GRAAFIKA. JOONISED JA LINOOLLÕIKED

1. PÕDER METSAS. 40x28. Autori omand.
2. MUUGA KABELIKIVI. 40x28. Autori omand.
3. KASSID AKVAARIUMI EES. Autori omand.
4. KITSED TALVEL. Autori omand.
5. KITS TALLEGA. Autori omand.
6. MAHTRA MEHED. Autori omand.
7. TALV. Autori omand.
8. TALV. Värviline joonistus. Autori omand.
9. TUISEK. Autori omand.
10. VANAD RAIDKIVID. Autori omand.
11. TALVEMAASTIK. Autori omand.
12. AHVID. Autori omand.
13. REBANE JA MADU. Autori omand.
14. HIRV. Autori omand.
15. MEDUUSID. Autori omand.
16. MUINASKALM. Autori omand.
17. SAAREMAA MOTIIV I. Autori omand.
18. SAAREMAA MOTIIV II. Autori omand.
19. ÖÖKULLID. Autori omand.
20. KARJALA MOTIIV. Autori omand.
21. RAVIMTAIMEDE KORJAJA. Autori omand.
22. PIRITA KLOOSTER. Autori omand.
23. LAHKUVAD LINNUD. Autori omand.
24. ILVES. Autori omand.
25. KADRORU PUUD TALVEL. Autori omand.
26. KÜLAPILT. Autori omand.
27. KITSED TALVEL. Autori omand.
28. KAKS KOTKAST. Autori omand.
29. TALUÕU. Autori omand.
30. HIRV-PÕDER. Autori omand.
31. KEVAD. Autori omand.
32. KONN JA LIBLIKAS. Autori omand.
33. KEVAD II. Monotüüpia. Autori omand.
34. KEVAD III. Monotüüpia. Autori omand.
35. ILLUSTRATSIOON JUHAN LIIVI LUULETUSE JUURDE. Autori omand.
36. "KODUMAA LEIB". Illustratsioon M. Kesemaa luuletuse juurde. Autori omand.
37. KÕRGEHITUS TALVEL. Autori omand.
38. VÄRVILINE MONOTÜÜPIA. Autori omand.
39. RANHAMÕISA LÕHANNUK. Autori omand.

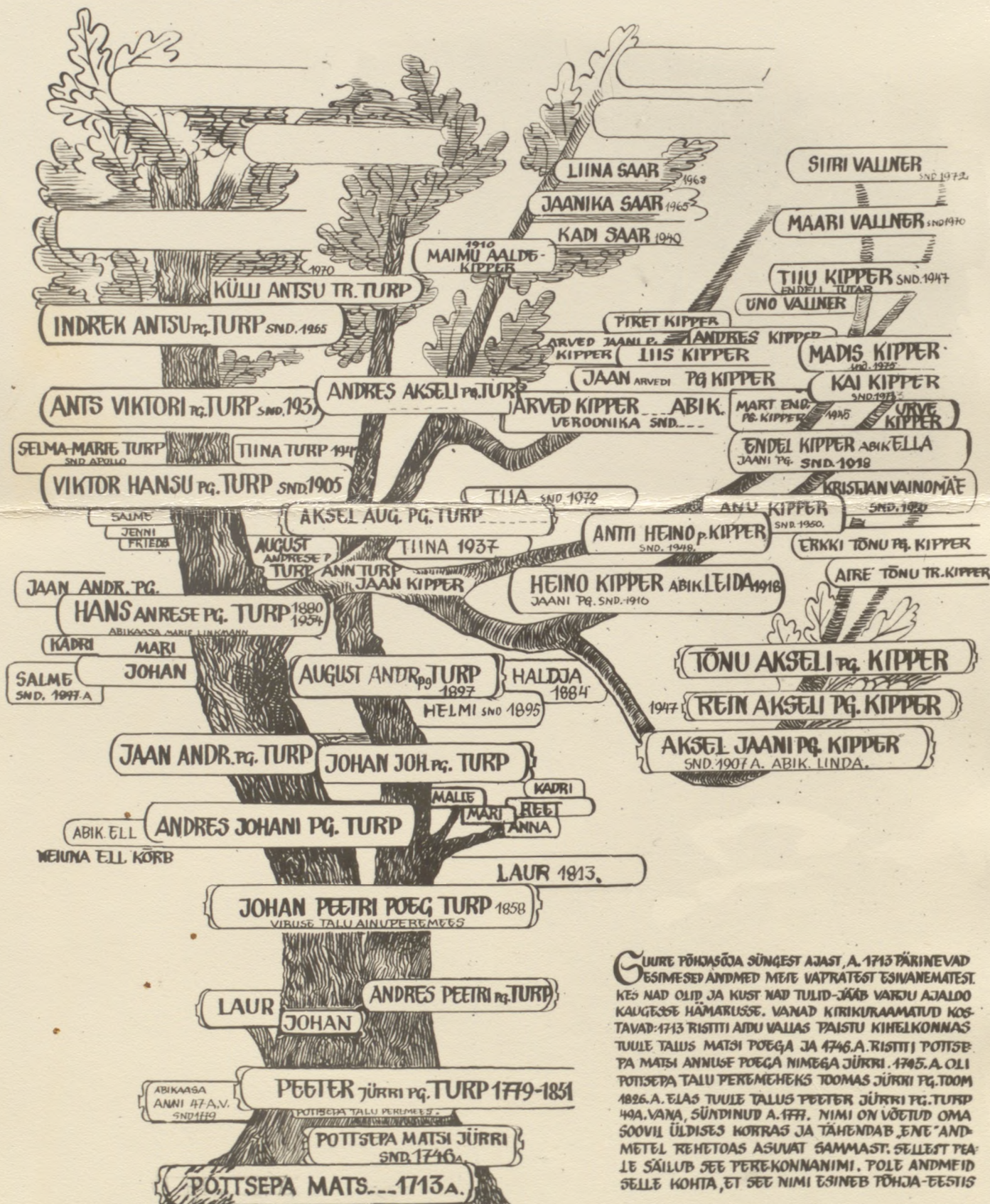

47-18

6

MEIE JA MEIE ESIVANEMAD

ANDMED KOGUNUD ARHIIVIDEST AUGUST ANDRESE PG. TURP. GRAAFILISELT KUJUNDANUD VIKTOR HANSU PG. TURP
SEISUGA-AAST. 1977.

GUURE PÕHJASJÕJA SÜNGEST AJAST, A. 1713 PÄRINEVAD
ESIMESED ANDMED MEIE VAPRADEST ESIVANEMATEST.
KES NAD OLID JA KUST NAD TULID-JÄÄB VÄRDU AJALDO
KAUGESSE HÄMARIKUSSE. VANAD KIRIKUKAAMATUD KOS
TAVAD: 1713 RISTITI AIDU VALLAS PAISTU KIHELKONNAS
TUULE TALUS MATSI PÖEGA JA 1746. A. RISTITI POTTSE
PA MATSI ANNUSE PÖEGA NIMEGA JÜRRI. 1745. A. OLI
POTTSEPA TALU PEREMEHEKS TOOMAS JÜRRI PG. TOOM
1826. A. ELAS TUULE TALUS PEEETER JÜRRI PG. TURP
49A. VANA, SÜNDINUD A. 1771. NIMI ON VÕETUD OMA
SOOVIL ÜLDISES KOTRAS JA TÄHENDAB "ENE" AND
METEL REHETOAS ASUAT SAMMAST. SELLEST PEA
LE SÄILUB SEE PEREKONNANIMI. POLE ANDMEID
SELLE KOHTA, ET SEE NIMI ESINEB PÕHJA-EESTIS

Eluloolised andmed H. Turpi kohta.

HANS TURP, Andrese pg. on sündinud 5 V 1880 Viljandi maak. Paistu vallas, Viruse talus paljulapselises perekonnas. Ka tema vennad-õed õppisid kooliõpetajateks, kuna kõige vanem hakkas talu pidama. Alghariduse omandanud Paistu kihelkonnakoolis siirdus ta edasiõppima "ümberkujundatud" Aleksandri kooli. Sellega vastab tema haridusline tee praeguse keskkooli omale. Asunud kohepeale õpinguid kodukanti - Suisleppa - "koolmeistriks", algas ta ka kohe ühiskondlikku tööd. Olles vilunud sule- ja kõnemees, kutsuti ta varsti "Sakala" toimetusse toimetaja asetäitja kohale. Toimetaja kohal olla tuli temal ka vangiraudu ligemalt vaadelda. Maalt tuli - see oli 1905.a. eellugu - üks ~~xxxx~~ korralik ja ustav talumees ja ütles, et mõisnik lasknud oma lagedal asuva heinaküüni ise põlema süüdata, et niiviisi pettusega karistussalka kohale kutsuda. Andmed kontrolliti - kõik oli õige - aga toimetaja läks "ässitavate", või tõeandmete avaldamise pärast 3 kuuks Viljandi vangimajasse. Sealt vabanedes ta kohalikus maakonnas tööd ei saanud, tuli otsida uus amet. Just sel ajal Ado Grenzstein oma "Oleviku" juurest ära Pariisi ja minu isa läks "kõrgemale" kirjandulikule tööle. Kuna Grenzstein ajalehe toimetusega rahule ei jäänud ja lugejaskond ka laiali valgus - lõpetas "Olevik" oma ilmumise. Kooliõpetaja kohta tal Lõuna-Ees - tis ei antud, kui tuntud "ässitaja", valis Hans Turp omale ~~xxx~~ uue töökoha. Selleks sai Viru-Jaagupi kihelkonnakool, või kõrgem algkool. Mina olin viie aastane. Minu isa omas sarnase iseloomu, mis vajalik ja tarvilik iga pedagoogile. Töö edenes korralikult. - 8 aastat. Kui punavägi 1919.a. ka Viru-Jaagupisse tuli, tõmmati ka H.Turp kohalikku "omavalitsusse" - nimelt vala haridusosakonna juhatajaks. Selle kahe kuu jooksul ta muud vägevat korda ei saatnud kui kirjutas mõisa metsast 5 sülda küttepuid oma koolile. Kui uus valitsus tuli - paistsid jälle vangirauad. Tema päästis julgeoleku politsei käest Kulinal elav jaoskonna arst Värdi Oja, kes oli väga kõva sõnaga mees - ähvardas mahalaskmine.

Kohe selle järele algas Rakvere Õp. Seminari loomine energilise V.Raami juhatusel. Hans Turp kutsuti sinna Besti keele ja kodumaa geograafia õpetajaks. See oli meie perekonnas tere tulnud sündmus - meie neli last - Salme, Viktor, Jenni ja Frieda saime oma kodus õpetaja kutse. Tagant järele kuulen - H.Turp

tegi oma tööd hoole ja armastusega, olgugi, et tal puudus ülikooli haridus. Muu seas oli ta ka see mees, kes Viljandimaal kirjutas esimese Eestimaa geograafia raamatu, mida Leokese kirjastusel trükiti 5 korda. Raamat tänapäeva pilgul vaadatuna tundub algeline, kuid ta on tulvil tahet äratada kodumaa armastust, mida illustreerisid ta oma loodud kaanepilt ja luuletused tekstis. (Minul on 1 eksemplar veel olemas). See raamat kirjutati omal ajal ainult entusiasmi abil. 2 aastat andmeid koguda - ja 45 tsaariaegset rubla honorariks! Lisaks maadlemine tsensuuriga.

Rakvere seminaris kohtas Hans Turp väga "huvitavate" baltlastega! Kes nad olid: Linau-Linno, Malsch, Rosenberg, Zinnoffsky, Maser. Saksa keel kõlas laialt meie elamu (seminari vasakpoolne elamublokk) koridorides. Need saksikud leidsid sobiva olevat tellida Saksamaalt ajaviite-žurnaale, mis nimekirja järele viidi koridoris korterist korterisse! Ja ometi oli sel ajal juba meil endil ajakirju ("Odamees", "Kodu" j.t.).

See saksikute pere polnud tõesti kohane eesti rahvale tema "maasoola" ettevalmistamiseks. Selle jama peale kirjutas isa kohalikus ajalehes artikli "Eesti keel - kõõgiukse kaudu". Autor uuriti välja ja ega see polnud saksikutele meele järele. Mõne aasta järele, kui oma lapsed olid ka kõik Seminari lõpetanud, lahkus H. Turp sellelt kohalt. Ministeerium oli isa vastu küllalt suuremeelne, temale anti valida 3 algkoolijuhataja kohta. Tema valis Rapla-Alu algkooli koha, kus teenis rahulikult 1/ aastat. Looduslikult väga kaunis koht.

Kui inimene nii kaua ühel kohal on teeninud, siis siginevad mitmesugused intriigid ja õõrumised, nimelt seltsi elu raames. Siis tuli saksa okupatsiooni-aeg. Koolimaja saalis olid veel vene-aegsed loosungid üleval (lahingud kaisid ümberringi). Saksa ohvitser hüppas sisse - "Mis need siin on! Ootate tagasi!?" Jälle lõhnas revolvri lõhna järele. Olukorra päästis meie ema, kes valdas väga hästi saksa keelt.

Omalt tahtel lahkus isa Rapla-Alu koolist ja temale anti veel üks mõisa-koht "valitsemiseks" - endine Anija mõisahooned ühe kohaliku kõrgema algkooliga. Siis oli Hans Turpi tervis ~~xx~~ veel kaunis korralik, ainult kuulmine jäi nõrgemaks. Jälle tuli tal kahel korral kooliruumid üle anda sõjaväelastele, enne saksa fritsudele ja siis punaarmeele. Mis pedagoogilisest tööst

siin veel räägid. Ainult niipalju oli sel ajal õnne, et ükski võim teda oma keerisesse ei ~~ümmanud~~ ümmanud. Ütlen, et see kolm aastat Hans Turpi elus oli nagu meil kõigil nagu mahavistud aeg

Peaks nagu ülevaatlikumalt midagi ütlema tema elutöö kohta. Tema oli kooliõpetaja-kirjanik. Peale geograafia õpiku kirjutas ta veel raamatu "Koduloo metoodika", kaks näiden-dit - parem neist "Minister kodukülas", mis meie maalavadel tihti mängiti. Ta oli ka õpetajate suvskursustel sagedand~~lek~~tor. Juubelitel ja pidudel esines ta osava kõnemehena. Omas väga hea joonistusoskuse, mis nagu näha on minule ülekandu-nud. Ka muusikas väljendas ta ennast vabalt (klaver, viiul).

Õpetajana ta ei armastanud tuima ühetaolist koolitööd. Rikastada õpilaste isetegevust ja fantaasiat - see oli tema-le nagu vajalik. Alu algkoolis seadis ta sisse omal algatu-sel Kõneoskuse tunnid, peale selle kirjandite kirjutamise raa-mes "Ajalehe sõnumite saatja" - korrespondendi oskuse. Neis küsimustes olen tema õpilastelt isa aadressil palju kiidusõ-nu kuulnud. Omas tugeva autoriteedi elus kui ka Maakonna koo-livalitsuse ees.

Aastal 1950 lahkus ta õpetaja kohalt ja siirdus Anija alg-koolist pensionile. Kuulmise halvenemine. Aegviidu alevikku oli ta ehitanud omale nägusa maja, kuhu ta asuski. Neli aas-tat kestis seal vaikne elu, kui tal lõhkes veresoon peas - halvatus ja kuu aja pärast surm.

1954 matsime oma kalli isa Aegviidu kalmistule. Kalmu-küngast on kerge leida - otse kabeli taga.

Tallinnas 5.juulil 1981.

Viktor Turp

P. S.

Sõna TURP tähendab Lõuna-Eesti murdes poolsammast, see on seina najal seisev kindlustav post ~~---~~ (üldvaates). Kiriku arhidektuuris laialt tuntud.

50
17

MÄLESTUSKILDE TSAARIAEGSEST RAKVERE SEMINARIST.

Sissejuhatuseks.

1914. aastal. Seega 63 aastat tagasi. Lõpetasin Türi kihelkonnakooli. Minuga ühel ajal õppis selles koolis ka Artur Lombak - tulevane polkovnik Nõukogude armees, tuntud lauljatar Margarita Voitease isa. 12.juunil mattis Margarita oma äia Juhan Voitease, 13.juunil oma isa Artur Lombaku. Türi kihelkonnakoolist kirjutab Artur Lombak oma mälestusraamatus "Leekides" (lk. 51). Selles koolis töötasid minu viimasel õppeaastal (1913/14) tuntud nimedega pedagoogid Aleksander Jaakson (tulevane kindral-major ja haridusminister kodanliku valitsuse ajal) ja Johannes Viitmann-Vellerind (kolonel ja noortejuht haridusministeeriumis). J.Vellerinna poeg Hiid on Rakvere arst.

Kooli lõpetamise puhul pöördusin õpetaja Viitmanni poole küsimusega, mida tema soovitab mul edaspidi ette võtta. Viitmann ütles, et 2 aastat tagasi on avatud Rakveres kooliõpetajate seminar. Tema ja Jaakson olid hiljuti lõpetanud Tartu seminari. Ta andis lühikese ülevaate seminaridest. Tema seletusest meeldis mulle eriti see, et seminaris pole õppemaksu, ka toitlustamine on kroonu kulul. Minu vanematel polnud võimalik mind gümnaasiumi panna, sest seal aastal tulivanematel senisest kodust, mõisa renditalust lahkuda. Õpetaja Viitmann soovitas saata avaldus seminari astumiseks. Koostasimegi tema abiga avalduse seminari direktori nimele ja saatsime minema.

Ootasin paar kuud, ei mingit vastust. Vahepeal algas I Maailmasõda. Siis äkki ühel rehepeksmise päeval saabus teade, et eksamid algavad järgmisel päeval. Nüüd oli kibekiire. Varsti olin teel Vägeva raudteejaama. Öösel jõudsin rongiga Rakverre. Hommikul otsisin seminari üles, see asus Tartu tänaval Stroinovski majas (vt. foto!). Tutvused teiste eksamitele tulnutega jne. Eksamid kestsid terve nädala, mina olin arvestanud paar päeva. Lõpuks saabus viimane eksamipäev, siis ilmus tahvlile seminari vastuvõetute nimestik, kust leidsin ka oma nime.

Ei saa öelda, et olin õnnelik. Mulle tundus nelja-aastane õppeaeg hirmus pikana. Pealegi astus mu hea sõber, kes tuli ka eksamile, linnakooli (gorodskoisse). Ta oli hiljem "Põhjala" direktor ja TPI dotsent.

Elu seminaris.

Päevad möödusid. Töö seminaris läks edasi. Nii jäingi. Nagu nimetasin, Rakvere seminar asutati 1912.a. Tema asukohaks oli esialgu määratud Narva Joaorg. Seepärast tema ametlik nimi kõlas pikemat aega *Иожимстальская учительская Семинария* lüh. *ИУС* Hiljem tulid uued mütsimärgid, rihmapandlad jne. *ВУС*

Seminari asukoha muutmine oli tingitud sellest, et rakvere linn pakkus tasuta maa-ala seminarile hoonete ehitamiseks. Stroinovski majas Tartu tänaval töötas kool kuni 1915. a. septembrini. Siis kolisime uude majja. Selle aja kohta olid uued hooned ühed paremad keskkoolihooned kogu tsaarivenemaal.

Varsti järgnes kooplimate õnnistamine. Õnnistamisepäevaks ilmusid kohale Riia-Miitavi piiskop, viitse-kuberner Sidlovski, hulk preestreid ja diaakoneid. Õnnistamise tsereemonia kujunes paiguti mingisuguseks komöödiaks: piiskop pomises palvesõnu, diaakonid lava taga aga maitsesid "hõrgutist" ja tegid üsnagi ebaviisakaid märkusi, eriti naisterahvaste kohta, keda piiluti eesriide pilude läbi. Sellega paisis silma eriti üks paks diaakon, kes oli ilmselt purjus.

Väga hea mulje jättis meile viitsekuberner Sidlovski. Mäletan, istusime mitmekesi klassis ja vestlesime omavahel, äkki astus klassi Sidlovski, istus meie juurde pingile ja vestles meiega üsna kaua nagu mees meestega. Meile olise otse üllatuseks, et nii kõrgel kohal olev ametnik jutles koolipoistega nende igapäevastest muredest.

Mõni aeg hiljem külastas seminari Eestimaa kuberner Verjovkin, sellest jäi hoopis teistsugune mälestus. Igatahes hoopis nigelam kui mõni aasta tagasi. Türi kihelkonnakooli külastanud Verjovkini eelkäia Korostovetsist. See oli sama Korostovets, kellest Fr. Tuglas kirjutab oma mälestusteraamat "Toompea vanglas" (vahejuhtumine Otto Sternbekiga).

Rõhuv enamus õpilastest õppis kroonu kulul. Need olid n.n. *козеннокоштные* Nad elasid internaadis, kus kehtis üsna range kord. Hommikul tuli tõusta täpselt teatud kella-ajal. Enne hommikusööki lühike palvus, pärast õhtusööki samuti palvus. Õhtul kell 9 pidid kõik õpilased internaadis olema. Igal pühapäeval tuli kirikus käia, kus seminaristidele oli eraldatud pool teisest rõdust. Vormiriiete kandmine oli sunnustlik, sinna juurde kuulus ka vöörihm pandlaga (*ВУС*). Eksimused kehtiva korra vastu kanti trahviraamatusse (*штрафной журнал*). Kui keegi puudus pühapäeval kirikust, siis tuli tal järgmisel pühapäeval teatud aeg klassis istuda. Eesti keeles rääkimine seminari seinte vahel oli seminaristidel rangelt keelatud.

Omal kulul õppijad nautisid rohkem vabadusi (n.n. *своёкоштные*). Kroonu kulul õppinud õpilaste lõputunnistusel oli märkus, et nad on kohustatud pärast seminari lõpetamist töötama algkooli õpetajana Riia õpperingkonnas vähemalt 4 aastat, vastasel korral olid nad kohustatud maksma seminari või riigikassasse 740 rbl. See oli suur summa, vähemalt 2 aasta palk.

Õpetus toimus vene keeles, õpetajad olid peamiselt venelased. Eestlased olid: Karl Schnell-Merilaid - joonistamise ja joonestamise õpetaja, Ernst Rosenberg-Raatma - laulmise, muusika ja eesti keele õpetaja, Valter Paucker - usuõpetaja.

Õpetajatest oli kõigi õpilaste lemmik ajaloo ja geograafia õpetaja Viktor Nikolajevits Bernadski. Ta oli väga arukas pedagoog, väga viisakas, vastutulelik õpilastele. Meie ei näinud kunagi tema tignedat nägu. Mäletan, kord läks ta minu ees trepist üles. Äkki ilmus trepi ülemise otsa juurde õpilane Sgibnev, keda teine poiss ajas taga. Sgibnev hüüdis: "*Виктор Николаевич, посторонитесь!*" Viktor Nikolaevits astuski kuulakalt seina äärde, ütles ainult "*Ужасно вежливый человек этот Сгибнев!*" Sellega asi lahendatigi. Poisid ootasid igal nädalal suure igatsusega Bernadski korrapidamise päeva. Pärast hommikueinet suure vahetunni ajal läks ta seinal rippuva kaardi juurde, millel lipukesed tähistasid sõjarinnet. Siin andis ta ülevaate nädala jooksul toimunud tähtsamate sõjasündmuste kohta. V.N. Bernadski oli Nõukogude võimu ajal kaua aega Leningradis Herzeni nim. Instituudi professor. Ta suri umbes 6 ...7 aastat tagasi.

Vene keele ja kirjanduse õpetaja oli Mihail Ivanovitš glagolevski. Ta oli üsna nõudlik õpetaja, oma ainet käsitles rahuldavalt. Enamikul eestlastest õpilastele valmistas vene keel küllalt peamurdmist.

Matemaatika õpetaja oli esimesel aastal Beljugin. Ta oskas õpilasi tööle rakendada, oli küllalt nõudlik. Siis tuli Beljugini asemele Tartust õpetaja Akontšenkov, keda õpilased kutsusid tavaliselt "Ужас". Kui õpilasedvastasid klassis valesti, ka väiksemate vääratuste puhul, hüüdis ta: "Господа, ведь это ужас!" Või sageli: "Господа ведь это срень! В средние века вас ежгли бы на костре, и я положил бы первое полено!" Niisuguseid lauseid tarvitas ta tüütuse ni. Sageli kutsus tahvli juurde vastama kõige nõrgema õpilase. See võttis ehtsa Napoleoni poosi (ta oli väikest kasvu nagu Napoleongi) ja vaikis. Õpetaja kordas aeg-ajalt "Пусте он подумает!" Nii kestis tihti kuni tunni lõpuni. Kella helisedes ütles õpetaja: "Урок кончен. Никого не поделаете!" õpilane sai ühe hinde "2" juurde. Järgmisel tunnil kordus sama jänt. Oppeprogrammi täitmine Akontšenkovi ei huvitanud. Ta oli õnnelik kui tund sai läbi. Aja viiteks jutustas klassis mõne kulunud anektoodi. Mõnikord püüdis demonstreerida oma eesti keele oskust. Tal oli noor naine-eestlanna. Kord oli klassis kirjalik kontrolltöö. Üks poiss küsis teiselt ühe vahepealse tehte tulemust. Teine vastas "19". Akontšenkov käratas: "Что вы показываете "üheksateist"? Разве я не знаю, что "üheksateist" это двадцать четыре. И двадцать четыре у меня как раз ответ!" Üldine naer klassis. Matemaatika jäi meil vaeslapse ossa. Seda saime hiljem valusalt tunda, eriti kui valmistusime küpsuseksamiteks.

Armastatumad õpetajad meile eestlastele olid Karl Schnell-Merilaid ja Ernst Rosenberg-Raatma. Schnell oli väga südamlrik ja abivalmis inimene. Selles veendusin eriti hiljem, kui sooritasin küpsuseksameid Tartus Hugo Treffneri gümnaasiumi juures. Tema juhtimisel maalisid Märt Laarmann ja Arnold Akberg Nikolai II suure pildi seminari aktusesaali. Peterburist telliti uhke raam, mida käisime umbes kümme mekond poisiga "lamavoi"-vankril vaksalist ära toomas. See

oli uhke sõit. Kahjuks see pilt hiljem hävis.

Rosenberg õpetas eesti keelt, laulmist ja muusikat. Eesti keele tunde oli ainult üks kord nädalas. Seegi sattus tihti kroonupühale. Nii juhtus, et ühe kuu jooksul oli ainult 4 tund. Rosenberg oli seminari lõpetanud, ta tuli meie seminari noore õpetajana. Kui suuri muusikamehi seminarist välja tuli, seda näidaku järgmine pilt. Oli üks viimastest tundidest lõpuklassi-klassis. Rosenberg kutsus harmooniumi juurde (klaverit meil polnud) ühe venelasest õpilase ja käskis teda midagi mängida (just nagu Mozartist, Beethovenist). Poiss istus tähtsa näoga harmooniumi ette, lehitses tükk aega noodiõpetuse vihikut, avas esimese lehekülje ja hakkas ühe näpuga vastavaid klahve otsima.

Võimlemisõpetaja oli Zdenich Josifovitš Plotsek, rahvuselt tšehh, kuulu järgi endine Austria-Ungari armee veltveebel. Ta oli eriline meister roobaspuudel võimlemisel. Tema demonstreeritud harjutusi ei suutnud puhtalt keegi järele teha. Mina võitlesin noores eas liigse tüsedusega. Roobaspuud olid minu hirm. Kui tema näidatud trikke ei suutnud järele teha, siis andis Plotsek roobaspuudelt mahatulekul laksu. Plotseki vene keel tegi õpilastele nalja. Lehm oli kórova, koer sóbaka jne. Kui poisid lphakalt kõndisid, siis ütles ta: "Кодит как корола на льду" Kui siis poisid turtsatasid naerma, siis ütles: "Улы вы смеетесь, своей глупости, что ли?" Ta oli vahva poisse püüdma tänaval peale lubatud kellaaja. Aga tal oli "erakordne" mälu. Talle ei jäänud pähe ka nelja aasta jooksul ühegi õpilase nimi. Sellega poisid spekulkeerisid. Kui Plotsek küsis tänaval tabatud poisi nime, siis poisid ütlesid enamasti ühe väga tagasihoidliku õpilase nime, kes kartis tütarlapsi ja hoidus neist võimalikult kaugele. Kui siis vee-randaasta lõpul arutati õpilaste käitumishindeid ja avati "štrafnoi-žurnalis" selle poisi kohta tehtud märkused, siis olid need eranditult Plotseki kirjutatud, ikka "V. tabatud õhtul peale kella 9 tänaval tütarlapsega jalutamas". Siis olivat direktor hüüdnud: "See pole võimalik, see õpilane kardab tütarlapsi!" Seal on Plotseki üliagaruse arvel palju nalja tehtud. Plotsek abiellus hiljem Tütarlastegümnaasiumi võimlemis-õpetajaga.

Lõpuks mõni sõna direktor Orlovski kohta. Tema haridust ei teatud, kõrgemat haridust ei omanud. Kuidas ta oli seminari direktoriks saanud, seejuures olevat toeks olnud Prutšenko. Majanduslikku taipu Orlovskil oli, aga pedagoog ta küll ei olnud. Ta luges meile mingisugusest konspektist pedagoogikat, aga selle aine sisu jäi meile väga kaugeks. Orlovski oskas suurepäraselt sõimata. Tema sagedamini tarvitatud sõim sõnad olid "мужичье сивоемкое иль занямное" jne (Sõimlemine Rakvere jaamas vagunisaatjaga õpet. Lukini ärasaatmisel) Kui keegi julges oma arvamist avaldada, siis käratas Orlovski: "Что ты ерушась своим курным ушам!" Tema peaajus pesitses nähtavasi samasugune eneseülislamise pisik nagu omal ajal Tartus professor Tšiisil, kes väitis, et Tartus olevat ainult üks normaalse aruga inimene - professor Tšiis.

Arnold Stockberg oli andekas, maaliija. Ta kinkis mulle ühe oma õlimaali (talvemaastik karuga), mille üle olin väga õnnelik. Läksin pilti magamistuppa viima. Koridoris tuli Orlovski vastu. Näinud pilti, rebis ta selle minu käest ära ja ütles: "Ma võtan selle omale." Võttiski. Mul oli hirmus kahju. Oleksin ma protsessima hakkanud, oleksin kuulnud neid tema armsamaid sõnu.

1917.a. Orlovski pandi kodusesse aresti. Teda süüdistati mitmeti: ebamoraalses käitumises seminari naisteenijaga, rahalistes asjades jne. Mäletan eriti üht pilti: pikk 4. klassi poiss Tupalov valvab akna juures vintovka käes, et Orlovski ei pistaks plehku oma korterist. Kogu vasakpoolne maja oli Orlovski korter. Minu teada eestlased sellest aktsioonist osa ei võtnud. Riistast tuli välja revident. Orlovski "võeti maha" (tänapäeva keelepruugi järgi 9 direktori ametikohalt. Tema asemele määrati direktori kohustetäitjaks meie kõigi üllatuseks Akontšenkov, kelle allkiri eksisteerib ka meie lõputunnistusel.

Meile jäi teadmatuks Orlovski edaspidine saatus. Alles aastaid kümme tagasi kuulsin Richard Kressilt, et Orlovski olnud kodanlikus Lätis Riia venegümnaasiumi direktor. Kress olevat paaril korral teda Tallinnaski kohanud. Kuidas ta Riias direktoriks sai ei tea.

Kokkuvõttes ütlesin, et õppetöö tase tsaariaegses Rakvere seminaris oli mõnes aines madal. Puudus kontroll õppetöö üle. Ei näinud me kunagi, et direktor oleks huvi tundnud mõne õpetaja

(nagu Akontšenkov) töö vastu. Tema suhtumine õppetöösse oli täiesti formaalne, ta ei püüdnud sisusse tungida. Tulevaste õpetajate metoodiline ettevalmistus oli puudulik. Õppevahendeid oli vähe. 6 aasta jooksul ei jõudnud ühtki klaverit koolile muretseda.

Vaatamata kõigile puudustele, on tsaariaegsel Rakvere seminaril tähtis koht meie kultuuri arenguloos. Kuigi seminar ei andnud lõpetajaile õigust kõrgkooli astuda, aitas ta siiski kergendada sinna pääsemist. Neist, kes õiendasid täiendavalt küpsuseksamid, said kõigist tõsised töömehed kõrgemates õppeasutustes ja oma ametialal. Üksnes meie klassi (III lend) eestlastest sooritasid 5 poissi küpsuseksamid ja lõpetasid ka ülikooli.

Rakvere tsaariaegse seminari kaudu on saanud paljude eesti poiste nimed hiljem tuntuks kogu meie rahva seas. Meenutan siin üksikuid nimesid, kusjuures palun mulle andestada, et see nimestik ei haara kaugeltki kõiki, keda peaks meelde tuletama.

Nigol Andresen - ENSV esimene välisminister, RKN esimehe asetäitja, hariduse rahvakomissar, ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimehe asetäitja, paljude teoste tõlkija, kirjandusteadlane ja kirjanduskriitik jne. Seda kõike on nii palju, et iga eestlane, alates 4.- 5. klassi koolijärgist peaks tundma Nigol Andreseni nime.

Arnold Raud - ENSV haridusminister, TRÜ professor.

Mäet Laarmann - eesti nõukogude graafik ja maalikunstnik, ENSV teeneline kunstnik, kunstikriitik; eesti puulõike pioneer ja virtuoos.

Arnold Akberg - meile tuntud kunstnik juba seminari päevilt.

Johannes Võerahansu - eesti nõukogude maalikunstnik, ENSV teeneline kunstitegelane, professor (1966), maalikateedri juhataja ENSV Riiklikus Kunstiinstituudis, tema maastikumaalid (eriti Saaremaalt on meile kõigile tuntud), palju sõejoonistusi ("Talvine Pühajärve maastik" jm.)

Georg Kingissepp - Tartu Riikliku Ülikooli Arstiteaduskonna professor.

August Lillakas - Eesti revol. liikumise tegelane, polgukomandör, 1924.a. 1.dets. ülestõusu juhte. Lasti kodanliku Eesti sõjakohtu otsusel maha.

Richard Tomberg - kindral-major, kodanl. Eesti lennuväe ülem, Punaarmee laskurdiviisi komandör, Frunze nim. Sõjaväe Akadeemia õppejõud.

Rudolf Stokberg - ministri asetäitja, ohvitser.

Richard Indreko - Eesti arheoloog, juhataas Lammasmäe, Asva jt. arheoloogilisi kaevamistöid. Stockholmis ilmus tema töö "Die mittlere Steinzeit in Estland", 1948.

Richard Kress - kauaaegne Gustav Adolphi nim. gümnaasiumi inspektor, Tallinna I keskkooli õppealajuhataja, juhtiv töötaja kirjastuse alal jne.

Jaan Rummo - lastekirjanik ja tuntud pedagoog, juhtiv jõud eesti haridusorganisatsioonides, ajakirja "Areng" peatoimetaja, Eesti Riikl. Kirjastuse lastekirjanduse toimetaja, tõlkija jne.

Voldemar Leemets - "Estonia" orkestrant (I viiul), helilooja, suri noorelt.

Aleksander Remmel - koolidirektor Tartus.

Rudolf Penno - kod. Eesti Riigikogu esimees, poliitikategelane.

Elmar Kuusik (Elar Kuus) - ajaloolane, noorsookirjanik.

Paljud on koolijuhatajatena ja õpetajatena edukalt töötanud ja pälvinud üldsuse lugupidamist.

Tuleb märkida, et tsaariaegse Rakvere seminari astuda soovijate arv kahanes aasta-aastalt. Esimesed kaks lendu olid päris tugevad. Kolmandal õppeaastal saabus sooviavaldusi vähem, neljandal üsna hõredalt. Need õpilased ei saanudki seminari lõpetada. Tsaariaegne seminar suleti 1918.a. veebruaris. Meile tehti kibekiiresti lõputunnistused valmis. Õpetajad läksid laiali. Rongide liiklus oli korratu. Ootas veel paar päeva Rakveres kuni isa tuli hobusega mulle järele. Seminari ruumid olid sõdurite kasutada. Ööd läbi lõhati mürske. Üks granaat lõhkes nn. rekreatsioonisaalis; põrandas oli suur auk. Kui jõudsin kodu lähedale Emumäele, tuli vastu hobusemees, reel Salla lahingu üks ohvritest. Tahtsin minna koju saabudes kohe vaatama, mis teispool mäe toimub, aga kodused ei lasknud minna.

Algas saksa okupatsiooniga, mis kestis kuni 1918.a. hilissügiseni.

Oma mälestusi pani kirja Aleksander Viirmaa, end. Rakvere seminari õpilane.

Tallinnas juulikuus 1977.a.

M Ä L E S T I S I .
=====

L. V a l t e r.

(end. Jalakas, Leontine R Ö S. 1920 - 1927.a.)

KUIDAS MINUST SAI ÕPETAJA.

See oli Rakveres 1920.a. suvel. Olin lõpetanud Tartu tn. II Rahvakooli VI klassi ja seisin valiku ees: kuhu minna edasi õppima, et saada elukutse ja hakata leiba teenima. Rakvere Õpetajate Seminar oli asunud oma pärisruumidesse Kunda-Malla mõisast, kuhu ta ajutiseks oli pagendatudseminarihoone hõivatuse tõttu. Hoone oli ehitatud 1912 - 1914.a. s.o. tsaariajal õpetajate seminari jaoks. Sõjaajal kasutatud hospitalina ja hiljem veel mõne aja sõjaväe staabi asulana.

Võeti meid seminari vastu eelmise kooli lõputunnistuse ja konkursi alusel. I klassi tahtjaid oli 130 inimest, kohti 30-ne jaoks. Kontrolliti eesti keele, saksa keele suulisi ja kirjalikke oskusi, matemaatikat ja muusikalisi võimeid. Väga paljud langesid välja. Saime kolmekesi - Lahi, Krikmann ja mina - meie koolist (niinimetatud "Peetri ülikoolist") sisse. (Peeter Raudsepp oli II algkooli juhataja). Rida kohti jäi vabaks. Sügisel võeti uutel eksamitel kohad täis. Nii saime "oma" koolist veel 5 õpilast juurde. Kokku kolmkümmend.

Direktoriks seminaris oli Voldemar Raam. Ta eksamineeris meid saksa keeles suuliselt - lsates jutustada praktilise tegevuse saatel ja küsomustele vastates. Eesti keeles esitasime kirjandi. Teemaks oli "Minu sõber". Õpetaja Mari Välbe ja Hans Turp kontrollisid. Viimasest saigi meile I - II klassi (VII-VIII õppeaasta) eesti keele õpetaja. Laulmise oskust ja muusikalist kuulmist kontrollis õp. Vilmansen. Kui need kolm põhiainet korda läksid, olid vastuvõetud ja meist pidid saama tulevased rahvavalgustajad - maasool ja pikapeale saidki. Mil moel? ...

Esimestel rahuaegsetel aastatel teadagi ei olnud veel kaugegtki täiuslik varustis pedagoogilise kooli tarvis. Meie meelest oli aga see maja väga haridustempli moodi nii väljast kui seest. Sammastik, esinduslik fassaad - kolm korrust- suured aknad, aula! Klassid. Kabinetid: joonistuse, füüsika, looduslo ja laulmise jaoks eraldi! Pikad valged koridorid. Suur võimla. See kõik tekitas lausa vaimustust ja rõõmu. Parkett, kivitrepid, kõrged, kõlavad ruumid, valgus. Alaline muusika helin ja meie endi noorus! Lilled akendel. Ja kõige enam: vanemate klasside õpilaste soliidsus; õpetajate ülim korrektsus. Rangelt ja hoolikalt valitud koolipersonal: direktor Voldemar

Raam - filoloog-pedagoog, tema abi G.Rosenberg - ajaloolane, Erm, Jüri - loodusloolane, Ed.Ole - joonistusõpetaja, Vilman- sen - laulu-, Vassiljeva - klaveri, G.Kuldvere - füüsika, mate- maatika õpetaja, Hans Turp - eesti keele, Elsa Langer - võimle- misõpetaja, Tammjärv - majanduse-, Einberg - käsitöö õpetaja, M.Saks - maateaduse õpetaja, Miss Zinovsky - inglise keele õpetaja, Linnau-Linno - saksa keele ja Pallon - usuõpetaja.

Et koolil oli ka oma n.n. algkool - seminari harjutuskool, kus põhiklassid praktiseerisid - paisus õpetajaslonna kaader õige mahukaks: juhataja Jüri Parijõgi - noortekirjanik, aja- loolane, Maria Välbe - eesti keele praktik-metoodik (õppe- raamatu autor), Sommer, Tomberg j.t. Et seminar ja harjutus- kool töötasid tihedas kontaktis oli ka palju ühiseid aine- ja metoodikaõpetajaid.

Seminaril oli ka internaat. Tütarlaste magamistoad asu- sid ülalkorrusel. All - keldrikorrusel oli köök ja söögituba. Peakorpuses oli peale õpetajate toa veel kooli kantselei, kaks võimlemissaali, III korrusel aula ja harjutuskool, kabinetid joonistuse, loodusloo ja füüsika jaoks. Kahes kõrval majas ela- sid õpetajad, direktor, teenisdav personal: keskkütte katla- kütja Jüri Pank, aednik Kleesmann, Grubed - 3 õde (koristajad, valvurid fuajees jne). Ka saun ja pesuköök asusid paremal pool kõrvalhoones.

Alles rajamisel olev park, puistee, kuhu istutasime - õpilased ja õpetajad ühiselt - 100 pärna, vahtrat jt. leht- puud - 1921 - 24.a. puisteele (4 rida - á 20 tk. pluss maja ümber).

Seminari juures oli ka köögivilja aed, kust anti ka linna- lastele - soovijaile peenramaad. Kasvatasin seal õhinaga her- neid, porgandeid, peete ja vahelduseks võisin harjutada klave- ril (sissepääs peakorpusesse oli avatud).

Need on helgeimad mälestised seminariaegadest suvevahe- ajal linnalapsele, kel polnud oma maja ega aeda. (Tol ajal organiseeris Lastekaitse Ühing väikelastele s.t. algkooli noo- rimalle astmele Narva-Jõesuus "laagreid").

METOODIKAST R Õ S.

Ajavahemikul 1920 - 1927.a. mil õppisin Rakvere Õpetajate Seminaris, mäletan üldjoontes seda mida ja kuidas meile aineid õpetati, kuidas meie õppisime seda algkoolis õpetama, oma teadmisi-oskusi tegelikus töös rakendama, viljelema ja millist vilja see kandis. Aruanne jääb üldsõnaliseks, emotsionaalsete elamuste kogumikuks, kuna see ei pretendeeri mingi teadusliku eesmärgi või eeskuju pakkumisele, vaid on puhtisiklike muljete-mälestiste ahel - katkendlik-konarlik, pigem lembeliste, kirkaste, meelisklemiste saadus, õpilaste meenete tulemus.

Minu "nõrkuseks" olid kunstid - muusika, laul kujutav kunst ja looduslugu- (seal kaasas kodulugu, üldõpetus - kuna nende ainete õpetajaks olid sattunud entusiastid: Mesiäinen, Ole, Riis, Mootse, Vihvelin, Jüri Erm - ka klassijuhataja). Et mu vanem - õpetajast õde - oli väga andekas võõrkeeltes, sai juba varases lapsepõlves tuttavaks prantsuse, saksa, vene keel. Ingliskeelt õppisin seminaris tervelt kaheksa erineva hääldamisega õpetaja juhatusel, on sellest vähem tulemusi.

J o o m i s t a m i n e.

Et meil oli esimeseks joonistusõpetajaks nõudlik õpetaja Olga Raudsepp II algkoolis, kes pani aluse täpsele vaatlusoskusele, töökusele ja peaasi - huvile asja vastu (Lapsed teatavasi armastavad peaaegu kõik palju joonistada.)

Seminaris oli joonistussaal. Igal oma "pult", tool, vahel ka püstiseistes tuli maalida natur-morti, perspektiivi, isegi inimest! Stiliseerida loodust, illustreerida jutte jne. Õpetaja näpunäidete najal valmis nii mõnigi "kunstiteos" mis endale meeldis. Tundsin - mind häiris, et ma ei osanud pilti lõpetada - poolikuna vääris see alati tunnustust.

Aga meie ringist võrsus mitu väljapaistvat maalijat: Viktor Turp, Lui Lätt, Volmüller-Palmar, Riho Lahi, K.Vettik ja teisi.

M u u s i k a. L a u l. N o o d i õ p e t u s.

Õpetaja Evert Mesiäinen andis suure panuse solfeedzio, koorialulu alal. Tema muusikatunnid klassis teooria alal olid huvitavad, elavad - otse nakatavalt pingelised. Tahvlile tõmmatud noodijuoonestik sai kähku viiuli- ja passi-võtme, algas

harmoniseerimine, viisistamine, kindlate kooskõla, rütmi, taktijaotuse järele, klaveri kaasabil. Selles oli palju aktiivsust, isetegevuslikku katsetust, muidugi vigu, parandusi. Igal õpilasel oma noodivihik (seda küll ei kontrollitud, aga väga täpselt kontrolliti kuulmist, hääle ulatust, hääleseadmise abc-d jne). Palju sai keelpillide mängu, oli isegi väike "sümfoonia" orkester: mängiti Griegi, Schubertit ja teisi klassikuid. (Mäletan, kui sügavaid elamusi pakkus "Per Gunt" - "Asa surm", "Anitra tants", "Solveigi laul" jne.). Kontserte, peoõhtuid oli õppeaasta keskel 3 - 4. Esineti ka soolo-lauluga, klaveril. Õpetaja Vassiljeva oli muide väga range, haruldaselt ilusa helivärvi-ga lööki võis kuulda ta sõrmede alt - aga ta oli hirmus kitsi ise midagi mängima. See tekitas lausa nõrdimust. Seminari laulukoor, segakoor, naturalistide ringi segakoor (juhat. J.Erm). Nii oli just laul seminari "nael". Kõige pretendendikam õppeaine, sai armsaks ja lähedaseks, kõige ilmekamaks emotsioonide välendajaks kasvandikes.

Ja meil - tulevasel maasoolal - tuli laulma panna lapsed, maakoorid, kirjutada noote, seada orkestritele ja teha jõukohaseks, esineda kooridega maakonna- ja üldlaulupidudel. Andekad laulu- ja muusikaõpetajad on andnud hulk järglasi kodumaale.

L o o d u s l u g u.

Erikabinett. Sisustus: skelet inimesest, tabelid, mikrodskoope umbes kümme, akvaarium, tahvel, 2 - 3 kappi õppevahenditega; topised lindude, väikloomade jne, statii-vid, kolbid, katseklaasid nagu ikka. Pikkade laudade taga toolidel istet võtnud, kuulasime õpetaja Jüri Ermilt teema, teooria seletused, asusime praktilisi katseid tegema. Iga grupi 1 - 2 õpilase kohta mikroskoop - võtsime antud objektist skalpelliga imeõhukese kelmekese, asetaskime alusklaasile, katsime katteklaasiga, asetaskime mikroskoobi alla, vaatlustulemuse - rakkude ehituse, kandsime vihikusse. Tao-liste uurimuste varal, käsiraamatu, tabelite jne. põhjal tegime sünteesi, järeldusi, märgiti tahvlile, katsete tulemuste valemid, reaktsioonid keemias tehti igas tunnis praktiliselt läbi - vastavalt teemale. Ka oli veel naturalistide ring,

kes hooldas akvaariumi, korrapidaja õpilane valmistas enne tun-
di kabinetis seades kohale õppevahendid jne. Palju oli isete-
gevuslikke menetlusi - näiteks: suvevaheajal koguda 100-taime-
line herbaarium (IX õ.a.). Sügisel õpetaja abiga määrasime
need kuivatatud ja pressitud kogud ja paigutasime omavalmis-
tatud (käsitöötunnis) köitekaante vahele. Oligi jälle õppevah-
hend.

Kõige olulisem vist oli kükl see, et Jüri Erm - suur en-
tusiasm omal alal - viis oma klassi pikkadele jalgsi matkade-
le - Porkuni, Jänedale, Nelijärvele jne., kus tutvustas koha-
likku taimestikku, kus tehti üldiseid vaatlusi kodumaa kauni-
te paikkondade tervikliku loodusilu, harmoonia kohta. Kõikjal
neil räjnakuil kõlas laul. Kuna J.Erm oli kooeijuht ja muusik.
Peaaegu kõik vahetunnid mängis ta peast klassikuid klaveril -
seda märkas ja mäletab vist iga harjutuskooli ja põhiklassi
õpilane?

K o n t r o l l t ö ö .

Aastal 1927. kevadel oli kontroll-lõputöö teemaks: "Kui-
das kavatsen teostada õppe- ja kasvatustööd".

Et õppeaja vältel oli pidevalt sisendatud meile tööar-
mastust. (Töökooli printsiip. Näitlik õppeviis. Õpilastele
individuealne lähenemine. Keskendamine tunni teemale j.t.)
Siis iseeneselikult kujunes keskseks momendiks konkreetne
kujutus sellest, kuidas rakendaksin tulevase õpetajana oma
koolis joonistuse, käsitöö, aiatöö, spordi jne. võtteid ...

Aga rõhuva, väga selgesti väljenduva teoreetilise, hu-
maanse, moraalse inimese kujundamise printsiipi võms kokku
võtta Õir. Raami koondlauses: "Lugupidamine lapse vastu,
lõgupidamine kõigi vaimsete väärtuste vastu olgu suunavaks
jõuks õpetaja-kasvataja kutsetöös".....

Aususs, harmooniline areng, vanema põlvkonna austamine,
õiglustunne, looduskaitse, armastus ja abivalmidus kaasini-
mese vastu jne. - ühesõnaga: idaliseeriv, püüdlik ja harras
pürgimus inimlikkuse, positiivse poole.

Kodanikuõpetuse tundides tutvustati üldjoontes riikide
ja rahvaste valitsemise vormidega. Üldiseid ja üksikasjalisi
poliitilise ilma vaated puudutati põgusalt. Ei olnud kujun-
nenud mingeid kindlaid suhtumisi muudesse, kui vaid meil -
kodanlikus Eestis - maksva demokraatliku riigikorra tunnus-

tamisse. Ei olnud mõeldav ega tulnud kõne allagi taotlemaks mingit teist võimalust. Balti parunite ja tsaariaja suhtes oldi eitaval seisukohal. Aga kooli programmi ei olnud mahutatud mingit süstemaatilist rassivaenulist paragrahvi. Ega ülistavaid, idaliseerivaid seisukohti ei propageeritud seminaris avalikult. Üldiselt - hariduspoliitika osutus neutraalseks, sallivaks, rahuarmastavaks.

Üksikuid teemakäsitusi.

V ô i l l i .

Looduslugu. Kodulugu. Üldõpetus. Joonistamine. Emakeel. Võimlemine. Laulmine. Eetika.

See kõikehõlmav teema võttis käsitlemisel lugematuid kujukundeid. Loodusloos kui botaanikasse kuuluv isend. Koduloos ja üldõpetuses sai keskseks materjaliks, huviobjektiks lastele kui üldist tähelepanu äratav kollendav lill - terved väljad ôisi, siis seemnenurte, ilmatusuur kasvamise ja levimise jõud (läbi asfaldi - kõikjale pürgiv - üks umbrohu liike).

Noorema astme - II - III kl. - fantaasia ei tunne piire, kui anda teemaks ühe ainsa võilille seemne, s.o. "aeroplaani" teekond. Üks elava kujutusvõimega terane poisike - Ehrenpreis harjutuskoolist - jutustas kodulootunnis:

"Meid oli miljon-sadatuhat ja veel rohkem, kui ma lendu tõusin ema rüppest! Tuul kandis mind üha kaugemale ja ma nägin ikka vaid kollendavaid või halle paid Kuhu laskuda? Kuski polnud ruumi: rohelisi lehti paksult! Ja ometi oli käsk ja tung lennult maanduda, juurduda jne. Meist võililledest pidi saama ainulaadne kattevaip tervele maakerale, kui meid oleks lastud viimseni idaneda viie aasta kestel. (nii rääkisid õpetlased). Nii ma lendasin, otsisin maandumispaika. Tühja maad polnud üldse. Oli palju teisi kollaseid lilli: varskapjad, kibetulikad, kanavarbad jne., veel oli kollaseid vesikuppe - keegi neist ei sallinud mind ega mina neid! Kandsin kõige vastu vimma. Miks nad ei lase meid - võililli - maailma ainuvalitsejaks? Sattusin lendlema vee kohal. Hakkasin väsima. Kartsin hukkumist. Korraga heitsin pilgu vette: nägin kui palju erinevaid taimi hõljus vees: penikeeli, igasugu imepärase kujuga ôistaimi - nad juurdudid jõe põhjas ja lasid veevoolul end igavesti väntsutada - nii rahul oma keskkon-

naga. Mul hakkas piinlik: kõigil on ruumi maal ja vees ja kallastel."

(III klassi õpilane).

Õpilaste kirjandid.

1. Aine: Kodulugu. Teemaks: Kits. (Kohala kool III kl. 1929.a.

K i t s, kellest tahan kirjutada on metskits, kes leiti väikese tallekesena metsast ja kasvatati lutiotsas lehmapiimaga suureks. See oli meie koolimaja naabruses. Metskits harjus lastega, oli nii julge, tark ja armas. Kui me tiigijääl liugu lasksime, oli ta alati meie keskel, hoidsime tal kaelast kinni. Ta nimi oli Peedu. Talus, kus ta kodu oli, käis ta treppi mööda pööningul vihalehti söömas. Kui kevad tuli, läks ta metsa, leidis säält teise kitse ja tuldi kahekesi ühe talu õue Pikaristil. Säält toimetati kitsepaar riigi parki, kaitsealale.

(III kl. õpilane)

2. N a a k. Teemaks: Vares.

Ühel hommikul tuli Vanamõisa lastega kooli üks must varesemoodi lind, kes häälitsetes: naak, naak (nagu kraaks!). Ta oli kodunenud, hoidis kangesti laste lähedale, sõi nende peost, istus õlal, peas. Lendas alati ringi ja kahmas helen-davaid asju - sulepea, pliiatsi kaitseid jne., tõstis ahju laele või aknast välja. Olime päris hädas, aga ei raatsinud õue ajada ega hirmutada. Kui tund oli, istus lind õpetaja toolikorjul ja tukkus, kui teda kuklasulgedes sõrmega sügati. Olime kõik väga tasa, pidasime rahulikult tundi. Ühel suvel viis koolijuhataja vend Naagi ka oma kooliõpilastele näha. Säält olevat ta hukkunud. Väga kahju!....

(III kl. Saa, Reeni)

3. M e t s p a r t p o e g a d e g a. Teemaks: Part.

Ühel suvepäeval ilmus kodupardi karja üks metspart. Ta sõi, ujus ja elas kodupartide keskel, oli väga julge. ... Kevadel oli kadunud. Mõne aja pärast ilmus tagasi tiigile ja - üksteistkümme poega kaasas. Terve see pere kasvas, sõi peo pealt, neil oli väga kiire. Kui kasvasid suureks, lendasid metsa (mõni hirmutas neid spordipüssist!)

(Liidia Lindmaa)

AUTOBIOGRAAFIA

Mina, Ain Juhani p. N u r k, sündisin 14. augustil 1904. aastal Virumaal, Püssi vallas (praegu Kohtla-Järve rajoon, Lügane k/n.) Roodu metsavahitalus metsavahi perekonnas neljanda lapsena. Minu varane lapsepõlv möödus Roodul. - Üksik metsavahitalu looduslikult kaunis kohas - keset metsi, kühilise Roodu jõe kaldal - pani varakult aluse tagasihoidliku ja tasakaaluka iseloomu kujunemisele, looduslähedusele ja armastusele looduse ning ilu vastu.

1911. aasta kevadel, kui olin kuue ja poole aastane, asusid vanemad elama Maidla valda, Unikülla, kus nad kuni 1935. aasta sügiseni pidasid väikest talukohta. Unikülas möödusid minu lapsepõlve- ja noorusaastad. Seal algas ka minu koolitee.

Esimesed õpetused sain kodus vanematelt. 1913. aasta sügisel pandi mind õppima vastavatu Lügane kroonualgkooli. Selles koolis õppisin kuni 1918. aasta kevadeni. Sõja- ja revolutsiooni-sündmustest ning esimesest Saksa okupatsioonist tingituna olid kaks viimast õppeaastat võrdlemisi lühikesed, mis ei jätnud mõju avaldamata edasisele õppetööle.

1918. aasta sügisel jätkasin edasiõppimist Lügane Haridusseltsi koolis Erre-Liival. See oli 6-klassiline emakeelse õpetusega kool. Kuna selles koolis juba 3. õppeaastast alates õpetati saksa keelt ja 4. õppeaastast prantsuse keelt, mina aga võõrkeeli ei olnud õppinud, siis paigutati mind 4. klassi mille tõttu kaotas kaks õppeaastat. Haridusseltsi koolis sain õppida ainult kolm kuud. 1918. aasta novembris alanud Kodusõda katkestas mitmeks kuudeks õppetöö. Kui 1919. aasta märtsis õppetöö jätkas, kandis kool juba Lügane Kõrgema Algkooli nime.

Lüganuse Kõrgemas Algkoolis õppisin kuni 1921. aasta kevadeni, millal lõpetasin 6. klassilise algkooli. Kuna keskkooli kõrge õppe-maksu tõttu puudusid väljaveated õpingute jätkamiseks gümnaasiumis, siis sooritasin sama aasta kevadel sisseastumiseksamid Rakvere Õpetajate Seminari, milline oli maksuta õppeasutus.

Minu õpingud kogu kuue-aastase õppeaja kestel (1921-1927) kulgesid edukalt, kusjuures võtsin aktiivselt osa õpilaste isetegevusest. Seminaris omandasin tubli teoreetilise ja praktilise ettevalmistuse algkooliõpetaja kutseks. Lõpetasin seminari 3. juunil 1927. aastal maksimaalsest hinnetega kõikides õppeainetes (cum laude).

Seminari lõpetamise järel sain õpetajakoha Narva 3. eesti algkoolis, kus töötasin kuni kohustusliku sõjaväeteenistusse kutsumiseni - 1. oktoobril 1928. aastal. Sõjaväeteenistuses togin läbi aspirantide kursuse, mille lõpetasin lipniku aukraadiga.

Sõjaväest vabanemise järel kutsuti mind Rakvere Õpetajate Seminari Harjutuskooli juhatajaks. Samaaegselt olin seminari koduloo metoodika õpetajaks ja algklasside pedagoogilise praktika juhendajaks.

Seminari likvideerimisel 1932. aastal viidi mind üle Tartu Pedagoogiumi Algkooli õpetaja kohale. Pedagoogiumi reorganiseerimisel uuesti Õpetajate Seminariks 1937. aastal, jäin edasi töötama Tartu Õpetajate Seminari Harjutuskooli õpetajana. Töötasin sellel kohal kuni 1943. aasta sügiseni, olles 1941.-1943. aastani ühtlasi sama kooli juhatajaks.

1934. aasta sügisel asusin töö kõrval edasi õppima Tartu Ülikooli Filosoofisteaduskonnas ajalugu. Kuna loengud ja seminarid Ülikoolis toimusid õhtupoolkuti, siis tulin kahekordse töökoormaga võrdlemisi hästi toime. Kavatsesin ülikooli lõpetada 1941. aasta

Vahepeal asetleidnud poliitilised sündmused - Nõukogude võimu taaskeshtestamine Eesti, Suurelõsamaasõja algus ja sellele järgnenud Saksa okupatsioon viisid Ülikooli lõpetamise edasi 1943. aastasse. Ülikooli lõpetamise järele viidi mind 21. novembril 1943. aastal Harjutuskooli juhataja kohalt üle Tartu linna koolide inspektorik kohale, kus töötasin kuni 1. maini 1944. aastal.

Sõjasündmuste edasine areng - mobiliseerimine, sõjavangis olek, pikaldane haigus - viisid mind kolmeks aastaks eemale kutsetööst. 1947. aasta sügisel tehti mulle ettepanek asuda tööle Tartu Riiklikus Ülikoolis Kaugõppeosakonna inspektor-metoodikana. Töötasin selle kohal 18. septembrist 1947 kuni 15. oktoobrini 1948, millal mind viidi üle TRÜ Õppeosakonna juhataja kohale. Viimasel kohal töötasin kuni 1. maini 1950. aastal, millal omal soovil lahkusin Ülikooli teenistusest.

Kuna ma olin Ülikooli lõpetanud Saksa okupatsiooni ajal, siis tuli mul Ülikool uuesti lõpetada NSV Liidu Kõrgema Hariduse Ministeeriumi eriloal üleminekueksamitega. Töö kõrvalt lõpetasin Tartu Riikliku Ülikooli Ajaloo-Keeleteaduskonna ajaloo osakonna 1949. aasta kevadel ajaloolase kvalifikatsiooniga.

Ülikoolist lahkumise järele töötasin ühe aasta Tartu arhiivides, kogudes mitmesuguseid materjale Eesti kooli ajaloo alalt. 1951. aastal asusin õpetajana tööle Riigi Pimedateasutuse Töökooli Tartus, kus töötasin kuni 1953. aastani. 1953.-1957. aastani töötasin Tartu Riiklikus Kunstimuseumis majandusjuhatajana. 1954. aastal abiellusin kunstiajaloolase Tiina Varanguga.

1957. aasta 1. septembrist viidi mind üle Tartu Linna Haridusosakonna koolide inspektori kohale, kus töötasin kuni 1973. aastani. Inspektori töö kõrval õpetasin kohakaaslaena kolm aastat pedagoogikat Tartu Pedagoogilises Koolis, ühe aasta didaktikat TRÜ Pedagoogika kateedris, samuti juhendasin mitmel aastal TRÜ

Üliõpilaste pedagoogilist praktikat Tartu koolides.

Arvates 1. septembrist 1973. aastast viidi mind minu isiklikul soovil kooliinspektori kohalt Ule Tartu Pedagoogilise Kooli Harjutuskooli direktori kohale. Viimasel kohal töötasin kuni pensionile siirdumiseni 1. septembril 1975. aastal.

Minu koolimehetee mõnesuguste vaheaegadega on kestnud 41 aastat. Sellest on õpetajate ettevalmistamisega seotud 20 aastat ja koolide inspektorina 16,5 aastat.

Pingelise kutsetöö ja edasiõppimise kõrval võtsin aktiivselt osa ühiskondlikust tööst. Selle kannam osa langeb ajajärku, mil töötasin koolide inspektorina. - Kuulusin PRS Tartu Linnakomitee presiidiumi koolisektsiooni esimehena, Tartu Linna Pedagoogilise Propaganda komisjoni esimehe asetäitjana, Tartu Linna Kehakultuuri ja Spordikomitee presiidiumi KSÜ "Nooruse" esimehena, samuti korduvalt paljude komisjonide ja žüriide koosseisu.

Juba õpängute ajal ülikoolis tekkis mul huvi teadusliku uurimistöö vastu. Süstemaatilisel hakkasin tegelema Eesti kooli ajaloo küsimustega alates 1962. aastast, mil kuulun Ühiskondliku Pedagoogika Uurimise Instituudi (ÜPUI) uurijate koosseisu Eesti kooli ja pedagoogilise mõtte ajaloo probleemgrupi liikmena.

Minu töödest on seni ilmunud kokkuvõtted ÜPUI väljaandes "Nõukogude pedagoogika ja kool" ning teistes väljaannetes 10 teema kohta. Kogumikus "Tarmo" nr.5 1937 - neli artiklit, ajalehes "Nõukogude Õpetaja" 11 ja "Edasi" 7 pedagoogilise sisuga artiklit.

Masinkirjas ja köidetuna on säilitamisel üheksa pikemat uurimistööd. (Minu pedagoogiliste uurimistööde nimestik vt. lisalehel).

Teenete eest noorsoo õpetamisel ja kasvatamisel on mind autasustatud:

1. Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi aukirjaga 1957.
2. Eesti NSV Haridusministeeriumi aukirjaga 1960.
3. NSV Liidu Haridusministeeriumi aukirjaga 1968.

4. EKP Tartu Linnakomitee ja Tartu Linna RSN Täitevkomitee aukirjadega - 1964, 1969, 1972, 1974, 1975, 1979.
5. Eesti NSV rinnamärgiga "Haridustöö eesrindlane" 1962.
6. NSV Liidu rinnamärgiga "Häidustöö eesrindlane" 1973.
7. NSV Liidu rinnamärgiga "NSV Liidu sanitaarkaitse eesrindlane" 1964.
8. NSV Liidu medaliga "PRS Juubelimedal" 1973.
9. NSV Liidu medaliga "PRS Austuse märk" 1974.

Peale selle terve rea organisatsioonide aukirjadega, samuti tänukirjadega.

Alates 1978. aastast olen Tartu Pedagoogilise Kooli auliige.

Tartus, veebruar 1984.

A. P. V. V.

Ülevaade Ain N u r g a pedagoogilisest uurimistööst
Eesti kooli ajaloo alalt

I Trükis avaldatud tööd

1. Üldõpetus kodanliku Eesti koolis. (10 lk.)
"Nõukogude pedagoogika ja kool" V. Tartu 1969.
2. Algkool kodanlikus Eestis. (39 lk.)
"Nõukogude pedagoogika ja kool" VI. Tartu 1972.
3. Gustav Blumberg pedagoogina. (10 lk.)
"Nõukogude pedagoogika ja kool" XII. Tartu 1975.
4. Rakvere Seminari asutamine. (11 lk.)
"Nõukogude pedagoogika ja kool" XVII. Tallinn 1978.
5. Jüri Parijõgi pedagoogina. (12 lk.)
"Nõukogude pedagoogika ja kool" XXI. Tallinn 1980.
6. Tartu üldhariduskoolid sõjajärgsel perioodil. (18 lk.)
"Nõukogude pedagoogika ja kool" XXIV. Tallinn 1981.
7. Paranduskasvatustööst Tartu Linna 11. Algkoolis. (9 lk.).
"Nõukogude pedagoogika ja kool" XXIV. Tallinn 1981.
8. Lüganuse Haridusseltsi kool (1910-1919). (8lk.).
"Nõukogude pedagoogika ja kool" XXXII. Tallinn 1983.
9. Pedagoogilise propaganda süsteemist Tartus. (11 lk.)
"Pedagoogilise propaganda kogumik" I. Tallinn 1980.
10. Tartu koolid läbi aegade. (71 lk.)
"Valgus" Tallinn 1983.

Peale selle avaldatud ajalehes "Nõukogude Õpetaja" 11 artiklit ja ajalehes "Edasi" 7 pedagoogilise sisuga artiklit.

II Rakvere Õpetajate Seminari Vilistlaskogu almanahhis

"Tarmo" nr. 5 1937.a. avaldatud artiid

1. Rakvere Õpetajate Seminari asutamise eellugu.
2. Ülevaade Rakvere Õpetajate Seminari tööst ja arengust 1918-1934
3. Voldemar Raami mõtteid õpetajast, tema tööst ja ettevalmistamisest.

4. Rakvere Õpetajate Seminari Vilistlaskogu.

III Masinkirjas ja köidetult säilitatavad pikemad
uurimistööd.

1. Rakvere Õpetajate Seminar 1912-1932. Valminud 1967.
93 lk. + 23 lk. nimekirju + 24 lk. fotosid.
2. Üldõpetus kodanliku Eesti koolis. Valminud 1969. 90 lk.
3. Algkool kodanlikus Eestis. Valminud 1972. 57 lk.
4. Rahvakooliõpetajate ettevalmistamine Eestis 19. sajandil.
Valminud 1979. 106 lk.
5. Lüganuse kihelkond. Valminud 1980. 98 lk. + 4 lk. fotosid.
6. Tartu Õpetajate Seminar 1828-1947. Valminud 1980.
175 lk. + 8 lk. fotosid.
7. Tartu koolid läbi sajandite. Valminud 1981. 78 lk.
78 lk. + kronoloogiline tabel + 17 lk. fotosid.
8. Minu tegevus Tartu linna koolide inspektorina I ja II.
139 lk. + 123 lk.
9. Tartu õpetajate enesetäiendamise teed ja vormid. Valminud
1982+1983. 50 lk.

Vil. A i n N u r g a

ettekanne vilistlaste suvepäevade

puhul oma endise kooli aulas

16.juulil 1983.aastal.

Armsad kaasvilistlased!

Möödunud 1982.aastal täitus 70 aastat meie omaaegse õppeasutuse - Rakvere Õpetajate Seminari - asutamisest, 50 aastat tema sulgemisest ja 25 aastat tema hilisema järglase - Rakvere Pedagoogilise Kooli likvideerimisest. Nende kolme tähtpäeva tähistamisele ongi pühendatud meie seekordsed vilistlaspäevad.

Peatugem lähemalt nende tähtpäevade tähtsusel ja meenutagem nende õppeasutuste panust eesti pedagoogilise mõtte arengusse ning eesti õpetajaskonna ettevalmistamise ajalukku.

1. Eesti rahva kultuuri arenemise aluseks 19.sajandi teisel poolel oli kapitalismi areng, eesti rahvuse kujunemine ja kultuurisidemete tugevnemine vene rahvaga.

Kui varem oli Eestis valitsenud saksa kultuuri mõju, millele oli allutatud ka õpetajate ettevalmistamine, siis 19.sajandi teisel poolel hakkas kiiresti kasvama vene kultuuri mõju. Selle kasutas oma huvides ära tsaari valitsus, kes Baltimaadel hakkas teostama reaktsoonilist venestuspoliitikat, sellest ei jäänud haaramata ka õpetajate ettevalmistamine. Lähtudes hariduspoliitilistest kaalutlustest avati 1870.aastal Riias Balti Õpetajate Seminar ja 1878.aastal Tartu Õpetajate Seminar (vene õppekeelega).

Üks õpetajate seminar kogu Eesti alal ei suutnud rahuldada õpetajate vajadust üha kasvava rahvakoolide võrgule. Eriti suurt puudust tunti kutsega õpetajatest tolleaegses Eestimaa kubermangus, s.o. Põhja-Eestis. See tiivustas valitsusvõime seminari avamiseks ka selles piirkonnas. Küsimuse algatajaks oli tolleaegne Riia Õpperingkonna kuraator M.S. Prutsenko. Esimeses järjekorras pidas kuraator vajalikuks seminar avada Joaorus (Narva eeslinnas), põhjendades nimestatud asupaiga valikut järgnevalt: "Suur puudus sobivaettevalmistusega õpetajatest eesti rahvusest elanikkonnas nõuab ... seminari avamist just Baltimaade põhjaosas ja nimelt Joaorus. See koht on selleks ülimalt sobiv: asub Narva lähistel - vene elanikkonna vahetus naabruses ... Rahvakooliõpetaja - eestlase - haridusalane ettevalmistus venelaste vahetus naabruses ja läbikäimises nendega on seda soovitamam, et see loob eestlastele parimad võimalused vene keele kui riigikeele põhjalikuks

omandamiseks, lähemaks tutvumiseks vene rahvaga ja vene tsivilisatsiooniga."

Selles õpperingkonna kuraatori ettepanekus avaldus uus suund tsaarivalitsusereaktsioonilise venestuspoliitika teostamisel eesti rahvuslikus koolis. - Vene kroonulikkude venestuspoliitikat, mis seni ei olnud andnud soovitud tulemusi, taheti tõhusamaks ja tulemusrikkamaks muuta sel teel, et tulevasi õpetajaid juba nende õpingute ajal lähendada vene rahvale ja vene kultuurile. Parimaks vahendiks selleks oli seminari asustamine venelaste otseses naabruses, milleks Joaoru oli tsaarivõimude silmis otse ideaalseks paigaks.

Kuid nagu üldiselt teada, ei võimaldanud valisusvõimudel Joaorus saada sobivat maaala seminari hoonete ehitamiseks, küll aga olid vastavad välja vaated olemas Rakveres.

Rakvere linnavolikogu haaras kinni soodsast ettepanekust ja otsustas anda kavatsesetavale seminarile 4 tiinu maad linna lõunaserval hoonete ehitamiseks, aia ja katsepõldude rajamiseks.

Nii jäädigi lõplikult peatuma Rakvere juurde. Rakveres oli võimalik peale sobiva maa-ala seminari ajutiseks paigutamiseks saada ka sobivad ruumid Tartu tänaval, mis esialgu rahuldasid seminari vajadused.

Õpilaste saamiseks pöörduti peale Eestimaa kubermangu ka Venemaa sisekubermangude koolide poole, kust kahel esimesel aastal saabuski hulgaliselt õpilaskandidaate. Õppetöö seminaris algas 23.oktoobril 1912.aastal ühe esimese klassiga - 30 õpilasega. Seminari esialgseks nimetuseks jäi Joaoru 200õpetajate Seminar, mis alles 1913.aastal muudeti Rakvere Õpetajate Seminariks.

Paralleelselt õppetööga algasid ettevalmistused seminari hoonete ehitamiseks, millega alustati 1913.aasta suvel. Peahoone pidulik nurgakivipanek toimus 9.(22.) mail 1914.aastal ja juba 1915.aasta oktoobrikuuks jõuti hoonete ehitamisega põhiliselt lõpule. - Rakvere linnaäärsele lagedale väljale oli kerkinud Baltimaade kauneim ja moodsaim koolihoone oma keskütte, veevarustuse ja elektrivalgusega. Samaaegselt toimus seminari sisustamine ajakohase mööbli ja õppevahenditega, õppekabinettide ja töötubadega. Nüüd võidi tööle asuda juba kõigiti ajakohastes tingimustes.

Täiskooresseisuliseks 4-klassiliseks õppeasutuseks kujuns seminar 1915/16. õppeaastaks, millal õpilaste arv ulatus üle

saja. Esimese lennu lõpetajaid laskis seminar välja 1916.aasta 69 kevadel, viimase 1918.aasta märtsi kuus, kokku 68 lõpetajat, kellest valdav enamik olid eestlased, nende hulgas mitmed nimekad hilisemad haridus- ja ühiskonnategelased, nagu N. Andresen, kunstnik A. Akberg, kunstiteadlane A. Remmel jt.

Seminarist ei kujunenud tema asutajate soovikohast venetuskollet. - Seminari asukoha muutmine tõmbas kriipsu peale kavatsusele tulevasi eestlastest õpetajaid ette valmistada venetamist soodustavas miljöös. Ka teine kavatsus - Venemaa sisekubermangudest päritolevaid tulevasi eesti rahvakoolide õpetajaid ette valmistada eestilises keskkonnas, ei andnud soovitud tulemusi, sest sõjaolukorrast tingituna ei ilmunud sisekubermangudest päritolevaid õpilaskandidaate ja ettenähtud kohad tulid paratamatult täita eestlastega. Nii kujunes seminar algusest peale eestiliseks õppeasutuseks.

Saksa okupatsioonivägede sissetungi eel - 23.veebruaril lõpetas oma tegevuse vene õppekeelega seminar Rakveres. Seminari hooned läksid Saksa okupatsioonivägede valdusesse, tema varandused laostati.

2. Pärast Saksa okupantide väljakihutamist Eestist 1918. aasta sügisel ja Eesti kodanluse võimuletulekut, ning seoses emakeelse kooliloomisega ja koolivõrgu tunduva laienemisega tuli mõelda ka õpetajate kaadri ettevalmistamisele. Sellel eesmärgil avati Eestis viis õpetajate seminari: Tartus, Rakveres, Tallinnas, Võrus ja Läänemaal (Uuemõisas). Need olid uut tüüpi 6-klassilisele algkoolile baseeruvad 6-klassilised õppeasutused, mis andsid tulevastele õpetajatele keskhariduse kõrval algkooliõpetaja kutse. Nende esmaseks vooruseks oli see, et need olid õppemaksuta, teatud piirides stipendiumi võimalusega õppeasutused, mis võimaldasid hariduse ja elukutse omandamise ka vaesematest rahvakihtidest pärinevatele noortele. meie põlvkonna õpetajad mäletavad seetõttu erilise tänutundega omaaegseid 6-klassilisi seminare, mis kindlustasid nendele hariduse ja õpetaja kutse.

10.detsembril 1918.a. otsustas kodanlik Ajutine Valitsus taas avada Rakveres õpetajate seminari. Käimasoleva sõja keerises saadi seminari avamise tegelikele ettevalmistustöödele asuda alles järgmise aasta suvel. - 11.juunil 1919 määrati Rakvere

Õpetajate Seminari direktoriks Voldemar Raam. Tema energilisel tegevusel suudeti sõjaväe valdusest tagasi saada seminari hooned ja asuda nende remontimisele. Seminar tuli aga esialgu tööle rakendada Rakvere Reaalgümnaasiumi ruumides, kus 6.oktoobril 1919. aastal avatigi pidulikult seminar. Pärast mõneaegset töötamist Mallas 1920.a. kevadsemestril õnnestus 1920.a. suvel seminaril tagasisaada taas oma ruumid. Järgnes seminari järk-järguline väljaarendamine, tema materiaalse baasi tugevdamine, sisulise ja pedagoogilise töö taseme pidev tõus, mis kestis kuni seminari likvideerimiseni 1932.a. suvel.

Oleme selles ise kaaslased olnud, kõik tema saavutused, rõõmud ja mured kaasa elanud, mis siinkohal ei vaja erilist rõhutamist. Võime ainult märkida, et need olid edukad ja tulemusrikkad tööaastad. Selle aja jooksul saatis seminar välja 11 lendu lõpetajaid, kokku 328 lõpetajat, kes oma pedagoogilise tegevusega on andnud tõhusa panuse meie rahvahariduse ja eesti pedagoogilise mõtte arengusse.

Tingituna õpetajate üleküllusest suleti Rakvere Õpetajate Seminar 1932.a. suvel keset oma parimat tegevusperioodi. Tema kolm vanemat klassi viidi üle Tartus avatud pedagoogiumi, kuhu siirdus ka osa õpetajaid eesotsas direktor V. Raamiga. Seminari varandused aga jaotati riigikoolide vahel; hooned anti üle sõjaväe valdusesse. - Meil, selle kooli omaaegsetel kasvandikel, oli seda eriti raske üle elada.

3. Õpetajate ettevalmistamisele Rakveres järgnes nüüd üle 12 aasta kestnud vaheaeg.

Eesti NSV vabanemise järele fašistlikust okupatsioonist 1944.a. kerkis teravalt esile kutseliste õpetajate ettevalmistamise küsimus. - 2.veebruaril 1945.a. asutati Rakveres 7-a. koolile baseeruv 5-aastase õppeajaga õpetajate seminar. Rakvere Õpetajate Seminari direktoriks määrati taas Voldemar Raam, kes ühtlasi oli kohaliku keskkooli direktoriks. 19.märtsil 1945.a. alustas seminar tööd nelja klassiga, millele lisaks sama aasta sügisel avati ka pedagoogiline eriklass (V klass). Seminari asupaigaks oli esialgu kohalik keskkool. 1946.a. sügisel määrati V. Raami surma tõttu direktori kohustetäitjaks P. Rootalu.

1947.aastal toimus kooli elus rida põhilisi muudatusi. Kool arvati üleliidulisse tehnikumide ja kesk-eriõppeasutuste süsteemi, mille tõttu kool jäi tööle 4 klassiga. V kursuse õpi-

lased viidi üle Tallinna Õpetajate Instituuti. Algkooliõpetajate osakonna kõrvale rajati algkooliõpetajate-vanempioneerijuhtide osakond. Kooli direktoriks oli senine Rakvere Haridusosakonna juhataja Jaan Kurn.

Esialgu töötati edasi Rakvere Keskkooli ruumides, 1947.a. suvel saadi sõjaväe valdusest tagasi endise seminari hooned ja pärast põhjalikku kapitaalremonti võidi taas tööd jätkata seminari endises asukohas.

1950.a. nimetati kool Rakvere Pedagoogiliseks Kooliks. Kooli direktorina asus tööle Jüri Kipper. Kooli õpilaste arv kasvas pidevalt. Õpilaste iga-aastane vastuvõtt tõusis endiselt 90 õpilaselt 1951.a. 120-le, 1952.a. alates aga 150 õpilasele. See-ga saavutas kool 1954/55. õppeaastaks oma maksimaalse suuruse - 20 klassikomplekti 576 õpilasega.

1953.a. ühenduses Fr. R. Kreutzwaldi 150. sünniaastapäeva-ga nimetati kool ümber Fr. R. Kreutzwaldi nimeliseks Rakvere Pe-dagoogiliseks Kooliks. Sellisena töötas kool edasi kuni likvi-deerimiseni 1957.aastal.

Rakvere Pedagoogiline Kool oli ajajooksul muutunud massi-kooliks. Sellepärast on ka arusaadav selle kooli lõpetajate suur arv. - 1946-1957.aastani lõpetas õppeasutuse 1297 noort, kes õpetajatena ja vanempioneerijuhtidena asusid töötama meie hari-duspõllul.

Õpetajate ettevalmistamine Rakveres kestis 12-aastase vahea-jaga 32 aastat. Selle aja jooksul saatis õppeasutus välja 1693 lõpetajat, kes õpetajatena on andnud suure panuse eesti kooli arengusse ja nimetamisväärselt kaasa aidanud meie noorsoo õpe-tamisele ja kasvatamisele.

72
14

Õpetajate näitetunnid.

Rakvere Õpetajate Seminari

Harjutuskoolis.

Õpetaja J. Parinbak, I klass. 9. III 1925

I tund. Aine: Mööbel, mööblikauplus.

Õpetaja teeb tahvlile mööblikaupluse sildi. Kaupluse mäng. Mitu viiemargast on 30-nes margas? - kes teab, tuleb ütleb kõrva sisse. Lapsed kordamööda mängus ostjad ja müüjad.

II tund. Lapsed istuvad ümberringi. Vestlus: kes on meil kõige kallim? Ema. Miks? Jutt, kuidas ema lapsi aitab, haiguse korral ravib, kui süda on haige, siis ema trööstib. Õpetaja jutustab, kuidas mõnikord lapsed emale pahad on, teda kurvastavad. Andekd palumine. Kuidas ema aitame. Kuidas meie talle rõõmu võime teha. Õpetaja jutustab nüüd lookese "Liisi arve emale", kirjutab arvud tahvlile. Lapsed jutustavad ümber. Sellekohane lauluke, mida lapsed teavad ja peast loevad.

III tund. Jaotatakse lehed. Kirjutatakse loeteldud laul. Õpetaja kirjutab tahvlile ette, lapsed kirjutavad lehtedele

+ + +

Kirjutamise tund. 3. III 1925 klass?

Laulmine. Üks laps laulab laulu kõik kolm salmi. Alma tahab ka laulda. Erich Summer hea, selge häälega. Laulavad 3 last.

Vihikud välja! Oindusi sullepea ja tundiga. Mõned märkused distsipliini kohta.

Raamatust ära kirjutamine. Õpetaja käib, vaatab, õiendab. kirjutab tahvlile, et õpilane näeks, kuidas ta mõne tähe on ära unustanud. Alla kirjutab luuletaja nime Jakob Tamm. Kel viga on, selle laseb tahvli juurde minna ja seal võrrelda. Kui valmis, siis loevad lapsed ette vihikust.

Ilukirja harjutus. Õpetaja kirjutab Erichile ette ja veel mõnele nõrgemale. Kes viltu kirjutavad, neid selles ei takistata

Füüsika. Op. Summer 1925. klass(?)

Aine: Kehade paisumine soojuse mõjul. Kordamine: pendel. Kordamise lõpul koguvad laua juurde. Katsuvad külma lund ja sooje torusid. Külma ja sooja mõiste. Mis annab soojust? Põlemine, kütus, puud, turvas, süsi. Katla kütmine veduris, vabrikutes.

Soojuse päähallikas on? Päike. Millest veel tekib soojus? Puude ja turba põlemisest (kütteained).

Lapsed lähevad kohtadele, märgivad vihikusse üles: üks õpil. ütleb lause ette, teised kuulavad. Tahvli juures seisja kordab ja kirjutab siis tahvlile üles.

Uus küsimus: kuidas mõjub soojus kehade peale. Lapsed koos. Lamp põledes annab soojust. Katse: kuuli läbilaskmine võrust, raudtraadi kuumutus (?). Järeldus kokkuvõttes: kindlad kehad paisuvad, jahtumisel tõmbuvad kokku. Katse vedeliku paisumise kohta, samuti õhuga; katse veega klaastorus. Kokkuvõte: Kõik kehad paisuvad ja jahtudes tõmbuvad kokku. Kokkuvõte kirjutatakse tahvlile ja vihku. Joonistada kõik 3 katset.

+ + +

Saksa keel, 19.V 1924. Opetaja Linna-Linno. III ja IV kl.

IV kl. aine: sõna "regen".

2. Kordamine ja kokkuvõte. 1. Sõnu tõlgitakse ja kirjutatakse üles. Küsimuse kokkuseadmine: "regnet es?" Grammatilised vormid. Perfekt.

III klass kirjutab midagi. Opetaja vaatab vahel.

Kõneharjutused. Küsimusi esitab õpil liig ruttu, õpilsel pole aega mõtteid koondada, läheb juba teise juurde. Uued sõnad: es schneit, es donnert, es plitzt, es friert, es taut, kirjutab õpetaja tahvlile. Kõneharjutused uute sõnadega.

III kl. Lugemine ja tõlkimine. Lapsed istuvad ühte neljandaga. - Kodune ülesanne: edasi lugeda 8 ja pool rida ja klassis kõneldud lauseid korrata. III kl. laused korrata

+ + +

Loodusõpetus IV kl. 17.nov. 1924. Op. Summer.

Aine: Hiir, kass.

Kordamine: jutustus hiirest. Kehaosad: pea, keha, hambad. Silmad. Kõrvad. Meeled. Toit. Toidu saamine. Hambad. Pojad. Vana hiir toidab neid (imetaja looma liik).

Rott. Võrdlus hiirega. Hiir on rumalam, kergem püüda. Põldhiir - lähedane sugulane.

Kass. Vaatlus: koduloom. Miks meeldib inimestele? Kassi kehaehitus. Karv, ümargune pea, peseb silmi käpaga, puhas loom. Püüab hiiri, linde, kärpseid, põrnikaid.

Vaatlus: kogunevad laua ümber, kass on laual. Küsimused ja

koos vastused. - Kuidas kass hiirt püüab?

Pillavad kassi maha, kass kukub käppadele, pehmelt. Mis võimaldab pehmet kõnnakut? Vaatlus. Kassil pehmed mõhnad "padjad" käpa all. Selleks need vajalikud hiirele lähenemiseks, Küned nahavoltides vaja haaramiseks, teravad.

Silma vaatlus, silmatera avause laienemine, kui valgust vaja. Kassil silmad päeval ja ööl: keera vastu valgust ja pimedust; tera tõmbub kokku ja laieneb. Öhtul näeb ta kõige paremini, valgus läheb silma ja kass läheb siis hiiri püüdma. Kottpimedas kass ei näe, siis läheneb hiirele Kompimise ja kuulmise abil.

Vurrude vaatlus: tunneb nahapinnaga.

Kassi iseloom: kannatlik. ootas hiirt kaua aega - induktiivne järeldus. Paenduv keha võimaldab hüppamist.

Pildilt ja tabelilt vaadeldakse varba ehitust, hambaid, hamba ehitus. Hiire söömine - kuidas purihambad kokku käivad.

Istuvad kohtadele.

Jutustus, kuidas kass saaki tabab. Kassil seedimine, toitlus, poegade kasvatus, keegi räägib.

Kasutatakse nii induktiivset ja deduktiivset meetodi.

Mis meeli kasutatakse vaatlusel? Missugune vaatlusviis: tõendav, registreeriv, leidev.

4. Mis võtteid tarvitatakse läbitöötamisel? Missugune on õpilaste tegevus-väljendus?

Õpetaja juhhib tähelepanu. Pojad pimedad. Kassil vaenlased. Tema kaitse.

Vihikutesse joonistada kassi varvas küünega, pildi pealt. Kaks põissi tahvli juures. Õpetaja parandab joonistust.

Joonistage kogu klass hiirt haaramas!

Kava kirjutada puhta vihikusse!

+ + +

Kodulugu II kl.

Pesupäev.

Sissejuhatus: pesupesemisest, puhtuse tähtsusest. Hollandis pesupidu.

Magda joonistab oma pesuvanni, Marta jutustab kuidas pesu pestakse.

Kus pestakse? Miks toas pole hea pesta? Millega pestak-

se? Kuidas Tartu pool neid sõnu öeldakse?

Lapsed jutustavad, kuidas kinos nägid pesumasinat, tiisikuse vilmis.

Kuidas pesu väänatakse, keedetakse, kuivatatakse? Pesupulgad.

Õpetaja toob pesukorvi nähtavale. Õpilased lähevad tahvlile pesupulki joonistama. Pesu kokkupanek: Magda ja Hugo linu kokku panemas, löövad.

Läheme nüüd pesukööki. Lapsed õpivad rulli tundma, trullivad pesu

+ + +

Loodusõpetus IV kl.

Näitetund (pealtkuulamine) õp. Summer.

Aine: Luukere

Kordamine küsimuste abil: toru- ja lapikluud.

Liigendi joonistus tahvlile.

Õpilased näitavad üksikuid luid luukere pealt, mis ühendatud liigeste krõmpsluu ja õmbluste abil.

U u s a i n e: üksikute luukere osade vaatlus. Koguvad luukere ümber. Küsimused. Pealuu osad näitavad omal. Vaatavad pildilt. Peale läbivõtmist kordab veel üks õpilane kõike. - Näoluud. Edasi selgroo, lüliläbilõige tahvlil. Õpitakse nimetusi tundma. Loetakse lülide arvu üheskoos. Rinna- korv. Jäsemete loend. Õpitakse nimesid, siis tehakse kokkuvõtteid. - Rangluu, labaluu - mis kätt ühendavad kehaga.

Käeluud. - Joonistada selgroomüli.

Kordamine tabeli järele.

+ + +

Matemaatika VI kl.

Õp. Parinbak 1.dets. 1924.

Kordamine: liitmine ja lahutamine. Õpilased ütleavad ülesandeid. Algebraalne liitmine ja lahutamine. Kordamine märkidest. Näiteid võlaga.

Korrutise kordamine: üksliige üksliikmega.

Arvjoonel positiivsed ja negatiivsed arvud. Juhiseid korrutise kohta. Õpilased märgivad üles. hulkliikme korrutis hulkliikmega.

+ + +

Eesti keel IV kl.

Op. H.Turp 4.dets 1924.

I. Lugemine - "Kalevalast". Lemmikäise tüli pulmas. Sõnade seletust küsib õpilane. Sisu jutustamine küsimuste peale vastamisel. Vahe Lemmikäise ja Lämmeküne vahel.

Uus aine: kodus lugeda Greeka muinasjumalad.

II. Kirjalik: jagatakse vihikud. Vigade järelvaatus. Opet. joonistab tahvlile koera ja jäneseid. Kirjutab poole pealkirja ja pooliku lause, õpilased täiendavad ja kirjutavad ära.

III. Grammatika: otsida lauses arvsõna. Vihikus märgitakse see kriipsuga.

Kodus: tükis leiduvast arvsõnadest kirjutada välja 3 käänat ainsuses.

+ + +

Arvutustund II kl.

Õpetaja M.Brandt.

Eelmise tunni loetu ülesande arvutus: Heinamaal oli 10 inimest, igaühel 3 silku. Tahvlil teevad lapsed kriipsud, 10 gruppi kolme kaupa. Üleskirjutus numbritega.

Õpetaja küsib lastelt vôi hinda heinaajal. Kui palju maks 2 naela vôid. (Naela hind on 60 marka). Arvutus $60 \cdot 2 = 120$ m., pulkadega. Vôrdusmärk unustati.

Poisid arvutuses tugevamad.

Ülesanne kirjutatakse vihikusse.

+ + +

Kodulugu II ja II klass.

Op. Tomberg, A. 24.mail 1924.

Õpilased koguvad pinkide ette. Õpetaja näitab pilti Mesilane õies. Kolmes suuruses, pilt. Õpilane seletab, et isa, ema ja tööline. Õpetaja küsimuse peale vastavad kõik, kes teab. Kus mesilane elab, kus õitest mett ja vaha korjab. Kuidas mett valmistab. Mesilase nõelamine. Lesed, tööliste ja ema vahekord. Mesilase kärjed, munemine, haudumine jne.

Võtavad vihikud kohtadel. Kirjutavad kodumesilasest. Seaavad laused kokku, üks õpil. kirjutab tahvlile, teised vihku.

Kodus joonistada mesilane, kärg ja mesipuu.

+ + +

Kodulugu III kl.

Õpet. R. Spiegel 5. II 1924.

Aine: Meie esivanemate elust.

Minev tund rääkisime nende endisest elukohast ja siiatuleku põhjustest. Täna jutustus meie esivanemate elust meie maal, maa väljanägemisest, metsadest, põlluharimisest. Vahetevahel küsimusi.

Natuke poliitikast, maa võitmisest, oma tuleb kaitsta, teisi rahule jätta.

Küsimused võõra valitsuse pahedest - neile ei vasta keegi. Õpetaja julgustab rääkima. Jutustab rääkides võõrakeelsest koolist oma kogemusi. Edasi muudest pahedest, ka majanduslikest - viiakse metsad ära, maa muutub viimaks kõrbeks (see on liialdus).

Jutustab diplomaatidest, sõjaväest, piiridest, naaberriikidest. Endisaegsetest kahevõitlustest Roomas mäletab üks poiss, jutustab. Tagala ("seljatagune") aitab rinnet, isegi lapsed. Jutustab, kuidas Saksamaal lapsed omi sooje riideid sõjaväele saatsid.. Seab eeskujuks.

Jutustab veel invaliididest, langenute mälestamisest.

Kutsub õpilasi lähemale, näitab pilte Vabadussõjast. Tankid, sõjariistad, soomusrongid ja -autod, lennukilt laskmine. Kangelaste austamine. Kodukaitsemine nüüd ja enne. Pildid vanad müürid, tornid, varemed.

+ + +

Arvutus I klass.

5. mai.

Korrutis 4 x 3. Peastarvutamine, siis kirjutatakse tahvli-le. Numbritele juurde nende tähendus.

Jagamisülesanne: $20 : 4 =$ jagatakse pulkade ja sõrmede abil. Õpilased vastavad vägisi üldküsimustele. Õpetajal on tegemist seda alla suruda. Korruplehe kordamine. Ülesanne korrutise ja kokkuarvamisega.

Ülesanne ei jää õpilastele meelde, õpetaja veidi äge.

Distsipliin: kära õige suur, omavahelised toimetused: üks laulab teine taob kättega vastu lauda, kõik räägivad.

Pealkiri ja ülesande tekst kirjutatakse tahvli peale ette, sealt vihku.

+ + +

Kodulugu I kl.

Op. Tomberg. 27.okt. 1924.

I tund. Lugemine. Algab laulmisega: "Üles, üles..."

Jutuaajamine onust - lapsed räägivad oma onust. Opet loeb ette teist salmi. Lapsed loevad sedasama, igaüks saab lugeda.

Vihikud antakse kätte. Opetaja kirjutab tahvlile suurte tähtedega. Lapsed kirjutavad ära pliiatsiga, 7 rida, siis loevad vihikust

II tund. Matemaatika.

Ena koob kangast. Salme ajab emale 7 pooli. Kui palju on veel vaja, et saaks 9? Arvutavad nööpide ja kividega, siis kirjutavad tahvlile üles. Raskusi teeb lastel liitmisel-lahutamisel vahet teha.

Kutsutakse nad laua ümber. Arvutus rahadega. joonistavad raha kuju üles ja arvutavad nendega $3 + 3 + 3 = 9$. Kaartide hulgast otsivad välja nr. 9.

III tund. Voolimine savist. Hobune, jalad tikkudest.

+ + +

Kodulugu I kl.

3. nov. 1924. Teema kits.

I tund. Kitse vaatlus õues. Klassis jutustus kitsest. Kirjutamine tikkudega, joonistus tahvlil.

II tund. Joonistuste parandus. Nelinurksest kehast kujundada loomulik. Joonistus paberile ja sellest väljalõiked. Nende kokkukleepimine.

III tund. Arvutus. Lapsed kogunevad laua ümber. Seatakse kitsekari üles, arvutatakse. Peale selle antakse vihikud. Arvutus vihikutes. Jutustus kangekaelsest sikust. Lugemine.

+ + +

Matemaatika VI klass.

10.nov. 1924.

Algebra. Koduste ülesannete läbivaatamine.

Algteguriteks lahutamine. ".juhus: hulkliikme eraldam. kaheks liikmeks $(ac + dc + bd + bc) = c(a + d) + b(d + c)$

Kui ülesanne arusaamatuks jääb, jäetakse pooleli tahvli-le, võetakse teine, mille abil seletatakse eelmises olev arusaamatus. Igast reast üks tahvlil, teeb ülesande. Keegi tuleb ja seletab käiku.

+ + +

Eesti keel II kl.

Op. M. Brandt 12.nov. 1924.

Lugemikud! Vana tüki lugemine. Vestlus loetu alusel, lapsed jutustavad.

Jutt kindast. Tüki jutustus küsimuste najal. Uuesti loevad lapsed. Üksikjutustamine.

Väljendus (joonistamine) kinnas. Üks laps joonistab tahvlile, teised vihikusse.

Etteütetus: tahvlil ja vihikus.

+ + +

Ä r a k i r i

Helmi Jalakas-Rohtla vihikust.
R O S Kirjandusringi koosoleku
mustend.

Ärakiri on tehtud ilma iga
suguste parandusteta.

P r o t o k o l l N 5 .

Koosolekut juhatab Õp. Brindfeldt. Protokolli H. Jalakas.

1) Eelmise koosoleku protokolli ettelugemine. Mõne märkuse järele juhataja poolt võetakse protokoll vastu.

Päevakord referaate

Kirjanduslikud manifestatsioonid - O. Peterson
Noor-Eesti. Moment - üksikuist kirjanikest näited
Rohelin Moment, rohkesti tsitaate luuletusest, iseloomustusest
ja poleemikast. "Vastne Moment" "Maha lüüriline šokolaad". Arthur Valdes

oponent puudub Koosoleku juhataja loeb referaadi kordaläinuks

Sõnavõtt Aarmannilt, kes vastu vaidleb kuni RM end mahategemise eest kaitseb. Oleneb elu majandusest või kirjandu... Rohelise Momendi arvanistele, loeb sealt tsitaate elust.

Juhataja märgib keelevigu referaadist, kuid loeb referaadi täielikult hääks. Selgitab lähemalt. Märgib veel, et manifesti ülesanne nimetamata jäi, selgitab seda ise lähemalt Visnapuu, Roht, Kivikas. Kõneleb lähemalt Kivikasest, temmeleolu sünnitajaist "Lendavad sead" "Ohverdet konn" ja Mine.. ..Kivikas.

Sõna võtab Aarmann. Arvustab referaati, Kivikase šokolaa-dist, et referent sõnu ja lauseid - iseloomustavaid - välja jättis

Juhataja oleks meelsamini näind suuremat paatost manifesti lugemisel. Vastab Aarmanni esimese väitele.

Juh lõpetab läbirääkimised. Järgmine olevat Martini Kirjanduslikud koondused.

Kolm uut teemi Jaik, Peet Vallak, Aleksander Tassa. Noorpoeedid: Nukk, Peet Vallak, Reimann, Lekstein, Adamson

Sõna veel Aarmannil. Iseloomustab R Momenti palub abi R M sissejuhatuse roheline luuletuse kohta. Juhataja teeb selle naljaks.

Lõpetab koosoleku.

Järelmärkused R Õ S Kirjandusringi
protokoll nr. 5 ära kirja juurde.

Kuigi protokollil mustendi tekst on osaliselt üksikasjadeni lahtimõtestamatu, võimaldab see see koos teiste materjalidega ja kaasõpilaste mälestustega heita pilku õpetaja Ilmaste aegsesse kirjandusellu ja teha mõningaid järeldusi:

1. Õpetaja Hugo Brindfelt-Ilmaste töötas Rakvere Õpetajate Seminaris a. 1924 - 1926 (1924/25 ja 1925/26.õ.a.) ja tematööperioodil oli koolis Kirjandusring.

2. Ringi liikmed õpil. Peterson ja Aarmann lõpetasid 1925. aasta kevadel. Nende osavõtt ringi tööst sai olla 1924/25.õ.a. ja protokollitud koosolek on sellest õppeaastast.

3. Protokollil järjenumbr 5 näitab, et ring töötas pidevalt kogu õppeaasta jooksul.

4. Ringi töö tegid kaasa peale abiturientide õpilased keskmistest (H. Jalakas) ja noorematest (H. Martin) klassidest

5. Ringi töös on täielik organiseeritus: plaanitseti ette teenad, valmistati referaadid, esitati need töökoosolekuil, arutati, esineb oponent, vaieldi ja anti töö tegijale hinnang. Töö on aktiivne ja sisukas, haarab neid probleeme, mis selles vanuses noori huvitab. Kogu tegevus ~~varmiks~~ vormistatakse, protokollitakse.

6. 1924. a. märtsikuus, s.o. Kirjandusringi tegevuse ajal ilmub ülekooliline õpilane ajakiri "Ajalane" nr. 2. Ajakirjas oli esimese luuletuse "Lumehelbeke" autor J. H. L., s.o. IV klassi õpilane Jaan Herbert Leemets. Samas ajakirjas oli teine artikkel "Poesia", tõlge vene keelest, teinud H. J., s.o. Kirjandusringi liige Helmi Jalakas. - Kindlasti oli Kirjandusringi tegevus lähedalt seotud ajakirja "Ajalane" väljaandmisega.

7. Kirjandusring oli värskelt ülikoolist Rakverre tulnud, Tartu eluga tihedalt kontaktis olnud, Seminari eesti keele õpetaja H. Ilmaste suur teene. Ta sai õpilaste hulgas kohe autoriteediks, oskas õpilasi panna mõistma keelt ja kirjandust üldse ja tolleaajakirjanike ning nende rühmitusi eriti. Protokollis esineb 10 kirjaniku ja noorpoeedi nime: Henrik Visnapuu, Richard Roht, Albert Kivikas, Juhan Jaik, Peet Vallak, Aleksander Tassa, Eduard Nukk, Rudolf Reimann, Mart Leikstein-Lepaste ja Hendrik Adamson, kes on leidnud oma koha

Eesti kirjanduse ajaloos ("Eesti kirjanduse biograafiline leksikon". Tallinn 1975). Nad kuuluvad a. 1920 - 1925 aktiivsete loominguliste isiksuste hulka, kes oma töödes kalduvad ajakohastesse vooludesse (impressionism, ekspressionism, sümbolism, futurism jne.) Säält siis ka eripärased teoste pealkirjad ja väljendid ("Lendavad sead", Roheline Moment, "Ohverdetkonn" j.t.)

Noor õpetaja tõi Seminari keeleuuenduse ja tolleaaja kirjanduse mõistmise.

Pole siis ime, et õpilased suhtusid temasse lugupidavalt, külastasid teda haigusepäevil kodus, pidasud heaks õpetajaks.

Kui 1926.aasta sügisel, esimesel koolipäeval levis teade: õpetaja Ilmastet ei ole enam, kurvastasid kõik, valati pisaraid. - Melanie Nõmtak-Borgström - 1927.aasta lõpetaja nuttis kogu päeva, pea langetatult kätele laua peal.

Ärakiirja ja ääremärkused tegi

Veebruar 1983.a.

P. Raatalu

78
14

MEIE ÕPETAJAD,

nagu neid aastakümnete järgi mäletan
1919 - 1926. aastatel.

H a n s T u r p .

Emakeele ja geograafia-õpetaja 1919/20.a., seminari algusaastal.

Vanem pikka kasvu mees, nagu juba aastatest pisut kümme vajunud. Mulje temast jäi, nagu oleks ta raskeid aegu üle elanud, nagu rõhuks teda mingi salajane mure.

Ta elust ei tea ma palju. Kunagi on ta katsetanud kirjanduse alal, ilmus lühem näidend, mille aga arvustus mahategi, ettekäändel, et autor käsitlevat miljööd väga pealiskaudselt, tundus "läbi lukuaugu". Võimalik, et kriitika polnud küllalt erapooletu. Igatahes kirjanikuna tal edu ei olnud.

Muidu näis ta targa ja eluküpse mehena, kes palju lugenud, mõtelnud ja elus kogenud. Minu klassis (E A-klassis) 1919/20. aastal õpetas ta eesti vanemat kirjandust, 19.saj. algusest: "Suve Jaan", C.R. Freundlich, O.W. Masing ja palju teisi, kelle luuletused juba ammu rahvalauludeks olid saanud, "Vändra päts", "Jänese õhkamine", palju muud, kuid autoritest sain alles esmakordselt lähemalt kuulda.

Seda enam veel Jannsenist, Koidulast ja Kreutzwaldist, tema "Lembitust" ja "Kalevipojast". Õpetaja Turp oli hää deklamaator, tema ettelugemist võis alati mõnuga kuulata.

Ka olid väga huvitavad ta geograafia-tunnid: esmakordselt õppisime kodumaa geograafiat k o o l i s! Olin Viru ranna lapsi, kuid koolis õpitud nimed: Pedasaare, Natturi Letipea ja Juminda olid seni tundmata ja selle tõttu jäid nad kodumaa kaardi pealt igavesti meelde.

Järgmistes klassides, mäletan, pani ta erilist rõhku kodukirjanditele ja kirjanduse teooriale.. Kirjandite kohta sisuliselt tal midagi laita just polnud, kiita sain napolisõnaliselt ainult kord - Koidula isamaalaulude analüüsi pärast;

ta üldse oli kitsi nii kiituse kui laitusega. Mõnikord nurises ta vaikselt mu raskelt loetava käekirja pärast. Polnud ime: õpikute puudumisel mitmes õppeaines pidime igas aines tunni konspektid oma vihikuisse tulistvalu üles kirjutama õpetaja ettekande järel. See loomulikult rikkus käekirja.

Ainult kord sai laita peaaegu kogu klass kirjandite sisu poolest. Vihikuid jaotades ütles ta oma muutmatult rahulikul moel, et need polevat kiritööd, vaid pigemini kuritööd.

1919/20.a. õppis H. Turpi lastest seminaris kolm: vanim neist Salme, IV klassis (meil ei lõpetanud, lahkus enne), Jenny lõpetas meil II ja Viktor III lennus, noorim Frieda IV lennus, töötas Harjutuskoolis 1926 - 1929.a.

Hans Turp töötas hiljem 1920/21 harjutuskooli juhatajana, siis eesti keele õpetajana seminaris 1919 - 1923.

Hilisematel aastatel loobus ta tööst tervislikel põhjustel. Mäletan ta tunde viimastel aastatel - käed ja pea värisesid. Jõud oli vähenenud. 1925.a. IV lennu lõpetajate pildil oli ta siiski, seisis oma tütre Frieda kõrval, aga kas ta enam töötas, ei mäleta.

R e i n h o l d L i n a u - L i n n o .

"Reinhold, wie dick bist du! "

Selline ta oli, see tüse halli habemega taat, meie V lennu klassijuhataja, saksa keele õpetaja 1923 - 1931.

Ei mäleta, kas ta selle ülaltoodud iseloomustuse meile jutustas, kas vähestel lõõgastushetkeil õpilastega lobisedes, kuidas selle hüüdega tervitas teda koolikaaslane, kes vähemalt temast poole tüsedam oli... Või oli see hoopis psühholoogia tunnis näiteks, kui oli juttu kriitikast ja enesekriitikast. Ei mäleta.

Muidu aga oli ta meie tõsisel ja ülimalt väarikas ^ õpetajateperes meeldejäävam kuju.

Juba esimesel nägemisel ajas ta kuidagi kõheduse peale. Tüse, raske sammu ja kõva jutuga prillidega vanahärra. Tunnis olis ta nõudlik ja üsna kõva kärkija. Kuulasin huviga, kas ta mõne "donnerwetteri" ka jutu sisse pistab - see oleks

hästi sinna kôlvanud, aga konkreetset juhust ei mäleta.

Ma ei tea, kuidas õpilased temasse üldiselt suhtusid. Esiotsa kardeti, aga hiljem tehti ta arvel enam nalja, kui kellegi teisega. Räägiti, et ta "kolmainus" olevat piip, tütar ja Rolf (suur hundikoer). See iseloomustab teda täiesti: kodune mugavus, tugitool, piip, priske lõunasöök; sealjuures rahulik ja patriarhaalne perekonna elu. Nagu endale ette kujutada võisin biedermeieri ajastu saksa filisterit.

mõned pidasid teda joviaalseks flegmaatikuks, keda peale mugava äraoleku muu eriliselt ei huvita.

Ometi ta tundides, eriti saksa keele kirjanduse gruppitundides alles avaldus ta suur armastus ja austus klassikalise kirjanduse vastu, samuti küllaldane eruditsioon. Tema just õpetas mind "Fausti" õieti mõistma, samuti Schilleri draamide võrratut ilu, Dahni ja W.Scotti ajaloolisi romaane ja ballaade.

Kinos käimine oli meil mitte just heameelega nähtud; tema aga mõnikord lihtsalt soovitas meid teatud filme vaatama minna. Teatrietendusi, eriti Shakespeare ja Schilleri draamasid ta otseselt kohustas külastada.

Peaaegu ainukesena meie õpetajasperest püüdis ta oma aines kui ka üldiselt õpilaste huvi ergutada.

Muidugi, Koolis oli mitu omaharrastuslikku ringi - naturalistide, teatri, kirjanduse, muusika, kunsti, hiljem pedagoogika ring, igalpool oli õpetajate abi ja nõu käepärast.

Linna-Linno osa ei tahaks ka kuidagi allahinnata, olgugi et see puudutas peamiselt tema oma aineala.

Meie vahekord temaga oli pisut komplitseeritum, kuna mul saksa keele õppimine algusest peale oli viltu vedanud. Mängukaaslased Simunas olid küll kadaka-saksa perekonnast, veidi kõnekäände sai neilt õppida enne kooli, koolis, aga 1914. a. õieti saksa keel koolist ja pandi täielikult põlv alla. Ministeeriumi-koolis ununes seegi lapse eas saadud alge, raamatuid polnud. . .

Muret tegi koguni kooli lõpetamine. Kevadised kontrolltööd!!

Küsisin õp. Linault, mis ta arvab minu eelseisvast tööst. Ta vastas: "Et te selle sisult hea teete, selles ma ei kahtle, aga et te need imelikud vead sisse teete, kahtlen veelgi vähem!"

See ennustus hirmutas mind veel enam. Mu pinginaaber Nelli Pahlbergi ema oli lätlane, kodune keel enamasti saksa keelega poolõks, Nellil oli seetõttu kõva põhi all. Tegin siis tema abiga mõne jutukese, ta korregeeris.

Siis juhtus korraga kõmuline lugu: kuskilt Lõuna-Eesti koolist oli keegi õpilane oma tutvate-sugulaste kaudu kontrolltöö teema teada saanud, muidugi läks see teade üle vabariigi laiali. Pidi olema: "Minu kodukoht (küla)" või midagi sarnast.

Kibinal-kabinal tegi igaüks mis suutis. Kirjutasin valmis, Nellike parandas vead ja lauseehituse, õppisin pähe ja läksin oma teada võidulootuses lahingusse.

"Surmakomisjon" oli kohal, direktor, Linau ja veel keegi; avati saladuslik ümbrik ja kirjutati teema tahvlile: "Kiri Saksamaale sõbrale." No mis ... olime pilvest kukkunud. Võimud kuulsid muidugi, et teema teatavaks oli saanud ja andsid ootamatult teise.

Mis see ikka oleks olnud teha, kui ma oma grammatiliste teadmiste pagasi juures nii kindluseta olin!

Ega kedagi. Ka kass kukub käppade peale, kui ta kõrgelt maha viska. Proovime ka.

Kirjutasin siis olematule väljamõeldud sõbrale, kes pidi olema mu meremehest venna sõbra õde, kes laevaga mõnigi kord Tallinnas käinud. Nüüd kirjutasin talle, et ta jälle vennaga Tallinna tuleks samal suvel ja ühe reisi vaheaja meil kodus suvitaks. Tulgu Tallinna-Võsu Bussiga Palmse peatusesse ja otsigu mu kodumaja üles. Teed küsida sakslannal oli muidugi tülikas, seetõttu andsin oma kodumajast ja ümbrusest üsna täpse kirjelduse. Nii et meie ühistöö Nellikesega polnud sugugi täielikult maha visatud. Mõnigi lause läks päris märki ja võisin olla sellele kindel.

Ja oligi. Töö läks märki, "imelikud vead" ei olnud vist liiga arvukad. Kui see oli 1925. a., siis oli sel aastal nagu igal teiselgi, saksakeele hinne "rahuldav", aga rühmatundides koguni "hea" (vist, kui õieti mäletan, pole mul käepärast lõputunnistust).

Oh see hea Nellike! Nüüd magab juba mõnda aastat Loksa kalmistul. Elutee lõpp oli tal kurb: kaotas mõistuse, elas raskeid päevi sugulaste juures. Õnneks mitte liiga kaua.

Kohtasin teda mõnigi kord Ilumäe kalmistul.

Linauga sidus mind veel mu armastus romantilise kirjanduse vastu. Kord palusin ma temalt W.Scotti "Ivanhoe", saksa keeles, millest olin kuulnud kui kuulsast teosest. Õpetajate raamatukogu oli sel aastal lugemistoas. Ta kutsus mind õhtupoolle sinna, andis raamatu ja kutsus mind abiks raamatukogu korraldama. Südamest hea meelega! Raamatuhaige olen olnud eluaeg, siis samuti nagu praegugi. Nii tegime tööd seal mitu õnnist õhtupoolikut. Vahest, esialgu, kui mõni riiul väga segamini oli ja mõnigi hea raamat väga katkine (sõjaaja pärandus), siis pani mürinal mõne "donnerwetter" omaette habemesse...

Nii et tema oli ainus õpetaja kogu mu eluajal, kellega mul veidi lähemalt tegemist oli.

Üldse, omi õpetajaid austasin kõiki, ega lubanud endale nende suhtes vähematki lugupidamatutki mõtetki, aga lähemaid tutvusi ei ole olnud kellegagi

G u s t a v R o s e n b e r g.

Tööle asus Rakvere Õpetajate Seminari 1921. aastal inspektorina ja ajalooõpetajana. Kas ta mõnes vanemas klassis ka saksa keelt õpetas, ei tea.

Olisuur, täiekasvuline, sõjaväelase rühiga mees. Meenutas pigem saksa ohvitseri, kui pedagoogi. Pealegi oli ka ta riietus kuidagi sõjaväeline: kandis kollaseid või pruunikaid säärikuid, frentsilõikelist riietust, seda muidugi ainult klassis. Peopäevadel oli tavaline peoülikund, samuti piltidel.

Teda mäletatakse kui napi jutuga asjalikku inimest. Võimalik.

Aga kuidas ta tunnis käitus, võisime üksikasjaliselt ette näha.

Istus laua taha, kohendas prille, õpilaste vastused kuulas rahulikult ära, nokitsedes sulenoakesega oma niigi säravpuhtaid sõrmeküüsi.

Kui aga hakkas käsitama uut ainet, siis nagu süttis. Kaunis puuduliku eesti keele peale vaatamata oli ta jutustus väga elav. Siis ei mallanud ta istuda, tõusis, läks akna alla, mõnikord kõndis ka klassis edasi-tagasi, kui käsil oli mingi peatükk ajaloost. Näit. Ignatius Loyola noorpõlvest ja patustpööramisest võis ta eriliselt kaasakiskuvalt rääkida. "Tema, kas teate, oli

üks - noh, täitsa mürglimees", nii iseloomustas ta oma jutukangelst teatava lugupidamisega.

Üldse näis Saksamaa keskaeg olevat talle üsna südamelähedane. Liivi sõdade ja ordu juhtide seiklustest rääkis ta peaaegu Panteniuse romaani "Kelleste omad" järgi, luges sellest vahest tsitaategi. (Seda kuulsat raamatut nägin ja lugesin alles tänavu talvel täielikult).

Igatahes suutis õpetaja Rosenbergi ainekäsitus minus äratada pideva huvi ajaloo vastu.

Kevadel juhtus paaril korral, et ta viis klassi ajaloo-tunniks koolimaja taha lepikusse. Seal sirutas ta end mugavalt mättale ja jutustas paar lookest oma lõbusast tudengipõlvest, "õllekellast", mõnestki viperusest. Nagu. Eesti poiss läks saksa leeri, oliseal aga keelega veidi kimbus. Viierendat käsku vastates ütles sõna "Leibesnot" asemel "Liebesnot" - kaaslaste suureks lõbuks. "Et kas teate, et ligemist tuleb aidata igapidi selles hädas..."

Meil oli nagu imelik näha selles ülisoliidses tõsisel mehes vilksatamas harva hoorusvallatust. See tõi ta nagu kuidagi inimlikult lähemale.

Muidu ei tea ma ta elust ega perekonnastki midagi lähemat. Elasin linnas korteris. Internaadi tüdrukud teadsid muidugi igast õpetajast palju enam.

Rosenbergi kohta ei olnud kuulda mingisugust mõnitavat märkust.

Ainult üks kord nägin teda tõeliselt vihasena. Olin õhetupoolikul klaveritunni tõttu klassis. Seal olid meie klassi tüdrukud, Liisi Bastig oma sateliitidega (Otsa Polli, Toots (Toomel), Lootsmann) hakkasid möllama ja karjusid üksteisest üle. Direktor Rosenberg tuli koridorist nagu piksepilv ja kärratas: "No mis mõrtsukate kisa te siin ometi teete!"

Endal jäi hääl viha pärast peaaegu kurku kinni. Lahkus pikema jututa. Aga vist hiljemgi suurt pahandust ega noomimist ei järgnenud...

G e r h a r d K u l d v e r e .

Matemaatika ja füüsika õpetaja 1920 - 1926, Rakvere linna põliskodanike perest. Pika tänava puidutööstus kuulus vist tema perekonnale.

Vanem mees, keskmist kasvu, kõhka kuivetanud näo ja suu-
revõitu ninaga. Kõneles rahulikult, kuid kiiresti. Kuna ta se-
minaris suhteliselt kaua töötas, jäi ta nagu põhivara hulka.
Igal uuel õppeaastal võis olla kindel, et tema ikka kohale
oli jäänud. Üldiselt vahetasid õppejõud meil sageli töökoh-
ti. Tema oli nähtavasti oma kodulinnaale ustav. Lahkus siis,
kui meie lend. 1926. aastal.

Mulle oli ta kõige ohtlikum isik, kuna matemaatika on
alati mu surmanumbriks olnud algusest peale. Aga seminaris
oli küll õnn minuga, kordagi ei olnud mul tõsisid vahelejää-
misi. Õpetaja vist ei saanudki teada selle rumala tüdruku
surmahirmu iga ta tunni ees. Võib olla oleks ta mind siis kõ-
vemini pinnima hakkanud, võib olla ka mitte. Ta oli väga
hea mees, asjalik ja rahulik.

Ainult kord mäletan teda teatavas ärevuses. Keset tundi
käis keegi talle salamahti ütlema, et keegi kõrgem võim mi-
nisteeriumist kooli kontrollima tuli. Näis, et siis läks ta
ähmi täis, hääls pisut värises, kuid meile ütles: "Olge rahu-
likud, pole midagi! Küll me talle näitame, kuidas logaritmid
lendavad!"

Ei mäleta, kuidas tund lõppes, kas "võim" käis üldse meie
tunnis ja kas meie klassi matemaatika-tuused Kaalep ja Roo-
tal talle tulle saadeti... aga kõik oli läinud hästi ja
õpetaja oli pärast märgatavas heas meeleolus.

Imelik oli minu vahekord selle õppeainega: raskusi tegi
see algusest peale, I klassis koguni 3- ja järeleksam, kuna
ma jagamistehetega kuidagi toime ei tulnud. Ja hiljemgi kõr-
gem matemaatika nõudis mult tõsisest jõupingutusest. Kui lõpu-
klassis matemaatika juba välja langes, siis oli elu tohutult
kergem.

Kuid õpetajana näis mulle see asi kõige lihtsam ja hu-
vitavam olevat. Just praktika-aastal, VI klassis. Veel täna-
päevgi raagib üks vähestest järeljäänud õpilastest, et nemad
Kuremaa põllutöökoolis just tänu mulle seal hästi toime tu-
lid...

G. Kuldvere oli ka muusikamees. Kord ühel seminari ^{peo-}~~pä-~~
~~kohtul~~ mängis ta kaasa keelpilliiorkestris viiuliga. Veel tä-
nini on jäänud mulle meelde Mendelsohn-Bartholdy "Kevade
laul" ja ühe soomlase "Isamaa laul", olgugi et esmakordselt

Kas õp. Kuldvere RÕS-ist lahkudes pensionile läks, või mujale, ei tea.

M a r i e V ä l b e - B r a n d t.

RÕS eestikeele õpetaja 1920 - 1923, Harjuruskoolis 1923 - 1932.

1920 - 1921 oli ta meie, seminari I klassi juhataja ja eesti keele õpetaja. Oli juba keskmistes aastates, tol ajal alles vallaline. Abiellus hiljem meeskäsitöö õpetaja Theodor Brandtiga. Meie arvates täiesti sobiv paar: üksikud valla- lised inimesed, loomult mõlemad tõsised ja rahulikud. Vist vaikne, sobiv leplik abielupaar, kes üksteist mõistavad ja hoida oskavad.

Marie Välbe kuulus nende naiste hulka, kes juba oma lähedusega mõjuvad kuidagi rahustavalt. Neis on midagi soo- ja, õrna, emalikku. Ei mingit ülevoolavat sõnaderikast hel- lust ega meelitavust, vaid vaikset sooja sõbralikku tugevat abi neile, kes seda vajavad.

Nagu iseloomult lihtne, hell ja lähedane oli ka ta vä- limus. Alati lihtne, puhas korrektne riietus, enamasti tume seelik bluusiga; meie, plikad, ennustasime vahest, et kui ta kannab heledat bluusi, siis läheb see nädal meie klassis üldiselt hästi.

Õpetajana tegi ära oma töö, vaikselt ja rahulikult. Ei mäleta midagi erilist särtsakust, meelde jäävat. Tema eesti keele tundides ei olnud keeleuuendus veel koolidesse teed leidnud, nagu see hiljem õp. Ilmaste ajal täie hooga sisse murdis.

Eriliselt meelde jäi ta tegevus klassijuhatajana. 1920/21. aasta oli üldiselt raske periood: ühendati kaks E-klassi kokku esimeseks põhiklassiks, seega jäi A-klassi õpilastel nagu üks klass vahele, ja meil tuli siis tublimi- ni töötada, et B-omadega sammu pidada. Vist seetõttu ütles tervis üles: närvilikkus ja unepuudus hakkas vaevama juba suve lõpul kodus. 1921. a. sügisel läksin küll kooli, aga tervis halvenes sedavõrd, et koolist koju jäin. Võib olla Tallinna arstilt antud ravimite või lihtsalt organismi nõr- genemise tõttu arenes lõpuks malaaria, millest alles paari- kuisepõdemise järgi Tallinna haiglas lõpuks lahti sain. Pa-

lavikuhood kestsid veel 1,5 kuud 1922.a. algul, kuid kooliminekust ei saanud enam juttugi olla.

Neil aegadel, sügisel, kirjutas klassijuhataja M.Välbe mitu korda, tundis sügavat muret õpilase seisukorra üle.

Harjutuskoolis oligi vist ta õige koht: väikste laste hulgas, hell ja emalik, rahulik ja kannatlik, seal olik ta õige koht. Tema näitetundides oli alati hea olla. Just sellisena kujutlesin ennastki ette, kui kunagi koolipingist õpetooli peaksin jõudma.

Ega ma teadnud, et saatus vedas selliselt, et esimesel aastal tegemist oli mul ainult nelja vanema klassiga, juhata da omaette majas V - VI klassi. Algklassid sain hiljem. Kuid õpetaja M. Välbe-Brandt on mulle jäänud alati eeskujuks.

M e i e l a u l u õ p e t a j a d .

Esimesena tuleks mainida neist helilooja Cyrillus Kreeki, RÕS esimest muusikaõpetajat. Neid oli tol ajal vähe - kogu Rakvere linna keskkoolid pidid ühe õpetajaga läbi ajama. (R. Tiituse memuaaride raamat.) Kreek oli Haapsalu mees, Rakverre tuli ta oma naiseõe Emmi Bleesiga, E A klassis, kellega koos nad ka aasta pärast lahkusid.

Esimene tutvus oli Kreegiga muidugi sisseastumise katsetel. Eksami kui niisugust ei olnud, aga tulevane pedagoog pidi muude võimete kõrval ka muusikast midagi taipama. Sellise katse meiega siis õp. Kreek klaveri juures ka tegi. Siis küsis, kas vanematel on laulmiseks võimeid? Isal, emal? Ja millisel määral, kas viisi peavad? Kõik pani kirja.

Siis juba töö käigus lasi ta üles kirjutada kõikide laulude algusrida, mida iganes oskame. Ka rahvalaulud ja külavahelaulud. Ega neist viimastestki puudu olnud, aga sündsustunne ei lubanud neid märkima hakata. Rahvalaulude ja viiside peale näis ta olevat eriti maias. Need ju saidki tema hilisema kooriloomingu aluseks.

Need aruanded läbi vaadanud, soovis ta nende ettelaulmist tema valikul.

Üldse oli tal meie jaoks kolevähe aega. Käes mitu kooli, igaühes mitu klassi - nii jäidki noorimad kuidagi unarule. Igatahes jäid laulukoori hiljem mitu õpilast, kellest õieti kunagi lauljat mängijat ei saanud. Aga vôi siis kõigist oligi lauluõpetajat vaja!

Järgmine lauluõpetaja oli R i c h a r d V i l m a n - s e n . (1920 - 1922).

Väikest kasvu, keskealine kärme mehike. Ta pani erilist rõhku koorilaulule. Esimene koorilaul üldse uues koolis, oli "Rästas", lõbus kevadelauluke, mulle seni enne- (ja ka pärast)-kuulmata. Laul on nootidega paljundatud üksikutele lehtedele, mida lauljatele kätte anti.

Järgmine oli kurb leinalaul: "Küll üksinda rändan ma üksikuid teid...A, kui õpetaja noor naine suri. Mäletan, et laulu meile andes hakkas ta nutma ja rääkis oma õnnetust. Sellest ajast on ka pärit "Tähtede taga. A Hiljem juuba muud: "Veel kaitse kange Kalev oma lapsi" ja vist ka "Enne ja nüüd", M. Herma omad.

D i e c k v a r d , J o h a n n e s , lauluõpetaja 1922 - 1924.

Väike prillidega noormees, arvan, et oli ka orkestrijuht. Laulukoor õppis tema juhatusel peamiselt ~~1922~~ 1923. a. laulupeo-laule, aga oli ka teisi. Enamasti meeldisid talle õrnad kurvad laulud. "Üks suu" ja Mart Saare omad.

Ei tea temast lähemalt. Koorijuhina keskmiste võimetega. Laulukoori pildil on küll mõnagi vägavi keskpäraste võimetega lauljaid.

Mõni aasta hiljem, pärast seminarist lahkumist, vist 1927 - 28. aastal, leidsin ta nime, kui asus Tallinna Püha-vaimu kiriku organisti töökohale.

E v e r t M e s i ä i n e n .

1923 - 1932. Vaieldamatult RÕS lauluõpetajatest kõige toekam. Tubli muusikateoreetik, nagu meie oma praktikatundides veenduda võisime. Saime temalt tubli pagasi kaasa, mida lastekooris tegelikus töös marjaks ära kulus.

Koorijuhina tunnustatud mees, mitte vaid oma koolis, vaid ka maakonna laulupäevadel üldjuhina.

Heliloojana tegeles vist nii rohkem oma tarbeks. Mäletan ta laule seminari kooris: "Tusk", "Kevade laul (Kevad on, kevad on...)", "Leheke hõljuv", ja küll neid on veelgi, ka pärast meid loodud.

Kõige enam aga isiklikult tunnustan ma tema tegevust

laulukooris. Ennekõike laulude valikut. Sündinud soomlasena. oli ta tugeva põhjamaade orientatsiooniga ja see kajastus ka osalt ta laulurepertuaaris. Võrratu ilus oli ta "Väinola lapsed", Mingi ülev nukrus, paiguti nagu ahasstav, ometi lootustäratav meloodia. Pidi olema vana taani rahvaviisi motiivil. Meelde jääb mulle, millise hardumusega ta seda laulu kooris viimistles. Usun, et kõik hääled üksikult võiksin tänapäev ära laulda, kui... kui aga häält piisaks.

Peaaegu sedasama võiks öelda R: Tobiase laulu "Teel" kohta (Turgenjevi sõnad), "Udune hommik..." Neid laule käsitas ta ise ka nii hardusega, et isegi vigade puhul suurt pahandust ei tulnud.

Oli tegemist mõne tavalisema lauluga, siis sai mõnigi kord kurjaks. Kui harjutusel nägime, et ta naeratas, siis tähendas see lähenevat äikest. Vist ei osanud see karm ja äge mees kunagi lahkelt ega südamlikult naerda.

Väikest kasvu, prillidega, alati kurja ja sünge näoga; ei tea, kui palju teda just kardeti, küll aga arvestati: keegi ei tahtnud temaga pahukesse minna. Hoopis vastand teise ägedale mehele, Linau-Linnole. See kärkis ja käratses, kuid ta head südant tundis igaüks ja teadis, et see kõik oli ainult samaks korraks.

Mesiäinen näis mulle, et ta oli loomult tige ja peaaegu et kartsin teda. Pahandusi meil ei olnud.

Tema isiklikust elust tean vähe. Kas oli ta varem abielus olnud, kui ta IV kl. õpilase Jenny Karvakuga abiellus, ei tea. Ebavõrdne abielu: vanem sünge mees ja nooruke abras tütarlaps. Muidugi pidi Jenny koolist kohe lahkuma, aga õpetajaspere oli vist kõik pulmas. Nii et seaduse järgi ilma pahanduseta.

1927. aastal tabas nende perekonda raske õnnetus: nende ~~XX~~¹ kahe ja poole aastane poeg suri sarlakisse. ("Vaba Maa" 7.dets.1927.) Samas lehes teade seminari bioloogiaõpetaja Emilie Saarsoni surmast ja ta mehe, arsti, raskest haigusest, samuti on kahtlaselt haiged õp. Mesiäise abikaas, õpet Summeri poeg ja üks õpilane. Üldse olevat seminaris ja harjutuskoolis viimaste nädalate jooksul olnud kümme või rohkem haigusjuhtumist. Peetakse vajalikuks kool sulgeda talvise vahetaja lõpuni.

Õpetaja Mesiäinen on surnud, naine elab praegu (1982) Tallinnas. Peab tihedat sidet RÕS vilistlastega.

J a m i t m e d t e i s e d õ p e t a j a d.

Nende 5 või 6 õppeaasta jooksul RÕS-is on olnud tegemist isiklikult 41 õpetajaga, kellega enam, kellega vähem. Kes püsivalt kohal olid, nendega olin kaenam tuttavad ja mõnestki olen püüdnud anda pildikesi, niipalju kui mäletan. Jätsin sihilikult välja mõned populaarsemad isikud teatud põhjustel: direktor Raam-Ta on olnud RÕS-i tugisammas. Teenitud austus ja lugupidamine on nii üldine, et juurde lisada uut midagi enam pole.

Õpetaja E r m, Jüri, bioloog ja üldiselt väga mitmekülgne ja suurte võimetega inimene, oma elu entusiast, võib olla enam teadlane-õpetaja kui pedagoog. Loomult pisut uje, tagasihoidlik; vahest näis nagu ei leiaks ta oma ettekandes järsku tabavaid väljendeid. Kord rääkis ta alkoholi kahjulikust mõjust inimese psüühikale: "Muutub algolevuseks ja teeb metsalise tükka." See pisut kohmakas väljendus tegi meile pisut nalja, aga üldiselt ei mäleta mingit pahatahtlikku või mõnitavat märkust tema aadressil. Õpilaste, eriti tütarlaste poolt oli ta armastatud ja lugupeetud: mõni austas teda kui teadlast, mõni jälle kui südamlikku ja õrnatundelist inimest. Mäletan, et tütarlaste mälestus-salmi albumisse kirjutas G.Suitsu ja Juhan Liivi nukrameelseid ridu...

Enam on ta mulle meelde jäänud ekskursioonijuhina, kord pikal ja ~~ja~~ väsitaval jalgsimatkal N.-Jõesuust Jõhvi jaama, olime tarbeks väsinud, liikusime loiult ja vastutahtmist palava päikese käes. Ta võttis käigu peal mingi raamatu ja luges sellest meile ette, et igavat teekonda pisut ergutada. Olgugi, et ta isegi väsinud oli. - Viimasel ühisel ekskursioonil 1926.a. kevadel Viljandis võttis ta meid vastu kui sõpru, pühendas meile mitu ilusat tundi, tegi Viljandi järvel meile paadisõidu. Ei mäleta, kas laulsime ka.

Tal oli seminaris ka oma väike laulukoor, millest osa võtsid ta lähedasemad sõbrad. Ma nende hulka ei kuulunud - olin küll lauluarmastaja, aga aega ei jätkunud lihtsalt...

Tean veel, et mitmegi õpilasega pidas ta kirjavahetust pärast kooli lõppu. Ka tema surmast sain sõprade kaudu teada.

84
14

RAKVERE ÕPETAJATE SEMINAR.
=====

I periood 1911/12 - 1918.

Lõpetajaid 3 lendu, kokku 68 meest, neist 40 eestlast, 27 venelast, 1 muulane (?).

Algusaastad.

Koolasutati kavatsusega valmistada ette õpetajaid Balti piirimaade koolide tarvis. Seepärast eelistati vastuvõtmisel vene rahvusest noormehi sisekubermangudest. Neile oli ettenähtud mõnesuguseid soodustusi: tasuta korter, toitlustamine, õppevahendid. Selle eest olid noored kooliõpetajad kohustatud 4 aastat töötama sama õppeasutuse piirkonnas, kus neile ka töökoht anti eelisjärjekorras.

"Kool asus tööle Rakveres Tartu tänavas. Vastuvõtu eksamid toimusid kogu nädala, iga päev vähemalt kahes aines. 1913. a. oli vastu võetud 9 eestlast ja 21 venelast" (Jaan Rummo ja Arnold Jalaka mälestused).

Ajaleht "Tallinna Uudised" 15.mai 1914.a. toob artikli kus kirjeldati pikemalt uue õppeasutuse hoone nurgakivi paneku pidulikku tseremooniat: kõrged külalised, koolide ja ametiasutuste esindajad, jumalateenistus ja peolaud ehitatava hoone kõrval õues. "Uus seminarihoone saab üks suuremaid ja kauni maid ehitusi kogu Rakveres. Mullatööd on juba valmis, jaolt ka vundament, algab tellistest müüride ülesehitus. Ehituskrundi kinkis koolile Rakvere linna omavalitsus linna lõunahommikupoolsele servale, linnamajadest umbes pool versta eemale. Aasta pooleteise pärast võib õpetus juba uues majas algada." ("T.Uudised").

Linnavalitsus nõudis omalt poolt, et kooli saaks vastu võetud ka õpilasi teistest rahvustest, nimelt eestlasi. Algas I Maailmasõda 1914.a. suvel, seetõttu jäi sisseastujatest venelaste arv hoopis väheseks ja eestlaste arv kasvas tublisti.

Seminari direktor oli A.W. Orlovski, kõva venestuse pooldaja. Siiski ei mäleta kaasaegsed eesti õpilased erilist halvaks panu. Vahekord rahvuste vahel oli normaalne. Muidugi olid

eesti poistele eriti sümpaatsed eestisoost õpetajad - joonistuõpetaja K. Schnell ja (eesti keele ja) muusikaõpetaja Ernst Rosenberg-Raatma, hiljem kauaaegne Rakvere laulukooride juht.

R O S.

II periood 1919 - 1932.

Kodanliku Eesti vabariigi aeg.

1918.a. lõpul otsustati avada uuesti Rakvere Õpetajate Seminar.

1919.a. juunikuus määrati kohale seminari direktoriks Voldemar Raam, kes kohe alustas seminari organiseerimistööga.

~~Kõikide~~ Enne kõike hankis sõjaväelt tagasi seminari ruumid, mis olid sõjaolukorra tõttu väga armetus seisukorras. Kooliaasta alguseks ei jõutud veel maja kuigi palju korras-
tada, seetõttu oldi sunnitud asuma tööle Viru Maakonna Reaalgümnaasiumi ruumidesse Pikal tänaval.

Esimene tööaasta.

Siin toimuski 1919.a. 6.oktoobril koolitöö pidulik algus, 172 õpilase ja 11 õpetajaga. Algul avati 2 ettevalmistusklassi, I, II, III ja IV põhiklass.

Töö toimus gümnaasiumi majas õhtupoolikul. Ruumid olid kitsad, õppevahendeid vähe. Seminaris oli juba kahe õpetaja korterid, kuid sealt linna viis kauge ja porine tee. Muist seminari hooneid võeti üle sõjaväehaigla jaoks. Maja remondiga kiirustades juhtus äpardusi: lõhkesid keskkütte torud.

Nii tuli hakata kevadperioodiks koolile ruume otsima mahajäetud maamõisadest. Leitigi Malla mõis.

Malla periood.

22.märtsil 1920 kolisid seminari vanemad klassid: II ja III Malla, nooremad tulid kohale hiljem.

Oli raskusi sealgi. Kõik õpilased pidid internaati ära mahtuma. Eriti raske oli ka toitlustamisega - see käis vastavate riikliku ja omavalitsuste kaudu. Isegi külast oli raske "vahepalukeseks" leiba hankida.

Noorus, narske õhk, hea tervislik olukord äratasid hea söögiisu.

Ühine elu ühiskodus - mõnelegi veel harjumata -, ühine

toidulaud, omaette elamine liitis kollektiivi sõbralikuks koos-
elamiseks.

Nii et esimene kooliaasta viidi maikuus 1920 edukalt lõpu-
le.

Noorima RÕS õpilase mälestusi.

Astusin RÕS-i ettevalmistuse A-klassi 1919.a. sügisel. Olin lõpetanud Võhma Ministeeriumikooli 1918.a. kevadel, sõja-
olukorra tõttu viibisin ühe talve kodus. Seminari avamisest
kuuldes ei kahelnud ma hetkegi. Meie koolist - Võhma Min. koo-
list astus seminari kohe esimesel aastal 8 last, naaberkoolist
loksalt 3 - nii et rannakandi lastest oli juba kaunike enamus
verinoori seminariste, kõik A klassi. B-klassi võeti 1919.a. lõ-
petajaid, kes olid tegelikult 6 klassi lõpetanud.

Õpilasi võeti vastu 1919.a. sügisel ilma eksamita. Proovi-
ti veidi muusikakuulmist. Kuid nähtavasti ei olnud seegi väga
määrav: vastu võeti üsna kasina muusikalise võimega õpilasi ja
kooli lõpetasid nad ka. Meie kandi XNM 11 õpilasest langes aas-
tate jooksul välja ainult 2 (tüdrukut). Teised lõpetasid kutse-
tunnistusega ja asusid tööle.

Ülekaal kooliastujate reas oli muidugi tüdrukute käes, na-
gu igalpool seminarides. Rõhuvas enamuses olid just maalapsed.
Nii oli 1919.a. A-klassi 30-st lõpetajast ainult 6 linnalast,
kooli lõpetas neist 1925.a. ainult 1 poiss.(M.Nõmtak).

1920.a. sügisel liideti mõlemad ettevalmistusklassid I klas-
siks. Pisut enam pingutust oli A-klassi lastel. Oli nende "alg-
haridus" ainult 5 aastat teiste kuue kõrval. Aga hakkama saadi.

A-klassist lahkus esimese õppeaasta järele 8 last, peale
selle enne Malla Kolimist veel mõned, keda kahjuks ei mäleta.
Kaks lahkunut - A.Neudorf-Matkur ja Karl Kaalep - tulid hiljem
kooli tagasi ja lõpetasid 1926 ja 1927.

1921.a., kui seminaris algas töö juba kuue klassiga, võe-
ti vastu I klassi õpilasi juba võistluseksamiga. Sisse pääses
eksamile ilmunuist tavaliselt 25 - 40% (A.Nurga andmed "Tarmo"
nr. 5).

Õppejõud 1919/20. a. A-klassis.

Üldse oli õppejõude olnud 11, kuid meie klassis - noorimas -
tean ja mäletan ainult kaheksat.

Direktor Voldemar Raam - saksa keel ja ajalugu.

Hans Turp - eesti keel ja maateadus.

Tihhomirov - vene keel.

J. Kurs - matemaatika.

K. Reimann - loodusõpetus.

Cyrillus Kreek - laulmine ja muusika.

Eduard Ole - joonistamine.

A. Turp - poiste kehaline kasvatus.

Valusalt andis tunda esimesel õppeaastal just õpikute puudus. Uus võim, uued õppekavad, uus kool - polnud kerge tööd joonde ajada. Paraku ei mäleta, kuidas mitmes õppeaines hakama saadi.

Parem oli lugu eesti keelega: saime peatselt uue lugemiku. G.Suitsu "Eesti Lugemisraamat I". Trükitud Helsingis 1916., 242 lk., käsitas eesti vanemat ilukirjandust alates Fr.G. Aureliusest (1753 - 1806) kuni Fr.Kuhlbarsini (1841 - 1924), nii et kogu vanemast kirjandusest valimik autorite biograafiliste märkustega, üleviidud ühtasse kaasaegsesse kirjaviisi. Õpetaja H.Turp oli innukas vana kirjanduse tundja ja suutis aine meile küllaltki lähedaseks teha. Kõige enam "Kalevipoega ja seda enam Koidula luulet.

Meile tsaariaegse ministeeriumikooli kasvandikele oli asi paljustki uus. Kuigi palju, mis kodusest raamatukogust meile kätte puutus! "Kalevipoja" lühenenud väljaanne, muinasjuttude kogu; Koidula luuletusi olin lugenud oma ema noorusaegsest salmialbunist. Uus ja tohutult huvitav maailm!

Veel enam andsid õp. Turpi geograafiatunnid. Mäletan, kui näitas meile kaardilt Eesti rannajoont. Esimest korda kuulsin Pedassaare ja Natturi nime - ometi olid need paigad meie kodukohale üsna lähedased. Mul olid hoolega pähe õpitud Venemaa kubermangud, (tolleaegne tsaariaja kaart on mul praegu alles), aga oma maast ei olnud kogu mu kooliajal juttugi.

Õnneks oli isal kodus venekeelne Baltimaade seinakaart: seal oli ta jõudnud mulle vähemalt Tallinna ja Rakvere asukoha ära näidata...

Ometi olid need kaks võõrast uut õppeainet - eesti kirjandus ja geograafia - nii huvitavad, et mõlenas hea hinde välja teenisin.

Hästi mäletan dir. Raami saksa keele tunde - ilusad muinaslood, ("Trudoben im Walde"), käsitatud väga põhjalikult. Mul oli õnnetuseks põhi üsna nõrk. - I Maailmasõja tõttu ei olnud mul selle keelega tegemist kui ainult esimeses klassis 1913 -

1914.

Ajalootunde mäletan vähe - ka seda polnud ma algkoolis õppinud eesti keeles. Rjurikute ja Romanovite suguselts on hästi tuttav, nagu kogu vene istorija. Aga eesti ajaloo polnud koolis juttugi! "Tasujat" olin saanud Bornhöhe kogutud teostest kodus muidugi lugeda. Siin oli meil õpikuks M.Kampmann "Eesti ajalugu" I trükk.

Lauluõpetaja Cyrillus Kreek tuli meile Haapsalust, tõi meie klassi oma naiseõe, Emmi Bleesi, kes peatselt meilt lahkus. Kreek pinnis meid juba esimesel nädalal tublisti: lasi kirjutada kõik laulud, mida oskasime ja neid valikuliselt ette laulda, eriti rahvaviise. Vist otsis senitundmatuid viisimotiive.

Rahvalaulu ta armastas: esimeseks õpitavaks lauluks oli "Sarvelaul" (vist M.Saare), helge ja rõõmus meloodia. Kreek ei jäänud meile kahjuks kauaks.

Joonistusõpetajaks oli meil 1919.a. Eduard Ole. Välismaal õppinud tunnustatud noor kunstnik. Ka tema lahkus meilt esimesel aastal, läks edasi õppima. Meile tuli järgmisel aastal Gustav Mootse, juba siis tuntud mulle oma ilusate vinjettidega ja illustratsioonidega tolleaegsetes ja vanemates ajakirjades ("Lasteleht", "Kodu", "Linda"). Oma tööd õpetajana võttis ta väga tõsiselt. Graafikuna pani erilist rõhku portree joonistamisele.

Peale nimetatute oli õpetajaid koolis muidugi rohkem - nimetasin ainult oma klassi - (ettevalm. A-klassi) õpetajaid. Kokku oli neid koolis 1919/20.a. 11, õpilasi kokku esimesel tegevusaastal 172 (1937.a. "Tarmo" ja klassi foto kevadel Malas.

Järgmised aastad.

1920.a. 6.septembril asus seminar tööle juba omas majas nelja põhiklassiga - I, II, III ja IV, Ühe ettevalmistamise ja kolme harjutuskooli klassiga.

Lõpetati majade remont. Asutati internaat tütarlastele ja ühisköök kõigile soovijatele ja õpetajaile. Seati sisse korralikud klassid ja õppekabinetid, mida täiendati iga aastaga.

Õpilaste arv võrreldes eelmise aastaga vähenes: igast klassist langes tütarlapsi välja. 172 lapsest jäi kooli 1920. a. sügiseks 156.

Minu klassis 1919/20. õ.a. (A) oli kevadel 12 poissi, 17 tüdrukut. Neist langes 8 välja jäi 21, kes astus 1920.a. I klassi. Kokku jäi neid I kl. 14 p. ja 23 tüdrukut ("Tarmo" 1937). Poiste arv hakkas aastate jooksul tasapisi tõusma, vähemalt sisseastujate osas. Lõpetajaid oli alati tüdrukute enamus.

1921./22. a. töötas kool juba kuue klassiga, samuti ka harjutuskool.

Esimese lennu saatis RÕS II perioodil välja 1922.a. kevadel, kus lõpetas 17 tütarlast.

R Õ S O P P E J Õ U D 1919 1926.

=====

(keda mäletan).

Direktorid: Voldemar Raam 1919 - 1923.

k.t. Gustav Rosenberg 1923 - 1925.

Aleksander Rikken 1925 - 1928.

Voldemar Raam 1928 - 1932.

Opetajad:

Eesti keel: Hans Turp, Marie Välbe (Brandt), Hugo Brindfeldt-Ilmaste, Hildegard Kasvandik.

Inglise keel: Olga Zinnovsky, Villy Peters, Klaudia Tamm, Erika Ungerson-Vichmann.

Saksa keel: Voldemar Raam, Raoul Malsch, Reinhold Linau-Linnö.

Vene keel: Dimitri Tihhomirov, Klaudia Tamm.

Matemaatika: Johan Kurs, Gerhard Kuldvere.

Loodusteadus: Karl Reimann, Jüri Erm.

Keemia: Jüri Erm.

Füüsika: Gerhard Kuldvere.

Ajalugu: Voldemar Raam, Gerhard Kuldvere.

Geograafia: Hans Turp, Marie Aul.

Usuõpetus ja filosoofia: Egon Pallon.

Muusika ja laulmine: Cyrillus Kreek, Richard Vilmansen, Johannes Dieckwart, Evert Mesiäinen, klaveriõpetaja Elisaveta Vassiljeva.

Joonistamine: Eduard Ole, Gustav Mootse, Jüri Riis, Arnold Vihvelin.

Käsitöö poistele: Theodor Brandt

tütarlastele: Meeri Pärn.

Võimlemine poistele: Alfred Landberg, Olev Topmann, Theodor Andresson.

tütarlastele: Elsa Langer-Parijõgi, Helmi Jürisson.

Majapidamine: Johanna Tammjärv.

Pedagoogilised ained: Voldemar Raam, Jüri Parijõgi.

H A R J U T U S K O O L .

1920.a. 6.sept. avati R Õ S põpiklasside kõrval ka harjutuskooli kolm klassi (end. linna IV algkool). Iga aasta avati üks klass juurde, kuni 1924/25.õ.a. oli harjutuskool kujunenud kuueklassiliseks.

Kuna harjutuskool töötas põhiklassidega ühes majas, võisid seminari õpilased juba varakult tutvuda harjutuskooli õpilastega ja saada teatud kujutluse algkooli tööst ja kasvatuses.

Harjutuskooli õppejõud: 1920 - 1932 töötasid harjutuskoolis kolm juhatajat: Hahs Turp, Jüri Parijõgi ja Ain Nurk.

Õpetajatest mäletan 1920 - 1926 : Rudolf Spiegel-Rajasmaa, Amanda Tomberg, Hans Turp, Marie Brandt-Välbe, Villem Hübner-Hallamaa, Aleksander Summer-Sumre.

Praktiline ettevalmistus õpetaja tööks.

See algas V õppeaastast tundide päältkuulamisega harjutuskoolis. VI klassis algas praktika- ja proovitundide andmine, algkooli ja metoodika-õpetajate ühise kontrolli all, igas aines vähemalt üks tund.

Pealtkuulamas oli kogu klass ja õpetajad. Tunni konspekt koostati täpselt ja esitati see varem aineõpetajale läbivaatamiseks. Peale tundi järgnes klassis ühine arutlus antud tunni kohta.

Kevadperioodil suunati noored õpetajakandidaadid kuhugi maa-kooli mõneks päevaks õppetööga tegelikult tutvuma.

Kuna maaalgkoolid töötasid enamikus liitklassidena, oli otsustavaks harjutuskoolis mõni klass liita vajaliku ettevalmistuse saamiseks tööks liitklassides.

Hiljem, seminari viimastel tegevusaastatel anti õpilastele 1 - 2 nädalaks harjutuskooli kogu töö juhtida ja korraldada, praktika omamiseks koolijuhtimise alal.

Alfred Landberg

Õpilasingid.

Juba esimesel tööaastal loodi "Õppurite Ühing" noorsooliikumise põhimõttel. Hakkas ilmuma ühingu häälekandjana ilukirjandusliku sisuga käsikirjaline ajakiri "Algaja".

1921.a. loodi "Ühingu" asemel erilisi ringe. "Teatriring" viljeles ka kirjanduslikke ja kunstialaseid küsimusi. Häälekandjaks sai paljundatud ajakiri "Ajalane".

"Noofte Naturalistide Ringi" ümber koondusid vastava huvi-alaga õpilased. Anti välja ajakiri "Looduseharrastaja".

Hiljem asutati veel "Karskusring" "Teatriringi" asemel ja "Pedagoogikaring" vanemate õpilaste poolt.

Juba palju aastaid kavatseti luua kogu seminariperet haaravat õpilaste omavalitsust.

Lõpuks 1928.a. teostus see - kujunes koolkond oma juhtivate organitega. Häälekandjaks sai ajakiri "Tarmo", mis hiljem peale seminari likvideerimist jäi Vilistlaskogu ajakirjaks.

Seminari likvideerimine.

Tsaarivalitsuse lõpul töötanud kahest seminarist Tartus ja Rakveres ei piisanud hiljem kodanlikus Eestis algkooliõpetajate ettevalmistamiseks. Avati veel seminarid Tallinnas, Võrus, Läänemaal (Uuemõisas). Valmistati ette õpetajaid ka veel lühematel kursustel kutseta õpetajatele.

Hiljem 1929 - 1930.aastate ringis tekkis juba õpetajate (kutseliste) üleproduktatsioon, seoses algkoolide ja klasside koonamisega.

Asuti seminare likvideerima: esmalt Tallinnas 1927, kus seminar muudeti järk-järgult pedagoogiumiks.. 1930.a. suleti Võru seminar, 1932. aga kõik. Nende asemele jäid töötama Pedagoogiümbrid Tallinnas ja Tartus. Nende juures asuvates seminari harudes lõpetasid ka endiste seminaride õpilased.

Tartusse läks tööle ka endise Rakvere Seminari direktor Voldemar Raam.

Rakvere Õpetajate Seminari töö vältas esimesel perioodil 6 ja teisel 14 aastat. Neist olid esimesed kibedad organiseerimise aastad. Enam-vähem jõuti asjad korda, kui tuli ootamatult kooli likvideerimine...

Oma lühikesel tegevusajal jõudis R O S anda peamiselt Viirumaale enamikus tolleaegseid haridustöötajaid. Neist on paljud jätkanud oma tööd ka uusimal, III perioodil.

Helmi Rohtla

d. Jalas - vartu
88 13

+
R a k v e r e Õ p e t a j a t e S e m i n a r i

65.a. juubeliks (1912 - 1977.a.)

Oma majas, 16 ja 17. juulil 1977. aastal.

Moto: L. Koidula: "Õieke, õieke, ära nii hellasti
õilmitse!
lilleke, lilleke, kiire on kaduma
kevade!
Täna veel köidab sind luhapind,
homme võib katta sind mullapind.
Inime, tiib pandud aastaile õlale!
Üürike elu sind teretan ma
õilmetega!"

Tervitan kõiki, kes leidsid aja kogunemiseks siin kallis majas!
Kes meist ei tahaks kord muret peita, noorusrõõmule pilku heita...

I. Kuis oli olukord kujunenud siis - aastaid tagasi kuuskümmend viis:
Me juba olime, maja ei olnud. Kõigil veel võimalust õppida polnud.
Kahte pead kandva kotka tiibade varjus rahvustas ümber hingekarjus.
Häiris me noorust relvade pärin, kohkunud rahvaste südame värin.
Kahte pead kandev kotkas ära lendas, ta ajastu kadu kandis endas...
Kustus ta tumeda tiiva kohin. Kes nüüd selles koolis õppida tohib?

II. Hulk päivi veel rändas ajamerre. Soovunelmad! Haridusjanu
lõi verre...
Kui sinine lootuslill ärkas ja valge lumekelluke tärkas,
siis kusagil puhkes punane õis. Uus põlvkond siin koolis õppida võis!
Aeg lõpuks kä meile ukseid avas ses avaras, heledas, kaunis majas.
Nüüd prahvatas hulgani uksi valla ja sõeluti treppidest üles, alla...
Siin pidevalt helises klavaril triller ja akendel õitsesid õrneimad
lilled.
Nagu igal hariduspõllu vaol on siingi kõlanud alati laul...
Lae talasid toetas lembe lektüür - see kasvatusteaduse alusmüür.
Siin oli me kindlus ja teaduste kants. Ei puudunud romantika, selts-
kondlik tants.
Kui tulvil, kui tihti ses kallis majas me rõõmude karikas üle ajas!...
Küll eksaminured jatõsiselt muu ka sageli sumbutas naeruse suu!

III. Nii üldiselt kujunes panoraam, kus keskseks kujukseks direktor
Raam.
Ta pedagoog, filoloog, humaansuse jünger, nii nõudlik, sõbralik, va-
hel sünge.

Komensky, Lock, Rousseau, Pestalozzi - neilt kasvatuteaduse aluseid
otsis...
Ses kombekas, viisakas, õilsas sfääris ka mingi väärikas rahutus
kääris...
See "fluidum" kõikjal esile triivis, tõi püüdlikkust, ujedust, dist-
sipliini.
Head mälestust Raamist miski ei muuda, ei aeg ega surm välja tõrju-
da suuda.
Ka Rosenberg ajati pretendeeris direktori kohale "ajaloo leeris".
Kord Rikkenil eelis juhtametit kanda ja matemaatikas tooni anda...
Me pedagoogide ranges reas, eeskätt vist, igaüks meeles peab:
et filoloog, teoloog, kandidaat, doktor tark Pallon - see vaieldamatu
fakt on.
Et ajaloole alati ustav korrektne ja noobel Rosenberg Gustav...
Ka Kuldvere, Ratasepp füüsika heaks on teinud veel rohkem kui tegema
peaks!
me emakeele kuldseesse fondi grammatika reegleid ja käändkondi
tõid edukalt Ilmaste, Kasvandik, Välbe, Hans Turp korrigeeris kõla-
list väldet...
Ja ingliskeelsete nimekaart: "A beautiful Sing of the Humen
Heart!" -
miss Maser, Zinnovsky, Joonits, Vihman, veel Rode, sõr Peters a
gentleman.
Ka taadikest Raja, ka Linau'd veel ehk mäletab mõni humoorikas meel.
Kuid kuuenda lennu lemmik ja uhkus Erm Jüri - tal klaver aktiivne
puhkus.
Kui loovutas tabelid, mikroskoobi, taas haaras laulu- ja klaveri-
noodid.
Et joonisussaaalis valitses muusa, nii mitmed said kujutavkunstis
kuulsaks. Riis,
Riis, Ole, Mootse ja Vihvelin end ununematult onjäädvustand siin.
Laul, klaver, orkester, - et kõlas hall me muusikajuhtide käte all:
Vassiljeva, Vilmansen, Dieckwart ja veel käis Mesiäinen ktsama teed.

IV. Sport: Topman, Vassil ja Andresson, naisgruppidel Langer ja
Jüri
menoore tervise hoidsid vormis, et vastaval tasemel püsiks normis...
Brand, Linvald, Pärn, Einberg - nad käsitöös me liitlased kudumas
rahvusvööd -
klass kubises tüdrukuist lõbusaist, hardaist, lõngjooksis väledalt
välkuvaist vardaist.
Ja vasarad, käärid - poistega koos käis pintsel värvimis liimimis-
hoos.
Eks juurduvad me puistest iga pärn, kui juhendas, abistas teadlik
Tammjärv.
Pork, Kleesman me aednikud seisis heed, et võrsuksid puude ja põõ-
saste read.
Nii mõnelgi armsaks sai aiatöö - mis muud kui labidas mulda löö!...
Õed Grubed pidevalt kandsid hoolt, et puhtusest sädeleks terve kool.
Pank, Jüri! Tänaigem seda meest keskkütte katelde soojuste eest!

Veel tuleks mainida karskustööd, nii tõhusat, julget kui turvavööd.
Küll olnuks ülbe ja häbiväärne, kui noor olnuks pummeldav rentsli-
äärne...
Võiks lõputut rida veel loendada nii - eks igaüks mälestust kaasa vii.

V. Küll kaldus õhinal noori hingi end täiendama veel huvideringi.
Kel lennukust, luule, aegkirjad, lektüür, - kel taidlus, muusika,
foto-etuud...
Et kirjandust maastlaeni vohas ses majas - ehk sirgus ka "kirjanik-
luuletaja".
Kui koidikul kõlas Mendelsoh n, Bach, siis teadsid, et harjutab
Valter Riispapp.
Ekski dramaatilisemaid hingi siin tõmmatinäitlemiskunstiringi...
Kes teadis, kusloodudlookabinett, see akvaariumisvahetas vett...
Kes laulis naturalistide kooris võiuhest ringist teise vooris...
Me noori võis kohata väljakul veel, küll suuskadel, jooksmas metsateel..

- - - - -

Ka Harjutuskooli ei välista tõest:
Meil kuldne mälestus Parijõest...
Maria Brand-Välbe ja Tomberg, Langer
nii armastuväärsed, ujedad, malbed.

- - - - -

Kõik kokkuvõetult vist kõlaks nii:
Sa õpilast tunne ja tarkuses vii niikaugele kasvandik,
et ta teaks kui kallist kodu ja vanemaid peaks!
Et vaimsete väärtuste sügavaim tuum
võiks olla ta elutee juhtivaim suund....

- - - - -

VI. Aeg ilmselt on küps kaasaega sõuda ja tänapäevasse tagasi jõuda!
Me oleme kohal ja soovime R a h u !
Eks rahvaste sõpruse tuhandel tahul näe hõõguvat kirja,
mis kõlab nii: kõik tehingud-taotlused lõpule vii!
Jää ustavaks kodule, armasta maad, kus sündisid, kasvasid, õppisid Sa!
Meil pole vajadust kedagi reeta, ei mõtetult, viljatult aega veeta.
Peaks jätkuma tarmukust, südameid kuumi. Ei elata väljaspool aega ei
ruumi!
Võiks südikalt sammuda kätes käed sõbralikku helgesse homsesse!

Rakveres, 14.VII 77.

Leontine Valter-Jalakas.

(1927. VII lend. Kirjutatud 50. a. hiljem)

K a l l i d tüdrukud!

Ja poisid ka, kui teid seal on!

1926.a. kevadel otsustasid kolm ettevõtlikku tüdrukut, kes oma haridusteedga V.-Maarja 6-klassilises algkoolis olid lõpule jõudnud, edsi õppida Rakvere Opetajate Seminaris. Need olid Linda Lepik, Linda Veerbaum ja nende ridade kirjapanija.

Esimesel sisseastumis-eksami päeval tulid meile julgustuseks kaasa V.-Maarja 6-kl. algkooli juhataja hr. Einblau (Heinpalu) ja Linda Lepiku isa. Viimase linnamajas leidsime kõik kolm vaprat tulleminejat eksami-perioodiks peavarju.

Oli väga ilus päikesepaisteline kevad-hommik, kui viiekesi läbi linna, üle turuplatsi ja mööda Seminari tänavat ihaldatava haridustempli poole sammusime. Valged hooned metsa serval tundusid mulle muinasjutuliselt kaunitena. Ma ei kahelnud silmapilkugi, et mu kaaslased ja ma ise varsti Valge Maja täisõiguslike kodanikud oleme.

Seminari auväärne uks avanes peagi meie ees. Maalapsed nagu olime jäime ukse kõrvale koridori seisma ja kohmetu uudishimuga ringi vahtima. Meie saatjad läksid uurima, millal ja kuidas eksamid algavad, et seejärel meile viimast head nõu anda. Küllap seal ukse kõrval teisigi meiesuguseid seisis, kellelt muult me ikka informatsiooni saime, et need poisid-tüdrukud, kes koridorides julgelt edasi-tagasi saalisid ja sagisid, olid seminari algkooli õpilased, tumedate lokkis juustega pikk mees, kelle ümber nad lõpuks kõik kokku tormasid, aga seminari algkooli juhataja hr. Hübner. Kokkutormajaist jäi mulle kohe meelde sinises kleidis pikavõitu tüdruk (Erika Lang), kes palus hr. Hübnerit, et too temalt muusika eksamil tetrahorde küsiks, neid teadvat ta hästi.

Vaesti koguti kõik 160 õpilaskandidaati saali, kus tehti selgeks eksamite kord ja ajad. Seminari algkooli õpilased saadeti kohe hr. Mesiäise ja hr. Hübneri juurde muusikaeksamile, teised kupatati dr. Oja juurde arstlikule järelevaatusele. Et arsti juures oli väga pikk järjekord, läksime meie V.-Maarja tüdrukud aja kokkuhoiu mõttes ka kohe muusikakatseid tegema.

Igaühel lasti laulda üks laul (Mina laulsin "Üks kask meil kasvis õues") ja küsiti, kas pilli ka mängime? Mina kohe, et: "Jah!" ja lasin klaveril lahti: "Üks vanamees raius üht jämedat puud!" Hr. Mesiäinen ütles juba poole loo pealt, et aitab (Ju tal kõrvad jooksid noh kirjanduslikult väljendades paha vett), aga mina ei lõpetanud enne, kui kumbki tuur kaks korda läbi mängitud. Hirmus hea oli mängida ja ühtki viga ei tulnud sisse! Lepi Linda mängis "Kaljuvald, mu isamaa" ja Linda Veerbaum ütles, et tema oskab viiulit mängida, Meile üteldi, et kõik läks hästi, tubli! Mis siis muud kui arsti juurde, süda kerge, meel rõõmus.

Arst praakis mind välja. Ausõna, hing põrgu, pool pead ja purihambad: sääsekuppude pärast. Kannatasin igal kevadel esimest sääsehammustuste järel nahatursete ja põletikuliste pistekohtade all. Allergia! nagu nüüd üteldakse. Minu seletust ei võetud kuulda, nimele tõmmati paks kriips alla ja Schluß damit!

Küll ma võisin olla õnnetu näoga, kui läksin hr. Einblau, oma senise koolijuhataja juurde oma ebaõnne kurtma. Minu mäsensusest hakkas tal vist hale ja ta ütles: "Teeme veel ühe proovi. Ma annan Sulle kirja seminari direktori jaoks, anna see talle kohe üle, kui teda näed, seni aga ära jäta ühtki eksamit vahele. Üsna varsti sattusingi hr. Rikkeniga vastamisi. Ta luges kirja läbi ja laskis mul veel kord oma sääsekuppude loo ära rääkida. Vaatas mu sääri ja ütles: "Mine eksamile!"

Eesti keele kirjaliku eksami teema oli: "Minu armsaim raamat". Kirjutasin "Mahtra sõjast" - olin selle juba IV klassis läbi lugenud ja teose sündmustikule kogu südamest kaasa elanud. Nojah, õigust öelda hirmsal kombel meeldisid mulle ka Courths-Mahleri "Armastuse okastee" ja Conan-Doyle "Nelja märk", aga arvasin, et eksamineerijaile oleks ehk rohkem meele järele, kui kirjutan "Mahtra sõjast".

Eesti keele suulisel eksamil jäid mulle meelde Laksi Juku, kes väga tragilt esines (juuksed olid tal pealegi ilusti lokkis). Artur Tralla, kelle armsaim raamat nagu selgus oli "Must kapten", Armin Kukk, kes oli kirjutanud kirjandi Nansseni "Ööst ja jääst" (Seesugune tarkus lausa rabas mind!), Meeri Udal, kes tarvitas väga valitud sõnu nagu "lemmikraamat", "hankima", "tüüpiline", tundus väga elavana ja kandis ilusat helekollast valge kraega kleiti.

Mul läks eksam oma arust üsna hästi, aga vähemalt ühe vääratusega. Kästi moodustada lause osasihitise. Ütlesin: "Ema teeb leiba." Eksamikomisjon hakkas naerma - see vastus tuli mul nagu välk selgest taevast ja eks ta olnud ka tüüpiline maalapsee vastus. Aga täissihitisega jäin hätta. Ütlesin: "See on raamat", et ikka midagi öelda. Kui juba eksamiruumist välja sain, plahvatas mõttes: "Meie sööme leiva ära." (Eks eksamikomisjon oleks veel kord naerda saanud, kui minu plahvatus oleks õigel ajal tulnud.)

Matemaatika kirjalikul eksamil oli kaks ülesannet, sõnaline (Kui palju kulutab seminar aastas koolimaja kütmise peale?) ja numbriline. Meil oli algkoolis harukordselt hea matemaatika õpetaja - minul pea ka võttis rehkendust kenasti: need ülesanded olid mulle naljaasi - andsin töö ära ja lahkusin ruumist. Seisin jumalaüksi koridoris, sest kõik teised olid veel eksamiruumis. Ja siis tuli direktor Rikken, tegi suured silmad ja küsis: "Miks sa eksamil ei ole?" "Mul on valmis!" "Ja mis sa vastuseks said?" Esimesel ülesandel ümmarguselt 70 000 marka, teisel 1".

Ma arvan, et just hea õnn matemaatikaeksamil kustutas ära selle musta kriipsu, mille dr.Oja mu sääsekuppe arvestades oli mu nime alla tõmmanud.

Ja kui veel suuline matemaatika eksam läbi sai ja sellega kaks eksamipäeva selja taha olid jäänud, tuli täis ärevust oodata järgmist hommikut, mil tulemused teatavaks pidi tehtama.

Meie V.-Maarja tüdrukud, kel nüüd Linda isa majas oma tuba ja oma luba oli, sest täiskasvanud olid ära sõitnud, otsustasime: kui saame sisse, teeme teelaua; kui ei saa, teeme veelaua.

Kui siis kolmanda päeva hommikul seminari jõudsime, et kuulda otsust oma saatuse kohta, tuli meile trepil vastu pr. Vihman. Tema tundis mind, sest ta oli mõne aasta eest V.-Maarjas õpetaja olnud (küll mitte mind õpetanud). Ta ütles mulle: "Noh, Ellen, olete vastu võetud!" Aga kumbagi Lindat ta ei teadnud, sest need ei õppinud tema ajal V.-Maarjas.

Eks nüüd ütelnud siis nii Lepi Linda kui Veerbaumi Linda, et teelaud tuleb minul teha, neile jääb veelaud.

Lõpuks kogunesime jälle kõik aulasse ja seal siis lahutati sikud lammastest. Oh õnne! Meie kõik kolmekesi olime sisse saanud!

Eksamilt jäid mulle veel meelde: Mats oma tõmmu jume, tumeda pea, oranži klošš-lõikelise kleidi ja meeldivalt vaba käitumisega; Tibi sinises seelikus ja valges pluusis - tema kohta räägiti, et ta on hea õpilane ja saab kindlasti sisse; Emil Lang imposantse kuju tõttu ja seepärast, et ilmutas huvi ühe ümariku seminari algkooli tüdruku (Tiivas) vastu, viimane ei saanud aga sisse; Mart Treiman, kes öeldi hästi viiulit mängivat; Erika Okart; Davôdova ja need, keda eelpool nimetasin.

Teelaua meie tegime - limonaadiga. Mina läksin poest saia ja limonaadi tooma. Teised jäid lauda katma. Limonaadi toomiseks otsustasime kasutada mannergut. Poes tehti mulle siiski selgeks, et targem oleks limonaad pudelites koju viia, et pärast saab pudelid tagasi tuua ja nende eest makstud raha kätte. Nii võis meie teelaud kõigiti ja rõõmus olla. Ja nii oligi.

Linda isa ja V.-Maarja algkooli juhataja olevat ka teelauaga meie sissesäämist pühitsenud. (Me telefoneerisime päeval, et kõik läks hästi.) Kas nende teelaud limonaadiga käis, vaat seda ma tõesti ei tea.

L õ p p.

Ellen.

Selle jutu pani kirja Ellen Rosenberg(Raitare)-Lätt.
Rakvere Õpetajate Seminari XI lennu vilistlane.
Õppis a. 1926 - 1932.

Rakvere Õpetajate Seminari vilistlaste kokku-
tulekule 10. juulil 1971.a. Kose-Lükatil.

Tulid aga kokku kullakesed,
ehtisid end hellakesed;
kiirustasid kiiderkähku,
ätsakalt astusid-istusid.

Veersid velled - vennikesed,
sõitsid sõtsed ja sõsarad -
linnamehed moekamad,
kõvakübara kandijad,
maamehed mahedamad,
külakoolmeistrid kabedad.

Tulid naised nalleraadid,
nalleraadid näälikesed,
poepoorti linnaprouad,
hõbeebemes emandad;
maamemmed matvakamad,
kannikesed külakabud,
kingad kenasti kõpsamas.

Sõitsid Soome lahe serva,
Tallinna taha tanumaale
pealinna piiri peale,
Kose kooli künnisele -
peene pererahva peole,
rikka laulurahva ritta,
oma rahva hoole alla
tuttavate turva alla,
koolikaaslaste keskele.

Tulid aga hellad Eestimaalta,
marjukesed Marjamaalta,
vanasta Vabavirusta,
Tallinnast sealt Toompealinnast,
Tarbatas sealt Taaralinnast,
Pandivere põldudelta,
Alutaguse alusta,
Võru vaarikute vahelta,
Viljandi viljaaidasta

+ + +

On aga tehtud õiged õlled,
õiged õlled, vinged viinad,
magusad need marjaviinad,
kibedad need kirbed viinad,
vahuviinad vennikesed,
valged viinuskid vihased,
punapuskarid purejad,
limonaadid roosa-lillad -
et oleks julgem jutustada
ja oleks parem pajatada,
oma koolista kõnelda,
seminarist sõnu seada.

See oli kooli, mis oli meilla,
Rakavuori radadella,
Viru viljade vahella,

Palermo poole pealla,
Piira mõisa piiridella,
Rägavere randi ääres,
pool veel männimetsa peidus,
teine pool lausa lagedal.

See oli Raami range kooli,
Kasvandiku kange kooli,
Mesiäise meeliskooli,
Vanaveski vääriskooli,
Leedi kooli see lahkembi,
Palloni kooli parembi,
Õunapuu õigembi kooli,
Jüriissoni julge kooli,
Andressoni avar kooli,
meil aga kooli meelepärast,
oma kooli armsakene.

See oli klassi, mis oli meilla!
Aina ilu ta ilutses,
lausa lusti ta laksutas,
muret ei mõistnud millestki!
Klaver kõlas klassi keske'ella,
viiul vingus veere pealla,
poistel peas olid pallimängud,
tüdrukutel tantsutuudid!
Vahel neid piigasid piiluti,
vahel poisse peibutati.

+ + +

Tuli tundi Mesiäinen.
Vahel noomis ja noogutas,
vahel kuulas, kurjuteli:
"Noodiread on ripa-rapa,
võtmed vahel on vääriti!
Intervallid igerikud,
taktikriipsud - kus kunagi!
Dominant teeb tõrra-tõrra,
toonika tagant totutab!"

Vilajas tuli leedi Vihman,
raasike reserveeritud,
terake destigneeritud,
ivake angliseeritud;
oli rõõmus, ei rõkanud,
oli nõrdind, ei näidanud,
vähe vaatas, vaiki jäime.
Küll seda ilusat ingliskeelta
väetikesed väenasime,
murjanid me moondasime, marakratid mätsisime
kes veel mäletab, see mõelgu,
kes veel teab, see tunnistagu.

Saksa keelt aga veadeleksid,
võõrast keelt aga võtteleksid,
kangutaksid kanget keelta,
pingutaksid piiri peaksid!
"Ja et sugugi ei sünni
ja et põrmugi ei passi
und auf keinen Fall ei kõlba
loobata, need lümpⁿallid
saksa kⁿooli pⁿoiste pⁿihta!"

V a n u i g i .

Päevad, sügisesse viite,
ammu juustes halle niite
kanname kui ehet.
Vist on juba kaugel kevad,
tee peal, tee peal sahisevad
juba kuldsed lehed.

Kallis sügis, luban tulla,
oma purpuri ja kulla
puistad sa me ette.
Endas mitu rõõmu varjad,
oma küpsed viinamarjad
ulatad me kätte.

Ja kui meel meil rõõmu vajab
siis su peeker üle ajab
kobrutavat vahtu.
Käed meil, tööst veel suvesoojad,
kõige toojad, kõige loojad,
sügises ei jahtu.

Ja kui rõõm ehk tulla tõrgub,
halli udu tuppa nõrgub -
Ohtul tugitoolis
kes siis keelaks meenutada
hommikuselt karget rada,
piigat, kes sust hoolis,

Koolimaja koduhõngu,
ta alleede hämarlõngu,
sõbrasüdant kallist.
Minnes läbi mälestuste
~~kõrgelt~~ kaarduvate uste
pääsed Vanast Hallist.

Läksid kord kui kivi lingust,
aga Valge Maja hingus
südames on sama.

Ja kui jäigi puudu paljust
elu iidne, kuldne haljus
paneb naeratama.

1977. aastal

E l l e n L ä t t .

Mälestuskilde tema 90.a. sünnipäeva puhul

Enn S a l u v e e r

Käesoleva(1982) aasta 2.septembril möödus 90 aastat Jüri Parijõe sünnist. Tema teened meie rahvale ja noorsoole on niivõrd suured, et ei saa kuidagi mööda minna selle traagiliselt surnud suur-vaimu tööst ja tegevusest. Kirjutan neid ridu raske südamega, sest olen üks neist vähestest Rakvere Õpetajate Seminarist, kellel õnn oli tema õpilane olla, mõningate aastate pärast aga tema juhatuse all õppejõuna töötada.

Tema kodu asub Kunda lähedal, Siberi külas, kus ta isa väikemaa-pidaja oli. Õppis kohalikus algkoolis, hiljem 1905-1909 Rakvere lin-nakoolis, seejärel tegi samas läbi aastased pedagoogilised kursused, •mades algkooli-õpetaja kutsetunnistuse.

Esimeseks töökohaks valis ta Kaarli-Raudlepa kooli, mis asub Sõmeru vallas, Narva maantee läheduses. Üle maantee asub Kaarli mõi-sahäärber, kus Fr.R.Kreutzwaldi isa aidameheks, ema pereemandaks oli. Siin kasvas meie rahvus-eepose looja ülesse, kuulates suure huviga meie rahvapärimustesse.

J.Parijõgi töötas selles koolis 10 aastat(1910-1920), siis edasi Rakvere linna l.algkoolis ja hiljem Rakvere Õpetajate Seminaris õppe-jõuna, hiljem ka kuni 1929.a. mil asus Tartusse, töötades seal algul ühe aasta lll algkooli õpetajana, siis määrati 4.algkooli juhatajaks, arvates 1.aug. 1940, aga Tartu Õpetajate Seminari d i r e k t o r i kohale. Ka sellel uuel kohal oli ta lugupeetud ja austatud.

Vahepeal, enne Tartu asumist oli ta sooritanud oma küpsuseksami ja astnud Tartu ülikooli filosoofia teaduskonda- erialaga: eesti keel ja kirjandus, olles edukas akadeemilises töös, nagunii raske töökoorma juures.

Minu esimesed mälestused temast pärinevad tema esimestest noorte juttudest mida ta kirjutas Jüri Parinbacki nime all, paljudes noorte ajakirjades. Juba Sõmerul olles andis ta koos tolelaegse Aluvere kooli õpetaja A.Sein' aga välja nalja-ajakirja „Sipelgas“, kus tõmmati ko-halikke tegelasi, kes endid tavalisest inimesest paremaks pidasid.

See kubises paljudest naljadest ka tolelaegsetest rahvakoolide ins- pektoritest. Kui olin samas vallas naaberkooli (Aluvere) juhatajaks (1929-1938, ainult üks aasta vähem kui J.P.), siis tahtis saatus nii, et ka mina hiljem tema kutsel Tartusse 4.algkooli (peamiselt) muusika-õpetajaks läksin. Ei olnud mitte kerge maha jätta korras kooli, kuhu olin jätnud oma nooruse- elutöö: üles ehitada üks väikene, lohakile •l- nud külakool, leides sõpru vallameeste ja lastevanemate hulgas, et paremaid ruume saada, õppevahendeid muretseda ja raamatukogu soetada, kooliaed rajada, koolile pumba-kaev, kuur ja muu vajalik ehitada!

Ja ime toimus: esimene juurde-ehitus-1932(sel aastal asendas mind seal Villem Raam), teine juurde-ehitus 1934. Kool muutus kolme komp- lektiliseks ja õpilaste arv kasvas teiste koolide arvel - 125-ni!

Tartu aga tõmbas, oli kindlaks teinud, et tahan ülikooli lõpetada ja esilagne kava muusikameheks saada kõrvale jätta.Kogemustega koori- ja orkestrijuhina arvasin, et asja-armastajale sellest aitab! Ja elu näitas, et tegin õige valiku.

Viimast
päeva
"direktor".
1938.a.suvel

Aluvere algkool FK 126 99-13

Uue kooli ees !

Tartu Linna IV Algkool
Karlova mõisas

Siin ma
elasin!

Ees - vaade
Augustis, 1938

Minu korter asus koolist viie minuti tee, Tolstoi tänaval, just peaaegu J.Parijõe tolleaegse kodu vastas, ühe minu ülikooli-sõbra vanemate majas. Minu kolleegilikuks -korteriantjaks oli VII Algkooli juhataja A.Laan, hiljem aga elasin just „Vanemuise“ kõrval. Ja: Juba ees, oli samas koolis kaas-seminarist Mart Haavisto, kes oli võimlemise õpetajaks ja spordi-ala juhiks, teiste ainete kõrval.

Rakvere seminaris oli J.Parijõgi väga tähtsal positsioonil. Tema suureks teeneks tuleb lugeda kodulooõpetuse ja üldõpetuse (Gesamtunterricht) printsiibi rõhutamine õppe- ja kasvatustöös ja vastavate töökavade välja töötamine koos M.Brandti, F.Turpi, M.Tamme ja teiste kaasõpetajate rakendamisel. Neid töökavu tuli selle ala esimesteks põhjalikumateks metoodilisteks ürikuteks koolireformi ajaloo pidada.

Harjutuskooli-juhatajana oli ta direktori paremaks käeks nii metoodilisel alal kui ka õpetajate ettevalmistamisel didaktilisest vaatevinklist lähtudes. Tema kuulas pealt näite- kui eksamitunde, võttis osa arutus-tundidest ja andis nõu, kus vaja. Ta rääkis vähe, vaikse hääle, kuid veendumusega suunas ta noort praktikanti, asjalik olema ja rahu hoidma. Koduloo metoodika õpetajana, asutas ka seminaris ajaloo-muuseumi

J.Parijõgi oli põhjalik. Ta oli sügav mõtteinimene, kes uskus, et elu edu peitub töös ja inimese häduse põhialuseks on teise inimese hindamine, tema isiksuse vaatlemine ja eelkõige igas peituva "hää" esiletoomine ja selle ergutamine. Plusside esiletoomisega ja nende virgutamisega, avameelses arutelus - püüdis tema noort inimest kasvatada, teda mõistes, individuaalsel psühholoogilisel taustal. Ta püüdis kõigepealt selgusele jõuda, millised ajendid on tinginud noores niisuguseid väärtusi, millest peaksime lahti saama, neid millegi muuga asendades.

Koolijuhatajana oli ta autoriteet. Tuli teha aastased töökavad ja vähemalt nädalakava, tund pidi olema hästi läbi mõeldud ja ette valmistatud. Ta ei käinud küll sind kontrollimas, teadis aga juba õpilaste suhtlemisest ära - kes on kes? Tal olid aga hääd õpetajad, sest ülikooli linna ei saanud ilma filtrita. Kui mina sinna läksin, siis oli minuga samal ajal R.Taba-koolijuhataja Võrumaalt ja Riho Lahi-Võipere algkooli juhataja minu kodukandist. Tema tuli hiljem ka meie kooli, kui neljas algkool Karlova mõisast Fortuuna tänavasse kolis (endise "Tubina Akadeemia" asemele, sest Poeßlaste kommertsgümnaasium sai tuliuue hoone, meie maja vastas) Minul tuli õpetada pea-ainena muusikat, juhataja koori, milles oli juba Karlovas üle 150 poisi (hiljem aga veel rohkem, sest meie koolis oli siis üle 500 õpilase), sest kool muutus segakooliks. Minu juhataja oli ka mandoliinide-orkester (üle 60 orkestrandit). Tööd oli palju, juba teisel aastal olin "tules": Vanemuises peeti kord aastas kooli-noorsoo kontsert. Ka minul tuli 1939.a. kevadel kooriga esineda. On huvitav, et J.Parijõgi ei saanud ise sel päeval kontserdile tulla, sest ta tuli Kaarli kooli juubelile. Teel aga astus minu naise poole Aluverre sisse ja nad kuulasid seda kontserti koos raadiost. See kõlas hästi ja tal oli häameel reisi jätkata. Samal kevadel oli mul veel suurem kontsert ÜENÜ-TO sega- ja meeskooriga, mille uueks juhiks mind kutsuti.

J. Parijõgi hoidis koolis hääd distsipliini oma suure isiksusega. Ta ei kärkinud kunagi õpilastega, kuid kõneles alati rahulikult ja veenvalt- nagu isa oma lastega. Tema hääles oli resoluutsust kui vaja, andeksandmist ja unustamistki kui ta seda teatud olukorras kõige paremaks pidas. Õpetajatega väga tasakaalukas, abivalmis, aga ausalt süvenemist ja tööd nõudev.

Minul tuli hommikustel kokkutulekutel mängida klaverit. Oli suur nauding-kuidas ta arvuka kuulajaskonna silmavaatega vaikseks tegi ja siis vähelhaaval nad tema kõnet jälgima pani. Isegi kõne lõppedes, kui ta käega viipas, et klassid oma ruumidesse läheks, kuulasid nad kiindumusega edasi. Kas ei ole see mitte suure mehe tunnus: südamest-südamesse rääkida...!

Vestlejana oli ta alati teravmeelne ja humoorikas, võis kõneleda igas olukorras, ilma ette valmistamata.

Tema lemmik suvitus-koht oli Rutja- Karepa rand. Ta oli merega juba lapsepõlvest peale harjunud. Kunda andis talle inspiratsiooni, et temast sai üks meie parimaid noorsoo-kirjanikke. Töötava rahva ümbrus ja sotsiaalse olukorra analüüs tegi temast sotsioloogi, kes uskus, et inimese õnn peitub tema töös ja tegevuses. Igatks peaks sellest rõõmu tundma kui tema leiab, et töö on tagajärgi andnud. See tiivustab ja julgustab.

Noorsoo-jutud on kirjutatud suure vaatlejana. Autorina läheb ta oma tegelastele õige lähedale ja näib neid tõelises valguses nagu elu on neid asetanud. Probleemide lahendused on positiivsed. Siin näeme teda kui pedagoogist-psühholoogi, lahendamas sotsioloogilisi olukordi meie rahvale omase ühiskondliku elu taustal.

Meemugu siinkohal:

"Kodumaa helinad",
millesse ta peidab oma
resõitudeigatsused.
vaevalt paarsada sam-
dast, põllud algasid
ja ulatasid metsani.
kord kaugusuttu, kord
silmapiirile. Soomerand
matelgi ilmadel nähtav
aida katusele ja vaa-
väsisid!". Noort Pari-
rereisid, võõrad maad,
kutse, retked tundma-
tuile radadele!

J. Parijõgi perekonnaga
augustis, 1938

"Jaksuküla poisid",
"Teraspoiss", "Laeva-
poisi päevilt" j.t.
"Kevade kutsub"
tegemata jäänud me-
-"Meie maja olis
mu kõrgeist paekal-
just kalda äärest
Saarekülmud kadusid
kerkisid selgetena
olnud küll ilusa-
- ehk küll ronisin
-tasin kuni silmad
-õõge ahvatlesid me-
-uljasmeremähe

Ta jäi aga
kuivamaa-
meheks ja andis
oma elutööga
meile kõikidele
suure panuse
kultuuri vara-
salve.
18. eluaastast
peale pühendas
ta end noortele
- ja tegi seda
mitmel rindel.
suure eduga:
nagu lõõmav leek
oli ta. Kahju, et
see leek kustuti
-ti nii vara!

J. Parijõgi õpetajaskonnaga ja kooli
lõpetajatega 1939.a. juunis

Sellel pil-
dil on minu
kõrval Jaan
Roots, kel-
le poeg oli
meie kuulus
dirigent
(Olav 1910-
1974) ja
kelle asemel
mind kutsuti.

Kõik ma panin
paberisse, allea,
allea,
Raiusin kõik
raamatusse,
allea, allea.

Koolis oli J.Parijõgi suur isetegevuse harrastaja, nagu meil seminaris oli Dir.V.Raam.

Tema koolis oli talve ajal läbi viidud uisutamine kooli hoovil, mis oli muudetud liuväljaks. Unustamatu pilt, kuidas poisid terve lõunatunni kasutasid keha karastamiseks.

Sügisel, kui koolitöö algas-tavaliselt augusti viimasel nädalal, käisime aga linna ujulas. Koolis töötas kooperatiiv, mille eesotsas olid õpilased vanematest klassidest, kes tegutsesid hooldaja-õpetaja järele-valvel.

Koolis olid juba sellest ajast peale kui mina seal olin, soojad lõunad, linnvalitsuse ja koolivalitsuse poolt korraldatuna. Vae-
semad õpilased said priilõunad. Maksime neile seda nii hoolekogu, vaesematele õpilastele antud linnavalitsuse toetuse kui ka koope-
ratiivi puhtakasu summadest.

Tema poolt kirjutatud "Tsemendi vabrik," milles on 16 lühijuttu, on üks parimaid sellelaadilisi mis noortele kirjutatud. Keeleliselt selge, teema ülesehituse poolest reaalne, psühholoogiliselt tauni-
tav. J.Parijõgi oskas lapse silmadega vaadelda ja lapse-suuga kõnel-
da! Selles siis peitubki tema talent.

Kui 1930.a. ilmus Tallinnas, "Töökooli" kirjastusel Fr.R.Kreutz-
waldi Kalevipoeg- parandatud ja illustreeritud väljaanne koolidele, siis peale M.Nurmiku- Saatesõna kirjutab J.Parijõgi- Virulaulikust, kus ta otse imestamisväärselt meie lauluisa elulugu kirjutab ja tema kasvamisekohast: Sõmeru ja Kaarli mõisast soojalt ajaloolisi pilte maalib.

Tema liikus seal mail kümme aastat ja mina üks aasta vähem.

Autundega käisime säääl ringi- vahetevahel ka õpilastega.

Temast noorem vend: Alfred oli ka väga andekas. Ta lõpetas Rakvere
Õp. Seminari teises lennus ja läks siis Pikaristile koolijuhatajaks. Samal ajal olid aga tema läheduses Kohala algkoolis: Evert Tamm, Toomas Takjas ja Marie Sutter- kõik samast klassist. Kahjuks läks Alfred oma esimesel praktika-aastal Toone hõlma tuduma ja meil ei olnud võima-
lust tema andekusest osa võtta. Oleks aga kena kui keegi tema kaasaegne-
lisaks sellele kirjutisele temast kirjutaks. Vanem vend Joosep oli kohapeal-Siberi külas armastatud puusepaks. Ka omal alal otsitud mees! Tema õdedest ja teistest sugulastest kirjutab ehk Irene täiendavalt!

Lühikeses kirjutises ei saa üksikasjadesse minna, lisaksin aga veel ju-
juurde, et ka tema abikaasa Elsa (neiuna Langer) oli Rakvere Seminaris
tütartlaste võimlemise-õpetajaks ja ka laste laulumängude raamatu autor, kui ma õieti mäletan. Küllap ka Tartus omal alal praktiseeris, niivõrd kodune olukord lubas.

Talvisel lõunatunnil...

tema le

Tema 90. sünnipäeval mõtlemä kui suurele mehele, kes armastas oma tööd, maad ja rahvast. Kelle süda tuksus meie noortele ja kes aitas kasvatada tublisid poegi ja tütreid hääde inimeste rida-
desse. Eesti pedagoogika ajaloos on temal väärikas koht, samuti ka meie kirjandusloos- kui üks tuunustatumaid noorsoo-kirjanike, samuti
aga õpperaamatute kaas-autor. Lõpetan selle mälestuse killu tema sõbra,
alalise Rutja suvitaja prof. G.Suitsu sõnadega: "Veab mõte, ootes käin,
on nagu saarte vahel viirgaks väin. Kui soovid sumenevad silmavees, veel
tere tuppa tuleb müha sees." Armas Jüri, tea, et Soome lahe lainete har-
jad laulavad sulle igavest unelaulu, koos meiega!

Muniskalisest kasvatuses

Raivere Õpetajate Seminaris

Enn Saluveer.

ÕPETAJATE SEMINARIS.

Enn Saluveer.

Juba seminaride asutamisest peale on muusika olnud üheks põhiliseks õppeaineks. Peet vajalikuks, et rahvakooli õpetajad oleksid suutelised laulu õpetama ja kui vaja, ka koori juhatama ja orelit või muud muusikainstrumenti mängima.

Terve rida meie tunnustatud heliloojaid said ima muusikalise hariduse Valgas nn. J. Zimse seminaris, kus dir. J. Zimse (Cimze) tunnustatud muusikamehena, rahvaviiside korjajana ja nende propageerijana õige kõrge muusikalise taseme saavutas. Tema õpilased võisid isegi komponeerida, kõnelemata sellest, et nad olid ka head koorijuhid.

Mainigem vaid Aleksander Peeter Saebelmanni (A. Kunileid), A. E. Thomsoni, Friedrich August Saebelmann (A. Kunileidi vend), Aleksander Sprengel-Läte ja terve rida teisi, kõik seminaristid, tublid muusikamehed, kes meie muusikaelule põhipaas andsid.

Rakvere lähedal, Aluveres (kus nende ridade kirjutaja oma õpetaja kärjääri alustas) kooliõpetajana tegutsev tuntud muusikamees A. FR. Raudkepp, kes ise samast külast pärit oli ja seal koolis käis, kirjutab oma mälestustes kuidas ta 15. a. koolipoisina koolmeister Vilbergile abiks oli.

"Ta oli lauluõpetamises (H. Vilberg, oli koolis esimeseks koolmeistriks, 1863. a., mil Rakvere kihelkonda ehitati kaheksa uut koolimaja) puudulik." Temal ei olnud mingisugust muusikariista. Ettelaulmiseks väsis tema vähene hääl ära. Ta oli sellega rahul, et mina oma muusikainstrumenti kaasa võtsin ja koolilapsi laulma õpetasin. Nõnda olin ma ise õpilane ja ka õpetaja".

Tema "Instrumendiks" oli roikapill, mollpill.

Andeka noorena õnnestus tal minna Kuuda seminaris (~~1881~~ (1854-1887)), mille lõpetamise järgi esialgu oma kodukohta Aluverre kooliõpetajaks tuli.

"Kuuda seminaris, kus ma õppisin, leidis aset vaimustus esimesest eesti laulupeost..., laulu, nimelt koorilaulu, õppimine erilise huviga. ME laulsime palju: Raplas, Vigalas, Märjamaal ja mujal. Laul tõmbas igalpool inimesi ligi ja rõõmustas neid. Meie nägime, et laulul on eriline, saladuslik vägi- inimese hingesse mõjuda."

Ta mainib oma kasvatuskirjutises muusikalise kasvatuse suurt mõju "õpilase hingevald, samutiaga ka eesti rahva hariduseala ja üldise edu suhtes."

Milleks ma siis nii pikalt seda sissejuhatuseks kirjutan?

Kui 1932.a. Rakvere seminar suleti, siis käisin isegi mina sealt Aluvere koolile õppevahendeid toomas, muuseas ka ühe pruuni värvi väikese "Tresselt"- i tiibklaveri, kus isegi olin palju harjutanud. Kui aga sellele Aluvere koolijuhatajana vaatasin, siis oli niisugune tunne, et peab veel harjutama, sest homme on "ettemäng".

See kool saab 1983.a. 120.a. vanaks ja selle aja jooksul on meie rahva muusikakultuur saavutanud imeväärse taseme. Tänu meie seminaridele, kus on oma hariduse saanud suurem osa maakooride juhte, orkestrijuhte ja teisi muusikainimesi.

Algan selle kirjutise sisu peamiselt sellega, et püüan kogemuste kohaselt ülevaadet anda kõigepealt neist eeldustest, mida seminari vastuvõtmisel tulevaselt, õpetajakutse omandajailt muusika osas rõhutati.

Neen nõudmised olid küllaltki kõrgetasemelised., sellest ka suur helilõhjade arv seminaridest: T. Vettik, E. Tubin, E. Oja, A. Karindi jt. (Tartust); A. Velvet, A. Koort, V. Leemets (esimene Läänemaa Sem. teised Rakverest) ja rida teisi nooremaid, Ants Sõber jt.

Vastuvõtu-eksam muusikas

See oli 1923.a. kui junnikuus toimusid vastuvõtu eksamid. Mina tuln Kadrina algkoolist, kus minn lauluõpetajaks olid A. Kippar ja A. Feldbach. Mõlemad olid head viiulimängijad, keine asutas isegi orkestri. Kõik see oli suureks abiks.

Joh. Dieckwart, kes oli sel alal viimast aasta, eksamineeris meid. Esimene element oli rütmitunne. Ta ütles või koputas teatud rütme ja õpilane pidi siis kordama, nii täpselt kui ta seda suutis.

Taa-taa, tantada-taa, taa-tada- tam, tada-tada tam-tada jne.

Muidugi iga silp esineb muusikalise rütmi sümbolina, samal ajal kui oli ju see ka muusikalise mälu kontrolliks, selle sõna kitsamas mõttes.

Teise elemendina- muusikaline kuulmine. Ta lasi kandidaadil laulda vabal valikul ühte laulu, tavaliselt ikka seda, mis sulle ka meeldis. Mina valisin A. Lätte; "Kus Põhjalahes kohiseb"...! J. Dieckwart ütles: "Aga seda on raske laulda, sest kolmandal häälel on ju soolo sees!". Mina vastu: "Ei sellest ole midagi, küllap ma laulan sooloosa varem ja siis lähen ka sopranile üle!" Siit sain hinde hääle-kõlale!

J. Dieckwart, väga sümpaatne kunstniku ilmega õpetaja, muigas altprilli ja ütles, et laseme siis sel laulul kõlada! Ma arvan, Et sain selle ees hea hinde. Mulle see muret ei teinud sest laulsin juba 5. aastaselt Ojaveski koolis soolot.

Kolmanda elemendina oli muusikalise meelespidamise kontrollimine, solmiseerimine. Ta mängis paar takti midagi tundmatut motiivi ja sa pidid s

pidid seda siis järele laulma. Tema ise improviseeris midagi sealjuures ja pidid pingutama et hästi välja tuleks. Solmseerimise osas ta mängis klaveril mitmesuguseid intervale ja pidid neid ka siis tabama. Sellega saab siis kindlaks teha muusikalise kuulmise täpsust, samuti aga ka teatud mõttes hääleulatust, samuti värvingut.

Edasi küsis ta, kas ma ka klaverit või muud pilli mängin. Vastasin, et klaverit ja harmooniumi olen ma koolis näinud, aga mängin mandoliini ja kitarri ja veidikese ka vanema venna viiulit..!

Nagu näha, niisugune katse oli väga sarnane konservatooriumi vastuvõtu eksamiga. Kõik hinded elementide kaupa andsid üldhinde. Et kandidaate oli sellel kevadel üle saja, siis oli sõel üsna tihe!

Kuigi sain muusikas ja muudes ainetes läbi, ei võetud mind esialgselt vastu, vaid jäin kandidaadiks. Olin liiga noor-13.a. ainult. Arvestati nii, et kui õpetajaks läheb, on alles 19.a.-seega teatud mõttes "alaealine" veel. Aga mul läks hästi, tulin seminari 1924.a. jaanuaris kui keegi ära läks ja sealt peale olin siis selle kauni V a l g e M a j a kasvandik, nagu meid kutsuti, Tulin sinna Viru Maak. Rakvere Poeglaste Reaalgümnaasiumist. 19.a. sain kohe koolijuhatajaks! (Aluverre)

Muusika kui õppeaine alaosad

1) Klaveriõpetus.

See pill oli igale sunduslik. Meil oli koolis terve crida klavereid, õpilastele harjutamiseks, kõik tiibklaverid. Kaks olid aga õige head ettemängimiseks. Üks saalis, teine kolmanda korra teises klassis, ühe harjutuskooli klassi ruumis.

Õpetajaid oli meil kaks: Evert Mesiäinen ja Elisabeth Vassiljeva, Kogu õpilaskond oli siis ära jagatud kahe õpetaja vahel. Ükskõik, kummale sa ka ette mängisid, see oli ku "kuuma vanni võtmine". Harjutustunde oli igal kaks nädalas, ettemängu aga kord nädalas, umbes 10.min.

E. Vassiljeval olid imeilusad sõrmed ja ta oli lüüriline mängija, haruldase tehnikaga ja tundeulmaga. Tema algas alati sõrmeharjutustega, siis üks väikene etüüd ja lõpuks üks muusikaline pala, koos tõlgendamise, dünaamika ja fraseerimisega, niipalju kui seda väikesed värisevad sõrmed võisid teha. Aga ära sai tehtud.

Etüüdi raamatuks oli väga hea noodikirjaga, soliidse valimusega "Burgmüller", harjutusteks aga C. Czerny I, II ja mõnedel isegi kõrgem aste. Sinna hulka kuulusid need, kes olid klaverit juba varem kodus eraviisiliselt õppinud ja kel oli ka klaver kodus, mõnel ka harmoonium.

Palad olid peamiselt Edition Shotti ja Petersi väljaanded, samuti aga ka Gurlitti ja Clementi Sonaadid.

Noodid telliti Tallinnast, kas A.Meyeri noodiarist või siis jälle hiljem Esto-Muusikast. Nendele, kes olid juba rohkem edasi jõudnud, sai tellida ka üksikuid kontsert-palu: Grieg, Beethoven, Schubert jne. Neid oli koolil muusikalaos, aga teatud juhul ostsid ka õpilased ise.

E. Mesiäisel olid väga lühikesed sõrmed ja ta "ragistas" nendega vahel edasi-tagasi nagu "teerulliga". Meie poisid, ke E. Vassiljeva õpilased olid, käisime ikka vahete-vahel ukse taga "piilumas". Temale ettemängijad harjutasid ühest paksust noodiraamatust - Damm - kui ma ei eksi Leipzigi välja antud.

Meie kirjandusteadlane Dr. H. Salu kirjutab oma mälestustes, kuidas V. Värdi Oja ei tahtnud teda seminari vastu võtta, et olevat "liiga kondine". Aga tema kaasõpilane Kohala koolist Aleks, R. kes nüüd juba manalas varjul, astus tema kaitseks välja ja ütles Vär dile: "Olgu pealegi lahja, aga ta oli meie kooli tublimaid poisse!" Ja ennäe, arst pigistas silma kinni lubades temal eksameid jätkata. Sama Aleks Rentik oli nii mures oma klaverimängu pärast, nii et ta mõnikord juba kella nelja ajal varahommikul seminari harjutama läks. Ta harjutas seal kuni kella kuueni. Teine nende kooli-vend Juss Seilendal õppis suve ajalvaheajal terve inglise keelse sõnaraamatu pähe!

Kolmandal aastal tuli klaverimängus uus eklement juurde. Nimelt, tuli õpilasel mängida V. Tammani Kooli-laulmise raamatust 3-häälseid laule, edasijõudnuil ka neljahäälseid koorilaulu. See oli väga oluline, just nagu sissejuhatuses tegelikule lauluõpetaja tööle. Ka hõlmas uus õppekava solistide saatmise neljal käel mängimise. Tavaliselt õpetaja ise mängis alumist osa ja pidas nii siis kindlalt rütmilise osa ja tõlgendamise oma käes.

Loomulikultseminar andis igale alguse klavermängu alal ja oli suureks abiks neile, kel tuli laulu õpetada. Puuduseks oli, et kaks harjutustundi ei olnud küllaldane, arvesse võttes seda, et paljudel kuulus ligi tund, et linna korterisse minna. Kahjuksmeil ei olnud sel ajal oma klaverimängu õpetusi, eestipäraste viisidega. Küll aga hiljem: P. Laja, Riho Päts, M. Saar, J. Aavik jt.

Andekamaile õpilastele oleks võinuks abda instruksioone improvisatsiooni alal, sanuti ka kerge muusika (Jazz, tantsumuusika) arendamine jäi õpilaste endi huvialaks.

Mainigem siin meie Elmar Paulust, Väino Viikmanni, Heino Narvat ja teisigi, ka nende ridade kirjutaja kaasa arvatud, said tantsumuusika harastajaiks. Ka A. Fridolin oli andekas muusikamees!

Üks parimaid kontsetmängijaid oli A. Roosvald, hiljem Pärnus Elis. koguduse õpetaja. Ta nägi Beethoveni moodi välja ja oli haruldaselt hea

tehnika, sügavahingeline muusikamees. Teisena nimetaksin V. Riisbach-Riispappi. Tema oli Laekvere kandi mees, kuna esimene oli Tudulinna. Valter, nagu meie teda kutsusime, oli suurte kahludega, veidikese lokkis. Vahetunnil jalutas ta üksinda koridoris käed rinna peal koo. Tema oli veidikese raske juttu ja ajada. Oli hiljem Kadrinas (minu kodukohas) õpetajaks ja veel hiljem Tallinnas. Ta õppis konservatooriumis klaverit prof. A. Lemba juures. Haruldase tahtejõuga oli ta. Dir. A. Rikken ütles talle kunagi: "Noh Riisbach Teie juuksed kipuvad shiis vägisis krae vahele minema!" Kui ma ei eksi, Valter pani väga vängelt vastu jameil oli suur maadlus, mis lõppes muidugi sellega, et Valter lasi Rakveres "Karva-Maril" neid veidikese nälpida. Mina olin kohe tema kahtseks väljas ja ütlesin, et "see on ju sinu pea. mis see Sassi asi on!" Valter aga pahvatas: "Lapsed hoidku alati meeste vahele segamast." Improviseerida ta ei osanud, eriti vaimustatud oli ta Chopinist ja Lisztist.

Teistest mainigem: Beniita Orav, Ella Tamm, Lembit Oglas, ja muidugi kõikide aegade kõige parem Endel Einberg-Ainomäe, keda surm meie hulgast varakult ära kutsus. Olime temaga Tartus kolleegid kui naaberkooride juhid Ellen Rosenberg-Lätt ja Isobella Jundas ka head. Kindlasti oli ka veel teisigi, aga ei jõua neid kõiki loetella. Kui kellegil allikmaterjalid käepärast, siis võib neid ligi lida.

E. Vassiljeva ütles alati: "Tõstke, lööge!"

E. Mesiäinen luges aga valju häälega: 1, 2, 3 ja 4 jne.

Olid nad ju erinevad isiksused ja ka erinevad talendid. Mõlemad aga kohuste täitmisel äärmiselt korralikud ja hoolsad.

Viiuliõpetus

1923. a. tuli seminarile uus muusikaõpetaja Tallinnast: Evert Mesiäinen. Tema siis ka jätkas viiuli õpetamist neile, kes juba varem olid õppinud. Head viiuldajad olid juba sel ajal: A. Saukas, O. Pilden ja Mart Nõmtak (Helle ja Milli vend). A. Koort, kes mängis ka kontrabassi R. Vilmanseni ajal. Lisaks neile, kes kaua ei olnud õppinud: J. Hammer, K. Aalbau, V. Hübner jt. 1926. a. organiseeris Mesiäinen väikese sümfooniaorkestri. Järgneval aastal saime aga juba kutselise viiuliõpetaja A. Ünapuu, kes viiuli alal lõpetas eksternina Tallinna Konservatooriumi (Prof. J. Paulseni klassi) ja oli varem mänginud ka "Estonia" orkestris esimest viiulit. Ta oli hea mängija ja hea õpetaja omal alal. Pärast Narvast kus on sündinud ka Vedro, Krull, Vigla, Udrik jt.

Viiulit pidime õppima vähemalt kaks aastat, met selle aja jookul saavutada rahuldavat taset koolilaulu viiside ettemängimiseks ja ka orkestris kaasamängimiseks. Ja tõesti, paari aastaga õppisime palju. Ta ergutas ja julgusta

ja julgustas meid ja mängis meile ette., oli sõbralik ja "viskas vil-
last!" Ka tüdrukud olid tema tundides edukad, mainigem: M. Vassmann, S.
Rägastik, M. Kilkson, V. Riisbach, E. Rosenberg, M. Kaasik jt.

Meie solistid olid: Linda Linsi, E. Tamman-Tammaru, Ants Ruut, Heino
Narva, Artur Vahter (nüüd prof.). Neile järgnesid edukalt: H. Pani, M. Tilk,
E. Saariste, A. Böckler-Aringo, M. Talvre, E. Väärt, K. Eerme, A. Prens,
A. Rondik, B. Piilberg, J. Seilendal, O. Siirak, E. Nahkar, V. Kuriks, E. Ab-
ner, E. Lemberg, A. Kuusik, A. Miljan, R. Vahisalu, O. Aser jt.

Linda Linsi-Kauri mängis isegi Mendelssohni viiulikontserdi e-mo-
suure eduga maha. Muidugi meie imelapseks oli Villem Ünapuu, viiuliõpetaja
poeg, kes juba kuueaastaselt iseseisva kontserdiga esines ja meie kontserti
tel tihti soolot mängis. Praegu tegutseb viiulikunstnikuna Tallinnas ja
ka orkestrijuhina. Paari aastaga saime juba orkestri mängijateks: J. Nelke,
R. Kaasik, käesolevate ridade kirjutaja, P. Steinfeldt, e. Saage, V. Raam jt.
Viiulikooliks oli üks väga hea väljaanne, mille nime ei mäleta. Edasijõud-
nuile oli Kayser ja Kreutzer, peale üksikpalad.

Teised instrumendid.

1926. a. pandi korda seminari laos seisnud pasunad ja meile tuli nende
pillide õpetajaks sõjaväe-orkestri kapellmeister A. Veske. Tema õpetas
ka puupille. Tema oli ka Narva mees, sugulane sealsele orkestrijuhile
Ed. Knude/le. A. Veske pani poistele elu sisse: marsid, valsid, polkad ja
palju muud paelus. Juba jõuluks mängisime nadi-nut-nadi-nadi ja Karpaa-
timägedel-ta-raa-ra, ta-ra-ra- põmm, põmm. Seega oli meil oma "Duhavoi"
nagu Veske seda nimetas. Mainigem pillimehi kui kolleege: J. Juusu, E. Rumm,
Ev. Abner (trompetistid), V. Raam-flööti, P. Rootalu-flööti, bariton-P. Stein-
feldt, tenor-A. Pall, E. Schwarzberg, M. Särg, O. Luige (ka tromboon), J. Nelke,
klarnetimängijad; J. Talpsepp, A. Asi (ka oboe), E. Paulus, bass E. Landsmann,
sekunda peal (aldid): A. Aro, R. Kaasik, B. Piilberg, M. Tilk (ka trompet),
Ed. Maasik. Hiljem saime loa ka "printsimeestele mängida", kui endid vaos
hoiams, sest praktikat oli vaja ja seda orkestrit juhatajs V. Kreek, gümn.
õpetaja.

Sümfoonia jaoks õpetas aga välja A. Ünapuu. Kontrabassi mängisid hästi
E. Landsmann, A. Aro, K. Kreek. Tšellistid olid: K. Ruut (tuli Pärnust), tema
õpetas välja A. Palli. Seminarist õppis hoolega ja ruttu! Tal oli hoolt
ja huvi, aga ka andeid. Muidugi ega ma nooremaid ei tea, kes peale minu
lahkumist seminarist (1929. a.) järelkasvu moodustasid. Paar aastat hiljem
leidsin aga ennast meie kodumaa suuremast orkestrist pealinnas, kus sain
iseigi metsasarve puhumise eest 2. järgu muusikandiks, veel hiljem sain
katakti lüüa. Seminar andis kogemuse ja julguse. Seda pilli mängis eduga
Heino Narva, kes oli prof. J. Tamme üheks paremaks õpilaseks ja ka meie
ork

orkestri heaks mängijaks. (viul ja kõik vaskpillid, haruldane improvi-
seerija, minu kodukoha mees ja hea sõber). Teile, armsad seminaristid,
kes olete Manalas varjul ja kellega oleme koos muusikat teinud, laulame
kurvalt "Muru kasvab mulla päälle....!" Teadke, et iga muusikainimene an-
nab oma parima, sest muusika on osa nende hingevallast."

Orkestrid, ansamblid.

Nagu juha varem märgitud, oli meil 1926.a. väikene sümfoonia orkester,
E. Mesiäineni juhatusel ja sama aasta lõpuks meie oma puhkpillide orkes-
ter, mida juhatas kapellmeister A. Veske. Hiljem, kui tema läks, juhatas
seda üks õpilastest, nimelt 8. lennust Lembit Aalbau-Oglas, kes oli väga
heaks klaverimängijaks ja organistik. Tema isa oli Simuna koolis õpe-
tajaks ja neil oli kodus harmoonium. Tema mängis ka meie hommikustel kok-
kutulekutel ja orkestris mängis ta harmooniumi, klaverit mängis Benita
Orav. Pear Rootalu-flööt, M. Särg-tenor, O. Luige- tromboon jt.

Kui aga meile tuli orkestrijuhiks A. Ünapuu, siis loomulikult lõp-
pesid A. Veske tööülesanded, kuid tema teeneks tuli lugeda puu- ja puhk-
pillide mängijate järelkasvu. Hiljem ta juhatas linnas orkestrit. Mina jätk-
kasin seda aastaid hiljem.

Meie sümfooniaorkester, milles oli 1927.a. 30-40 liiget, esines päris
aukartust äratava kavaga. Mängisime isegi Schuberti lõpetamata sümfoonia
avamängu, Carmenit, Hoffmanni lood, Tšaikovski: Barcarolet ja aastajad,
Paderewsky-Menuetti, Sibeliust, Brahmsi, Schuberti serenaadi, Griegi, Offen-
bachi, Mozartit jt. klassikuid.

Kõik seaded olid jõukohased ja juhataja ise mängis tihti ka kaasa,
vähemalt harjutustel. Mõned palad olid ka solistidele orkestri saabel.
Nii mängis Villem Ünapuu ja ka Linda Linsi Mendelssohni e-moll kontserti
ja veel teisigi üsna raskeid palu. A. Ünapuu mängis Paganini kontserti
(1). Mängisime ka ungari muusikat, Liszti ja Brahmsi ungari tantse, 186-ni.
Ma ei mäleta, et kontsertite ajal seda keegi oleks juhatanud, peale Villem
Raani, kes mängis piccolot ja flööti. Tšellosoolistina esines ka Karl Ruut,
kes samuti tuli Pärnust ja oli hea muusikant omal alal. Temal oli hea
toon ja kindel poognatõmme. Tõlgendas väga hästi, eriti hea oli ta palades
kus tšellool oli kandeõ osa.

Meil oli ka oma väikene tantsuansambel, mille ihuks ja hingeks oli
Elmar Paulus, Sõmeru-Kaarlist. Tema läks aga hiljem üle Läänemaa õpetajate
seminari ja sai peale selle lõpetamist ajateenistusel õnnetult surma, ilma
et oleks saanud kutsealast tegevust alustada. Ta oli hea klarneti, viiuli
ja klaverimängija ja haruldane improviseerija. Nad alati võistlesid kadri-
na mehega (Ly Sutteri-Takja tädipoja) Väino Viiklammiga, kes samuti äkki
ja ootamatult lahkus meie hulgast. Andekas viiuldaja ja ka klaveril oli

H. Sumner.

Orkestril oli alati kontsertitel hea menu ja maruline aplaus. Olime Rakvere ainukene s ü m f o o n i a !!!

Kavas olid ka Wagner, Schumann, Beethoven, Rubinstein, Rahmaninov jt. Segakoor, meeskoor, laulusolistid.

Segakoor, juhataja E. Mesiäinen, oli meie suurim muusika inimeste grupp. Tema liikmete arv oli enam- vähem ühtlane, umbes 150 ümber. Mõnel aastal oli isegi rohkem. Sopranid ja aldid moodustasid 80 ümber, tenorid ja bassid vast ehk kokku 70 või isegi vähem, sest meeste hääled on tugevamad. Loomulikult, nooremate klasside poisid, kelle pöölnud ceel olnud häälemurdu du, ei saanud koori. Kooris laulsid kõige paremad. Häälte asetus oli: ees-sopranid ja aldid, taga-tenorid ja bassid.

Koori noodid olid shapirograafiga paljundatud ja igal lauljal oli see harjutustel käes. Kui uut laulu harjutati, siis olid hääled mitmes ruumis. ja Mesiäisel olid vanema klassi õpilased abiks hääli õpetamas. Tena ise õpetas soprane saalis. Kui oli koorilaulu tund, siisteine pool tunnist kulus kokkulaulmisele. Ta kontrollis üksikud hääled ära ja pani siis nii õelda kokku "soome- ingerlasele" omase muusikalise liimiga! Laulsime eesti kui ka soome autoreid. Tema tõi meile palju külakosti. Soome lauluvarast Sibelius, Palmgren, Merikanto, Törnudd, Kjerulf, Maasalo, Mikkola, Sörenson, Linsén, Kuula, P.J. Hannikainen, Pacius, E. Siviõri jt. Ei tohi ka nimetamata jätta, et Evert ise oli ju ka helilooja ja paljud laulud tema uusimast loomingust tulid meil esi-ettekandele, nagu: Kaks jõge (Anna Haava), Talve õhtul (Jakob Liiv). Kevad on, Meie Mihkel (A. Haava, see oli kirjutatud meie värskete meeskoorile hambarahana kui mina tema juhatasin 1928/29) jm. Alati kevadkontserdil juhatas Mesiäise kõrval ka üks viimase klassi õpilastest. Mainigem siinjuures Karl Aalbau-Oglas, J. Hammer, K. Kaleo, A. Koort, V. Raan jt. Mina seda au ei saanud, sest mina ei olnud tema juures mitte "heas kirjas", nagu seda öeldakse.

Kui kõneleda Kalepitest, siis oli see üks väga andekas Rakverest pärinev perekond. Nimelt neli neist lõpetasid seminari: Charlotte, Karl, Eleanore ja Hugo. Nad olid kõik andekad ja väga tegevad ja head kaasvõlistlased. Kõik muusikalised ja edukad omal alal. Kõik kolm neist olid õpetaja ametis, Charlotte oli abielus Riho Lahi vennaga Tartumaal.

Seminar on annud terve rea laulu-soliste. Mainigem varasematest lendudest Hella Nõntak (hiljem Clannan-Nõntak), kes õppis Milaano Konservatooriumis, tena õde Milli Nõntak (hiljem Bergström), kes oli Pärnu "Endlas" subretiks ja oli ka Rakveres tuntud opereti lauljana. Edasi väga hea baritonaalse häälega Jullo Talpsepp, kes lõpetas teatrikooli ja õppis

ka Arderi juures konservatooriumis, olles ka hiljem Rakvere Teatri juhiks, minnes üle näitjeja karjäärile, nagu Selma Koch-Pärngi.

Haruldaset hea tenor oli Artur Vahter, praegu professor Tallinna konservatooriumis, Karl Kreek-lüüriline tenor, keda tihti saatsin, V. Raam-bassi-solistina, nemed laulsid ka duetti. Paljudel tüdrukutest ka meie klassis olid ilusad häälled Linda Sibrits-Kapral, Margo Kilksen-Varendi meie klassist ja terve rida teisi.

On raske kirjutada seda artiklit, sest seal oli nii palju andekaid inimesi, kes tulid vaestest oludest, täis idealismi ja head tahet. Ei taha kedagi välja jätta, aga kõiki nimetada ei saa. Nii näiteks dir. V. Raani suuremaid sõpru, meie klassist eduard V.-ärt, kes oli minust üle kuue aasta vanem ja kes hiljem lõpetas üheksandas lennuk. Ka tema oli hea viuldaja ja haruldaset hea inimene, kes veel eksternina lõpetas P. Eesti Põllutöö Keskkooli Jämedal, sooviga kunagi ka agronoomika saada. Laulis tema ka hästi tenorit. Kahju, et ka eluküünal kustus liiga vara...!

Ajaloolilisest ülevaatest näen, et õpilaskonna esimeseks meeskoori esimeseks juhiks oli Evald Tammaru. Minu ajal, kui koolkonna esimeheks sai meie klassist August Vassil (Vaigo) muutus see aga Koolkonna Meeskooriks ja sellisena oli tema täiesti isetegevuslikul alusel. Esimesine ka kooli kontsertitel ja osavahelistel õhtutel, aga ka Rakvere Rahva-aia Koolinoorte laulupäeval. Mina juhatasin seda 1928/29, minu järglane oli Villem Raam 1929/30. Koor laulis hästi, liikmeid oli umbes neljakümne ümber. Laulsime peamiselt üheksanda laulupeo laule ja ka neid mida E. Mesikäinene komponeeris. See oli suureks teeneks dir. V. Raamile, kes oli suur isetegevuse ja koolide osavaltuse pooldaja, modernse pedagoogilise vaatega ja alati õpilasi mõistev ja suunav. Üks meie nooremad liikmeid r. Vahisalu sai tuntud solistik. Segakoor oli kujuka näiteks tulevastele koorijuhtidele. Esiteks, kuidas koori õpetada, üles seada ja siis juhatada. Tõlgitsemine oli ka loomulikult selle sees. Mis oli aga kõige olulisem, et võisime elavalt jälgida Mesikäinise lööki ja "siblivate" käte varjul olevat pianot ja piano pianissimot.

Seminari segakoor oli koorijuhtidetaimelavaks, orkester aga selkõige kohapealsete maa-orkestrite juhtide ja pealekasvu kasvatajaks. Maail ei olnud ju sümfoniaid, aga juhatamise tehnikat õppisime sana edukalt ka A. Ounapuuult nagu tegime seda e. Mesikäiselt. Igaüks oli tubli omal alal. Paljud meist mängidid aga kaasa kohalikes orkestrites, olles seega moraalseks toeks ja julgustajaks noorte kaasa tõmbamisel. Oli tore näha, kuidas nii üldlaulupidudel kui ka maakondlikkudel laulupäevadel meie seminaristid koorijuhtidena uhkelt oma koori ees marssisid.

Teised instrumendid.

1926.a. pandi seminari laos seisnud pasunad korda ja meile tuli nende pillide õpetajaks sõjaväe-orkestri kapellmeister A. Veske. Tema ka puupille. Tema oli ka Narva Mees, sugulane sealsete orkestrijuhile Ed. Knude/le. A.Veske pani poistele elu sisse.: marsid, valsid, polkad ja ja palju muud paelus. Juba jõuluks mängisime nadi-nut-nadi-nadi ja Karpaati mägedel-ta-raa-ra, ta-ra-ra põnn, põnn. Seegä oli neil oma "duhavoi" nagu Veske seda ninetas. Mainigem pillimehi kui kolleege: J.Juusu, E. Runn, Ev. Abner(trompetisolistid), V. Raam-flööt, P. Rootalu-flööt, bariton P. Steinfeldt, tenor- A.Pall, E. Schwarzberg, M.Särg, O. Luige (ka tromboon), J.Nelke, klarnetimängijad: J.Talpsepp, A.Asi(ka oboe), E. Paulus, bass E. Landsmann, sekunda peal(aldid): A. Aro, R. Kaasik, B.Piilberg, M.Tilk (ka trompet), Ed. Maasik. Hiljem saime ka loa "pitsimeestele mängida", kui nadid vaos hoiame, sest praktikat oli vaja ja seda orkestrit juhatas V. Kreek, gümn.õpetaja.

Sümfoonia jaoks õpetas aga välja A.Õunapuu. Kontrabassi mängisid hästi: E. Landsmann, A.Aro, K.Kreek. Tšellistid olid: K.Raut(tuli Pärnust), tema õpetas välja A.Palli. Seminarist õppis hoolega ja ruttu! Tal oli hoolt ja huvi, aga ka andeid. Muidugu, ega nooremaid ei tea, kes peale minu lahkusid seminarist (1929.a.) järelkasvu moodustasid. Paar aastat hiljem leidsin ennast meie kodumaa suurimast orkestrist pealinnas, kus sain isegi met-sasarve puhumise eest 2, järgu muusikandiks, neel hiljem sain ka taktilüüa. Seminar andis kogemuse ja julgustuse. Seda pilli mängis eduga Heino Narva, kes oli pröf. J.Tanne üheks paremaks õpilaseks ja ka meie orkestrite heaks mängijaks (viul ja kõik vaskpillid, haruldane improvi-seerija, minu kodukoha mees ja hea sõber). Teile, armsad seminaristid, kes olete nanalas varjul ja kellega olene koos muusikat teinud, laulame kurvalt "Muru kasvab mulla päälle...! "Teadke, et iga muusikainimene annab oma parima, sest muusika on osa nende hingeallast."

/Orkestrid, ansamblid.

Nagu juba varem märgitud, oli meil 1926.a. väikene sümfoonia-orkester, E.Mesiäineni juhatusel ja sama aasta lõpuks meie oma puhkpillide orkester mida juhatas kapellmeister A. Veske. Hiljem, kui tema läks, juhatas seda üks õpilastest, nimelt Olennust Lembit Aalbau-Oglas, kes oli väga heaks klaverimängijaks ja ka organistik. Tema isa oli Simuna koolis õpetajaks ja neil oli kodus harmoonium. Tema mängis ka meie hommikustel kokkutulekutel. ja orkestris mängis ta harmooniumi, klaverit mängis Beniita Orav, Pear Rootalu-flööt, M.Särg-tenor, O. Luige-tromboon jt.

Kui aga meile tuli orkestrijuhiks A. Õunapuu, siis loomulikult lõppesid A. Veske tööülesanded, kuid tema teeneks tuli lugeda puu- ja puhkpillide mängijate järelkasvu. Hiljem ta juhatas linnas orkestrit. Mina jätkasin seda aastaid hiljem.

Meie sümfooniaorkester, milles oli 1927.a. 30-40 liiget, esines päris aukartustäratava kavaga. Mängisime isegi Schuberti lõpetamata sümfoonia avanängu, Carmenit, Hoffmanni lood, Tšaikovskit Barcarolet ja aasta-ajad, Paderewsky- Menuetti, Sibeliust, Brahmsi, Schuberti sere-naadi, Griegi, Offenbachi, Bachi j.t. klassikuid.

Kõik seaded olid jõukohased ja juhataja mängis tihti ka kaasa, vähenalt harjutustel. Mõned pald olid ka solistidele orkestri saatel. Nii mängis Villem Õunapuu ja ka Linda Linsi Mendelssohni e-moll kontserti ja veel teisigi üsna raskeid palu. A. Õunapuu mängis Paganini kontserti (1). Mängisime ka ungari muusikat, Liszti, Brahmsi ja ungari tantse 1-6-ni. Ma ei mäleta, et kontserdi ajal sada keegi oleks juhatanud, peale Villem Raani, kes mängis piccolot ja flööti. Tšello solistina esines ka Karl Ruut, kes samuti tuli Pärnust ja oli hea muusikant omal alal. Temal oli hea toon ja kindel poogna tõmme. Tõlgendas väga hästi, eriti hea oli palades, kus tšellol oli kandel osa.

Meil oli oma väikene tantsuansambel, mille ihuks ja hingeks oli Elmar Paulus, Sõmeru-Kaarlist. Tema läks aga hiljem üle Läänemaa õpetajate seminari ja sai peale selle lõpetamist ajateenistusel õnnetult surma, ilma et oleks saanud kutsealast tegevust alustada. Kahju! Ta oli andekas, hea klarneti, viiuli ja klaverimängija ja haruldane improviseerija. Nad alati võislesid kadrina mehega (Ly Sutteri- Takja tädipoja) Väina Viikmanniga, kes samuti äkki ja ootamatult lahkus meie hulgst. Andekas viiulaja ja ka klaveril oli H. Summer. Orkestritel oli alati kontsertitel hea menu ja märuline aplaus.

Oline ju Rakvere ainuke sümfoonia!!!

Kavas olid ka Wagner, Schumann, Beethoven, Rubinstein, Rahmaninov j.t. Segakoor, meeskoor, laulusolistid.

Segakoor, juhataja E. Mesiäinen, oli meie suurim muusika inimeste grupp. Tema liikmete üldarv oli enam-vähem ühtlane, umbes 150 ümber. Mõnel aastal oli isegi rohkem. Sopranid ja aldid moodustasid 80 ümber, tenorid ja bassid vast kokku 70 või isegi vähem, sest meeste hääled on tugevamad. Loomulikult, nooremate klasside poisid, kellel polnud veel häälemurdu, ei saanud koori. Kooris laulsid kõige paremad. Häälte asutus oli: ees-sopranid ja aldid, taga-tenorid ja bassid. Koori noodid oli shapirograafiga paljundatud ja igal lauljal oli see harjutusel käes. Kui uut laulu

harjutati, siis olid hääled mitmes ruumis ja Mesiäisel olid vanema klassi õpilased abiks hääli õpetamas. Tema ise õpetas soprane saalis. Kui oli koorilaulu tund, siis teine pool tunnist kulus kokkulaulmisele. Ta kontrollis üksikud hääled ja pani siis nii öelda kokku "soome ingerlasele" omase muusikalise liimiga!

Laulsime eesti ja ka soome autoreid. Tema tõi meile palju külasti soome lauluvarast: Sibelius, Palmgren, Merikanto, Törnuud, UJerulf Maasalo, Mikkola, Sörenson, Linsen, Kuula, P.J. Hannikainen, Pacius, Sivori j.t.

Aga ei tohi nimetanata jätta, et Evert ise oli ju ka helilooja ja paljud laulud tema uusimast loomingust tulid neil esi-ettekandele: nagu: Kaks jõge (Anna Haava), Talve õhtul (Jakob Liiv)? kevad õh, Meie Mihkel (A. Haava, see oli kirjutatud meie värskete meeskoorile hambarahana kui mina teda juhatasin 1928/29) jn.

Alati kevadkontserdil juhatas Mesiäise kõrval ka üks viimase klassi õpilastest. Mainigen siinjuures Karl Aalbau-Oglas, J. Hammer, K. Kalep, A. Koort, V. Raan j.t. Mina seda au ei saanud sest mina ei olnud tema juures mitte "hääs kirjas", nagu seda öeldakse.

Kui kõneleda Kalepist, siis oli see üks väga andekas Rakverest pärinev perekond. Nimelt neli neist lõpetasid seminari: Charlotte, Karl, Eleonore ja Hugo. Nad olid kõik andekad ja väga tegevad ja head kaasvilistlased! Kõik muusikalised ja edukad omal alal! Kolm neist olid õpetajametis, Charlotte oli abiellus Riho Lahi vennaga Tartunaal.

Seminar on annud terve rea laulusoliste. Mainigen varasematest lendudest Hella Nõntak (hiljem Clannan-Nõntak,) kes õppis Milaano Konservatooriumis - tema õde Milli Nõntak (hiljem Bergström), kes oli Pärnu "Endlas" subretiks ja oli ka Rakveres tuntud opereti- lauljana. Edasi väga hea baritonaalse häälega Jullo Talpsepp, kes lõpetas Teatrikooli ja õppis ka Arderi juures konservatooriumis, olles ka hiljem Rakvere Teatri juhiks, minnes üle näitleja karjäärile, nagu Selma Kosh-Pärngi.

Haruldaset hea tenor oli Artur Vahter, praegu professor Tallinna Konservatooriumis, Karl Kreek - lüüriline tenor, kedamina tihti saatsin, V. Raan - bassi solistina, nemad laulsid ka duetti. Paljudel tüdrukutel ka meie klassis olid ilusad hääled: Linda Sibrits-Kapral, Margo Kilksone-Varendi ja terve rida teisi.

On raske kirjutada seda artiklit, sest seal oli nii palju andekaid inimesi, kes tulid vaestest oludest, täis idealismi ja head tahet. Ei taha kedagi välja jätta, aga kõiki nimetada ei saa. Nii näiteks dir.

V. Raami suuremaid sõpru, meie klassist Eduard Väärt, kes oli minust üle kuue aasta vanem ja keshiljem lõpetas üheksandas lennus. Ka tema oli hea viiuldaja ja haruldaselt hea inimene, kes veel eksternina lõpetas P.Eesti Põllutöö Keskkooli Jänedal, sooviga kunagi ka agronoomiks saada. Laulis tema ka hästi tenorit. Kahju, Et ta eluküünal kustus liiga vara...!

Ajaloolisest ülevaatest näen, et õpilaskonna esimeseks meeskoori esimeseks juhiks oli Evald Tannaru. Minn ajal, kui koolkonna esineheks sai meie klassist August Vassil (Vaigo) muutus see aga Koolkonna Meeskooriks ja sellisena oli tema täiesti isetegevuslikul alusel. Esinesime ka kooli kontsertitel ja omavahelistel õhtutel., aga Rakvere rahva-aias koolinoorte laulupäeval. Mina juhatasin seda 1928/29, minu järglane oli Villem Raam 1929/30. Koor laulis hästi, liikmeid oli umbes neljakümne ümber. Laulsime peamiselt üheksanda laulupeo laule ja ka neid, mida E. Mesiäinen meile komponeeris. See oli suureks teeneks dir. V. Raamile, kes oli suur isetegevuse ja koolide omavalitsuse pooldaja, modernse pedagoogilise vaatega ja alati õpilasi mõistev ja suunav. Üks meie nooremaid liikmeid R. Vahisalu sai tuntud solistik.

Segakoor oli kujukaks näiteks tulevastele koorijuhtidele, Esiteks, kuidas koori õpetada, üles seada ja siis juhatada. Tõlgitsemine oli loomulikult ka eelolevale seew. Mis oli aga kõige olulisem, et võisime elavalt jälgida Mesiäise rütmikat lööki ja "siblivate käte varjul olevat pianot ja piano pianissimot.

Seminari segakoor oli koorijuhtide taimelavaks, orkester aga eelkõige kohapealsete maa- orkestrite juhtide ja pealekasvu kasvatajak.

Maal ei olnud sümfooniat, aga juhatamise tehnikat õppisime sama edukalt ka A. Öunapuult nagu tegime seda E.Mesiäiselt. Igaüks oli tubli omal alal. Paljud meist mängisid aga kaas kohalikes orkestrites., olles seegamoraalseks toeks ja julgustajaks noorte kaasa tõmbamisel. Oli tore näha, kuidas nii üldlaulupidudel kui ka maakondlikel laulupäevadel meie seminaristid koorijuhtidena uhkekt oma koori ees marssisid. Seminar oli täitnud oma suure missiooni, hiilgavalt nii Vrunaal kui ka mujal, kus meie vilistlasi tegutses.

Klassi laulmise tunnid.

Neid oli nädalas 2, muidugi peale selle klaveri-ja viiulitunnid, orkester ja kooriharjutus.

Kuna igas klassis oli klaver, siis ei olnud olulune, et oleksime pidanud klassi vahetama. Hiljem oli aga E. Mesiäisel üks klassiruum, alu-

nise korra koridoril esinene vasemal.

Klassi laulmise tund algas tavaliselt hääleseade harjutusega. "Hingake sisse, sügavalt! Pidage kinni ja laske vähehaaval välja crescendo-dim. m-ü-u-o-a, siis pool tooni kõrgemalt ja nii edasi, kuni saime oktaavi läbi. Ta kordas alati, et peame sirgelt istuma, eriti valvates vigurimehi, sest need püüdsid seda sõnadega "müü-oinas-ää!"

Sellele järgnes siis laulmine, emba-kumba, kas V.Tammani "Kooli laulmise raamatust"(kus oli ka teooria laulude lõppu põimitud), mis oli väga rikkaliku valikuga, igal laulul oli oma graafiline illustratsioon.

V. Tammani oli Tartu seminari lõpetaja, hiljem asutas oma kirjastuse Tartus ja andis välja ka kooli- lugemikke. Ka need olid head. Ka meie Tammaniid(hiljem Tannaru) olid tema sugulased isa kaudu.

Teiseks lauluraamatuks oli V. Tammani ja J. Aaviku "Eesti laul"(Tartu, 1924.a.). Sealts laulsime"lehest" (nagu muusikamees ütleb) kahehäälsed laule, nagu:Laula, laula, suukene, Salrvelaul, Kallis Mari,Üksinda, Allika j.t. Selles raamatus olid ka autorite pildid ja nendeelulood. Tema ise saatis klaveril, improviseerides teised hääled kaasa.

Lõpul olid vennasrahvaste viisid ja ka naaberrahvaste omad.

Suure südamega laulsime hõimupäevaks "Väinola lapsed."

On huvitav märkida, et kui minu lähedusest elunev soonlasest klaverikunstnik Heli Ignatius, kes ka Tallinnas on esinenud, minul külas käis ja kui mina temalt küsisin, et kas tema seda laulu tunneb, siis selgus, et selle viisi on loonud tema vanaisa ja vanaisa vend tegi sõnad (Jännesed). Meie laulsime G. Suitsu tõlget.

Teine pool tunnist oli pühendatud teooriale.Õpikuiks olid neil:

A. Kasenetsa-Muusika algõpetus, sama autori poolt tõlgitud Rimski-Korsakovi-Harmonia õpperaamant(mõlemad osad lja 11), J. Zeigeri tõlkes. Neid oli ka meie muusika kogus. Teoreetiline osa algas heliredelitest laulmisega. Tema kandis seda papile tehtud redelit kaenla all ja pani siis tahvli külge. See oli muusik-tahvel, kus olid ka muusika- joonestik. Osa tabamist tegime siis redelist, teise osa joonestikult.

Mesiäinen oli suurb Vilho Siukose, kesoli Soome tuntud laulupedagoog, sõber ja tema metoodika propageerija Eestis. Ta tõlkis edukalt ka tema raamatu"Laulu õppeviis algkoolidele" (III-VI klassidele).

See on kirjutatud nn. "toonika-do" meetodi rakendamiseks. See tähendab

dab, et do on rändav! See võib asuda igas kohas joonestikus, Absoluutset kõrgust tähistab: c, d, e, f, g jne., relatiivset aga do, re, mi... jne. Varem oli Mesiäinen kirjutanud juba oaar metoodilist raamatut noorematele klassidele, Toonika-do meetodit on paljud arvustanud õige valjult (ka T. Vettik), et do ei saa rännata jne., kuid selles kirjutises pole ruumi niisuguseks käsitlemiseks, võib olla edaspidi, kui soovi on.

Tema tundides jõudsin nii kaugele, et võisinie vabalt koraali harmoniseerida ja selle kohe tahvlilt laulda. Ta kutsus meid järgimööda tahvlile seda tegema. Tema oli "valju stiili" mees, pidid alati reegliat kinni pidama. Meie klassis oli väga andekas Tapa pioss, Jaan kellest hiljem sai ohvitser. Korraks oli tema tahvil harmoniseerimas, vasak käsi oli taskus, paremaga kirjutas nii ruttu kui sai. Mesiäinen vahtis veidi jõllitades ja pigistas välja "Ega maks rabada, egs meie sellega nalja ei tee!". Tä ei jõudnud nii suure kiirusega jälgida kui meie geenius Jaani mõte töötas. Jaan vaata tagasi, muigas ja ütles: "Juba valmis...!" Meie hakkasime naerma. Mesiäinen kärkis ja prõmnis, siis rahunes ja ütles, et ega ilma tööta elus midagi ei saa. Laulsime lõpuks Napoli rahvalaulu "Santa Lucia!". Ja meil oli suur heameel seda pörutada, eriti lõpuosas, kui meie laulsime "Sant too luud siia...? Lõpp hea, kõik hea. Need tunnid olid sisukad ja täis tööd, aga nalja poetasime vahele kus aga vähegi saime, see on osa elust....

Tapa on andnud meile terve rea andekaid muusikamehi: J. Pakk, J. Variste, A. Rinne j.t.

Muusikaline õpetus Rakvere seminaris oli väga kõrgel järjel, tänu sellele, et tenajuht ja hing Evert Mesiäinen oli ise ka endine seminarist - kui ma ei eksi Kolppanani seminarist, kus ka meie A. Kunileid tunde andis.

Võib olla harmoonia osas oleks vajalik olnud koraalide kõrval laulude ja rahvaviiside klaverisaadete kirjutamine, sest seda tuli tegelikult vaja, kui tahtsid suuremat koori saata (nagu minul Tartus, J. Parijõe koolis olles, kus mul oli üle 150 poisi koori!) või ka andekamat õpilast, kes soologa esines. Loomulikult seda tuli siis hiljem juurde õppida, ka koorilaulude loomist. Sel ajal näib esirinnas olevat A. Koort, keda mäletan juba kontrabassi tagant, kui seminar 1923.a. kevadel käis Kadrinas, kus K. Rutoffi "Vastu vett" ette kanti, peale selle veel orkester, võimlemise-harjutused jm. ettekanded. Tema isa oli üle 90.a. vana kui läis Sõneru neeskooris laulmas. jälgis Rakverest.

Käesolevate ridade kirjutaja componeeris juba 1927.a. R. Kanseni sõnadele "Murede maa", mis ilmus ka kooli ajakirjas "Tarnos" kaasandena. Olen selle nüüd uuesti redigeerinud. Hilisemal ajal, eriti võõrsil olles,

olen väga palju kirjutanud eesti rahvaviiside aineil, soololaule, melodeklanatsioone, triosid (klarnet, viilu, tšello) duette, soololaule, melodeklanatsioone, triosid, ka Eesti Potpourri väikesele sümfooniale, mida mängisid inglise kolleegid Cambridges ühel kontserdil.

Seminaris olles, mina isiklikult, hakkasin muusikaga tegelena peale seda, kui hakkasime pasunakooris mängima. Noodikirjutamine sai siis meie erialaks, kogu ajaloo tunni mõnikord (Mag.S.). Olin väikese kasvuga ja Mesiläinen, kes ise oli veel minust väiksem, ei uskunud nagu minu võimetusse. Oline nagu kaks kiiret hiirt, kes üksteise eest põgenesid! Hiljem, kui olin koolmeister ja muudki, jäine sõpradeks!

Tantsumuusika vastu hakkasin aga suurt huvi tundma, sest olin rahalistes raskustes ja pidin laupäeviti ja ka pühapäeviti mööda piigade pidusid mängimas käima. Siis pidid kõiki lugusid mängima, alates nadinut-nadi ja lõpetades krakovjakiga! E. Vassiljeva ei lubanud seda hästi, et rikub käe ära! Siiani pole seda veel tähele pannud..!

Siin maal olles tuli mul ka ligi viis aastat olla muusika-ala juhiks ühes kolledžis (keskkoolis), matemaatika osakonna juhatajana. Ma leidsin siis, et meie seminar ei jää sugugi maha teistest siinsetest asutistest, kus valmistatakse ette lauluõpetajaid. Olgu see siis kiituseks meie kallile seminarile!

Muusikaline kasvatus oli osa, üks väga oluline osa, kogupedagoogilisest ettevalmistamisest ja andis väga tugeva aluse kutsetegevuseks nii koolis kui ka väljaspool kooli. Tarvitseb vaid lehitseda meie laulupidude juhten kus ära toodud koorid ja orkestrid koos nende virkade juhtidega. Niipalju meie inimesi on selles suures töös tegevad olnud. Nad on auga täitnud seda missiooni, mida seminar tenalt ootas ja lootis. Seminaris omandatud teadmised ja oskused olid küllaldased selleks, et võisid julgelt klassi asruda ja laulu hakata õpetama.

Metoodiline ettevalmistus oli meil põhjalik, kui sinna juurde arvata veel enda algatust ja isikupärased muusikalised huvid ja kogemused nii koorist kui ka orkestrist, siis ei tea, ega oska, enam parenat tahta!

Märkad seda siis siiranalt ja tungivamalt, kui oled ära ja mõnda vaeva näind! Mina ja minu naine Ananda, kellega oleme kaheksandast lennust, talletane kõik, mis on seoses meie kallil kooliga. Olgu see siis kas piltide või kirjutiste või isikliku kirjavahetuse näol.

See kirjutis olgu minu poolt tunnustuseks sellele suurele tööle, mida meie agarad kaasvilistlased eesotsas Pear Rootalu, Ain Nurga, Karl Kreegi ja teiste paljudega, nii mõttesilla kui ka mälestuste-ahela kujundamisel, omase hoole ja armastusega on teinud.

"Tungal kätte ruttu võtke!"- selle viisi saatel lõpetan minule usaldatud

auväärse ettepaneku-kirjutada käesoleval teemal.

Olete kõik-olene ka meie -tunlakandjad!

Meie suur tänutunne kuulub direktor V. Raamile, kelle hoole all see kõik toimus. Ta oli alati korrektne, julgustav, uusi ideid otsiv ja isalikult nanitsev. Kuid alati andekas-andev: Eesti pedagoogi ideaalkuju!

119 6

Rakvere Õpetajate Seminari

Õpetajatele mõteldes, Enn Saluveer, 8.1end, 1929a.

Mina astusin Rakvere Seminari 1924.a. jaanuari kuus. Sügisest 1923 kuni selle ajani õppisin Viru Maakonna Rakvere Poeglaste Gümnaasiumis. Kuigi tegin seminari sisseastumise eksamid ära teistega koos, 1923.a. juunis, jäeti mind aga reservi, sest olin liiga noor. Ka seminari lõpetamisel olin üks nooremaid õpetajaid Eestis (esimehe koht Aluvere algkooli juhataja k.t. 19a.vana!).

Algan kõigepealt dir.V.Raam'iga. Tema oli meie direktor kui tegime sisseastumise eksameid ja ka siis kui lõpetasime. Kogu aja s.o. kuus aastat oli ta meie klassijuhataja, seega tema iseloomustamine on küllaltki huvitav:-

"Ta oli suur idealist ja omas kõikide ees suurt respekti. Nii õpetajad kui ka õpilased austasid teda, sest meie teadsime, et ta soovib meile südamest ainult hääd ja on oma pedagoogilistes vaa-detes uuendusi pooldav ja eksperimenteeriv. Suureks kasuks oli mui-dugi ka see, et tal oli kolm last, kaks neist lõpetasid ka seminari Helle ja Volli, Helgi käis ainult harjutuskoolis sel ajal, Tartus ta lõpetas aga vist Gümnaasiumi. Dir.V.Raam oli täiesti karsklane, kuid nende suhtes kes suitsetasid, omas ta küllaltki kannatlikkust. Ta kõneles nendega isalikult ja püüdis sel moel neid mõjutada.

Kui õpetaja oli ta suurepärase, omades suure eruditsiooni, selged metoodilised piirjooned ja didaktilise vilumuse. Ta õpetas vähe korraka, aga kõik sai selgeks. Enne kordamise- kontrolltöid, ta kordas, esitades kogu klassile küsimusi. Meile õpetas ta ajalugu paaril aastal, saksa keelt kuid ka pedagoogikat. Kooliuuendamine ja õpilastele kooli kogukondliku esindusekogu moodustamine oli ju-ba tol ajal (a.1927 kui loodi Koolkond, mille esimeseks esimeheks oli August Vaigo, meie klassi mees, elab nüüd Leedsis, oli siin ka õpetaja ametis) temale südame asjaks. Ta hoolitses oma välimuse eest ja omas küllaldaselt määralt ka huumori meelt. Vahetevahel käis ta ja vaatas läbi üksnes oleva akna klassi, et näha kuidas tema vigurimehed endid ülal peavad. Muidugi kus poisid siis ka kadedad olid, kohe ristisid tema "kuuks." Tema abikaasa ja kogu perekond olid kenad. Arutlemine oli osa tema pedagoogilisest vaatest, vastu rääkimine oli täiesti vastuvõetav. Ta luhtsalt lõpetas jutu ja läks ära.

Harjutuskooli juhataja Jüri Parijõgi oli samuti suur koolimees. Ta oli väga vaikne, kuid teravmeelne ja andekas. Ta oli mu koolijuhataja hiljem Tartus, kus ta oli väga tuntud koolimees ja lastekirjanik Kunda mees, seega mitte kaugel Sinu kodust kui randa mööda edasi minna.

Evert Mesiäinen- päritolu poolest soome-ingerlane oli suur töö mees. Arvestades seda, et ta ise oli ainult Kolppana seminari lõpetanud, oli ta küllaltki kaugele jõudnud nii teoorias kui ka me-toodikas. Iseloomult äge, otsekohene, kergesti süttiv, kuid varsti kohe ka jälle sõbraks-tegev. Ta oli väga aus omis püüdlusis ja on nagu kahju, et teda Tartusse kaasa ei võetud. Kui koorijuht oli ta range ja vääramatult rütmidega. Ta tutvustas meile palju soome muusikat ja lähendas meid samale kõrgele tasemele. Heliloojana oli ta küllaltki osav: Meie Mihkel, Kevad on, Kaks jõge, Talvel ja rida teisi. Tema oli ka see, kes tahtis, et minust tuleks tema järeletuli ja seminari muusikaõpetajana, ta ergutas mind heliloomingulistele katsetele (Murede maa, 1927 ja Lumis tuiskab - 1931) mõlemad on lauldud. Kui minust sai Koolkonna Meeskoori juht, siis oli tal sel-lest suur hää meel, kuigi ta minu viguritest eriti lugu ei pidanud ja üsna tihti omad silmad jõlli ajas kui ma ääremärkusi tegin, just siis kui klassis tahvil koraale harmoniseerisime. Ma tihti suska-sin vahele, kui plika tahvli juures olid: "Ega seal pole vaja tertsi kahendada. Mis te tast kahendate...! Pange aga lõppu läbi-minev sept sisse, muidu on see lahja, nagu kalja-vesi...!"

Tema naljad olid soomelikud- tõlgitud ja seega naersime neid, et ta neid kordaks ja sel moel aega raisata...!

120
Egon- kahekordse doktorina oli tark, andekas ja armastatud inimene. Ta oli ka väga musikaalne, mängis hästi klaverit ja tantsis valtsereid õige omapäraselt: suures kaares. Tema tunnid olid huvitavad ja ta oli suuremeelne. Õpilaste karistamise suhtes oli ta modernse maailmavaatega, Oeldes, et " perudest varssadest kasvavad alati tiblid hobused !"
Kui tegin siinses ülikoolis järjekordselt pedagoogilisi kutse-eksameid, siis olid nii tema kui ka Raami kogemused ja teadmised ja nende isikused mulle suureks kasuks eksamite tegemiseks.

Aleks. Üunapuu- oli hää viiuldaja, kauaegse orkestrandina oli tal palju nalju ja sai nendega päris poulaarsekski. Evertiga nad hästi ei klappinud, sest ta juhatas orkestrit ja loomulikult tundis seda ala hästi. Eks seal siis olnud ka ehk veidikese kadedustki.- Evert oli pedagoog, tema aga muusikant ja need on omaette klass, nagu ma seda aega teenides vana Reeder'i juures nägin. (1931-32, Kriit, Pärt, Bauer, Rinne, Tamverk, E. Kapp j.t. olid minu kaasaegsed). Orkestrit juhtis ta hästi, samuti ergutas ta ka viiulit mängima. Meile oli ta sõbralik ja vahelduseks mõnede valjude tegelaste kõrval.

Vana Linnau-Linno. Ta andis meile lõpuaastal saksa keelt. Omaette nalja-mees, küllaltki tark, aga ta oli töötanud teistes oludes ja kohades. Mina võtab aega, nagu ma seda ise inglise koolis kogesin. Ta oli ka sadamest hää mees, kuid jamas vastu poistele, kuid poisid saanud sellest hästi aru. Ta koera nimi oli Rolf ja kui ta tuli, siis poisid sõnasid kohe: " Rolf auf dem Sack"- mina kaua aega juurdlesin miks ta Dativit, mitte aga Akkusativi ei tarvitanud. Lille Hugo käis aga üsna tihti temale abiks puid tuppa viimas ja tema sealt siis meile selle väljenduse tõi. Kunagi oli meil Schiller'i " Kellakulust" kodutöö ja mul jäi see tegemata. Ta küsis, miks ma seda ei teinud? Ma vastasin, et saanud, kui tegema hakkasin, läks kellavedru katki." Ta saatis mu siis kohe direktori juurde. Oma ala ta teadis, kuidas edasiandmisega oli, on raske ütelda. Loodame, et tal sama palju pääs oli kui kõhuski!

Erica Vihman(Ungerson) oli väga hää õpetaja. Ta kõneles täiesti laitmatut inglise keelt nagu ma seda praegu võiksin väita, tunnid olid hääd. Kuid ta oli üsna õhna hingega ja punastas väga kergesti. Ta oli kindlasti hästi kasvatatud(ema oli vist inglase, nad elasid Tartus). Igatahes väga hinnatud ja lugupeetud pedagoog ja hää õppejõud.

Arnold Vihvelin- kunstnikuna oli ta omaette klass, shikilt riie- tud, haruldaselt hää välimusega ja väga vähese jutuga. Ta oli pärit Viljandi linnast, sellepärast kõneles ta ka mulgi-murakut. Mina sain tal järeleksami joonistamises, aga see oli vist sellepärast, et ma tegin õpetajatest(see oli vist 1927 a.) luuletuse, mille esimene salm algas " Vihvelin' kõnnak raske, just kui püksid täis tal vaske ", see käis joonistamise-saalis ringi: poisid ja plikad naersid, ta võttis selle ära, vaatas mulle kurjalt otsa ja kevadel oli tunnistusel "2 "!

Hiljem, eraelus, olime aga suured sõbrad. Ta oli andekas, suuremeelne ja väga hääde kommaanidega. Maalis hästi, selle tõttu abiellus ka ühe. Piltiga Rakverest(neid oli kaks öde, üsna ühte nägu, pole kindel kas nad olid kaksikud).-

Kui ma ei eksi, see oli vist 1926.a. kui meile tuli uus direktor Narva güm. inspektor Aleksander Rikken, pärit Varudi külast, peaaegu meie Rentiku naaber ja haruldane matemaatik ja hää õpetaja. Hää sadamega ja huumorimeelega, rääkis aga Alutaguse murakut, mis meile alguses nalja tegi. Meilt läks ta(õigemini viidi) Petseri güm. direktoriks ja hiljem Valka, siis Võrusse. Ta kärkis nendega muheledes, kes ei saanud trigonomeetriast aru, tüdrukutele oli ta aga lahkelt naeratav. Matkurile ütles ta peale proovitunni andmist: " Mis te sziis sellest vana-isa kapslitega hõbekellast nii tihti vahtisite, poisid ei pannudki muud tähele kui szedda kella. Ja sziis suur kett ka veel üle kõhu..!"

Mina ostsin temalt ära veel saani, kui ta ära läks. Kui vahel talavel kodus käisin, siis panime vana ruuna vana ette ja kuigi mul "karaguuli" polnud nagu Sassil- siis ise matkisin teda järgi ja lasin saanisõitu Kadrina suunas.

121 51

RAKVERE ÕPETAJATE SEMINARI KEVADKONTSERDID

olid igal kevadel, tavaliselt mai keskel, meie väikeses koolilinnas R a k v e r e s saanud kohalikuks suursündmuseks. Juba varakult, enne kontserdi algust, valgus parv külalisi seminari-sõpru meie kauni metsa veerel asuva V a l g e M a j a poole.

Et seminari õpilaskond koosnes noortest, kes õpet. ette valmistasid, üle kogu Virumaa, selle kõrval aga ka Järva- ja Viljandi-maa, siis loomulikult ei saanud nende vanemad kohal olla. Küll aga nende vanemad, kes Rakveres elasid.

Kes olid siis meie " sõbrad " ? Nendeks olid hariduse alal te-gutsevad: kooliõpetajad, hariduseosakonna ja koolivalitsuse amet-nikud, omavalitsuste ametnikud ja mitmetel aladel tegutsevad muu-sika-ja laulu-armastajad. Alati istusid esireas, aukohal: kirja-nik Jakob L i i v koos oma kauni, väikese-kasvulise abikaasaga, Koolivalitsuse juhataja Ernst Raatma, kes ise ka tunnustatud koori-juhina Rakvere Hariduse Seltsi Segakoori pikemat aega, kooliõunik, kelle mõlemad tütreid Linda ja Salme käisid seminaris ja terve rida teisi, keda ei jõua kõiki loetella, eesotsas linnapeaga.

Kontserdile ettevalmistamine võttis terve kooliaasta. Selle hinge- ja organiseerijaks oli meie muusikaõpetaja (arvates 1923 kuni 1932) soomlane E v e r t M e s i ä i n e n, kes ise oli õppi-nud K o l p p a n a õpetajate seminaris, kus omal ajal õpetas ka A. K u n i l e i d. Tema suureks sõbraks oli aga Sorttavaala seminari muusikaõpetaja ja Soome kuulsamaid metoodikuid koolilaulu alal - Vilho S i u k o n e n, kelle " Laulu õppeviisi" algkoolidele ta tõl-kis ja meie koolidele kohandas. Ka minul oli au omada, üks niisugus-test raamatutest mõlema autori pühendusega tiitel-lehel!

Kevadkontserdi-kava oli trükitud hääl paberil ja koostatud nii metoodilises kui ka sisulises mõttes loogiliselt ja pedagoogilist vaistu kandes. Kogu kontsert kestis tavaliselt ikka kahe tunni ümber.

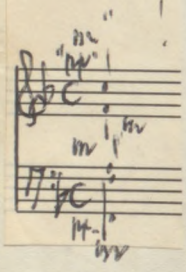
Esines üle 150 liikmeline segakoor, solistid (klaveri, viiuli, laulu j.t. instrumentide alal), peale 1927.a. aga Koolkonna Meeskoor, mida juhatas viimase klassi õpilane (1928/29 Ernst Schwarzborg - Enn Saluveer, 1929/30 Villem Raam j.t. hiljem, keda ei tea).

Enne kui koor saali tuli, asusid lauljad kindlas sissetuleku järjekorras lava kõrval olevas klassi-ruumis. Sealt tuldi siis ka lava ette, tulvil-täis-oleva saali külaliskonna aplausi saatel.

Koori asetus oli järgmine:

t e n o r i d (1 tagapool)	b a s s i d (2 taga-poolses reas)
<u>s o p r a n i d</u>	<u>a l d i d</u>

[koorijuht] (väikesel poodiumil)

E v e r t oli frakis, valge vestiga, kõrge valge kraega ja näis nagu üks imetlemis-väärne nukk: kuldsete raamidega prillidega ja väl-kuvate silmadega. Istus ise esireas kuni koor oli omal kohal. Siis tuli koori ette, et veel korra soprani- ja altidega julgusta-valt kõnelda, siis kummardas, võttis taskust helihargi ja andis hääled " m m - i g a " sopran, alt, tenor, bass. Mõnikord aga ka esimese ühesilbilise sõnaga: " tungal, tungal, tungal, tungal!" Tõstis üles-se oma väga lühikesed käed, koor jälgis teda hinge kinni pidades ja niipea kui tuli esimene löök, tegi igaüks mida ta oskas ja võis, et nii sellele suurele muusikamehele ka kui ka meie alma materile, arm-sale seminarile, tänutäheks parimat pakkuda. Jah, tagajärjed olid ettekujutamatud! Need väikesed käed pressisid välja jõulise forte ja "siblivad" lühikesed sõrmed tõid esile ka nauditava piano. Nüansid sisendas ta silmadega ja ilmega.

E. Mesiäinen oli valju stiili inimene, nii omas heliloomingus kui ka koorijuhatamise alal. Täpsustatud rütmile põhines muusikaliselt hästi kohandatud fraas, tekstist johtus aga dünaamiline värving. Tema ei sallinud " vigurdamisi " interpretatsioonis, niisugune mees ta oli! Range välimusega, sooja südamega ja äärmiselt õilis teos!

RÕS-i kevadekontsert

(järg)

Kava esimene osa oli ikka segakoorile, siis järgnes tavaliselt meie kooli sümfoonia-orkester A.Õunapuu juhtimisel. Tema oli ise väga hää viiuldaja ja omas hää orkestri praktika Narvast kui ka mängides Estonias. Ta lõpetas ka Konservatooriumi viiuli alal (Prof. J.Paulsen'i klassis) vabakunstniku diplomiga. Tema poeg, Villem, kes tema sinna tuleku ajal (1927) oli alles 10.a. vana, esines tihti solistina ja oli ka kontsertmeisteriks. Tavaliselt oli selleks Linda Linsi. Orkestri tase oli väga kõrge. Meil oli üle 40 liikme ja õpilased olid väga huvitatud mitmesuguste instrumentide õppimisest. A.Õunapuu oli laia, haarava löögiga ja väga selge tõlgitsemisega. Ta julgustas ka algajaid viiulit õppima ja oskas seda õpetada.

(Praegu)

Ka Prof.Vahter oli hää viiuldajana meie orkestri koosseisus, käesolevate ridade kirjutaja mängis aga teist viiulit.

Meie mängisime isegi Schuberti lõpetamata sümfoonia esimest osa, Paderewskit, Tshaikovskit, Mendelssohn-Bartholdy't, Bizet, j.t. klassikuid. Aplaus oli alati, nagu koorilegi, haruldaselt soe.

Kuna Evert Mesiäinen meie lauluvarasse tõi soome autorid, siis orkestri alal, oli hää võimalus saada osa klassikalise literatuuri sügavast aardest. Soome autoritest meenuvad: E.Genetz, P.J.Hannikainen, T.Kuula, A.Maasalo, O.Merikanto, Jean Sibelius, A.Törnudd (kas mäletate veel "Kit-kat, kat-kat?"), A.Järnefelt j.t.-

Klaveriõpetajaks E.Mesiäise kõrval oli Elisabeta Vassiljeva, kes ise oli saanud väga hää väljaõppe Peterburis. Haruldaselt hää inimesena püüdis meile sisendada muusikalist tunnetamist ja hää tehnikat, kui eeldust korralikuks mänguks. Tema õpilased, eriti aga need, kellel harjutamise-võimalused kas kodus või linnas olid, tegid suuri edusamme ja esinesid siis ka solistidena. Vanematest on meelde jäänud A.Rosswald, V.Riispapp, B.Orav, E.Paulus, V.Viikmann j.t. Viimased kaks olid meie andekamad klaverdajad, esimene sai aega teenides õnnetut surma, teine suri äkitselt oma isa kodus Kadrina lähedal, Neeruti mägede juures. Muidugi, peame täna eriliselt meeles pidama Endel Ainomäed, kes oli klaverikunstnikuna konservatooriumi lõpetanud ja tegutses Tartus E.Tubina abina "Vanemuises" ja koorijuhina.

Laulusolistidena on meelde jäänud: Hella Clanman-Nõmtak (lõpetas ühes varasemas lennus ja lõpetas ka Milaanos konservatooriumi laulu alal), tema õde Milli Nõmtak-Bergström, kes oli Pärnus Endlas subretiks, Jullo Talpsepp, A.Vahter, S.Koch-Pärn, R.Vahisalu, kellest hiljem sai meie kutseline solist ja laulu-pedagoog, V.Raam, K.Kreek ja terve rida teisi. Ei saa aga mainimata jätta meie kõige suuremat improvisaatorit klaveri ja ka viiuli alal (õppis aga hiljem metsasarve) Heino Narvat, E.Tammaru, kes lõpetas konservatooriumi Prof.J.Vaks'a trompeedi-klassi, oli aga ka hää viiuldaja, esimeses viiulis koos A.Ruudu, H.Pani, A.Vahteri, M.Treimanni j.t.kõrval.

Meie muusika-talentidest kavatsen aga edaspidi veel kirjutada. Seekordsed read on aga RÕS-i juubeli puhul kirjutatud meie kevadekontsertide väärtuse jäädvustamiseks, mitte ainult meie oma seminari, aga kogu meie rahva muusika-ajaloos.

Üheks suureks didaktiliseks väärtuseks oli ka see, et sel kontserdil nii E.Mesiäinen kui ka A.Õunapuu usaldasid ka paari pala juhatamise viimase klassi õpilastele, kel oli selleks julgust ja osavust.

Seminari lõpetamise järele mindi laiali ja tehti edasi seda väga väärtuslikku vaimutööd, mis vormib igal rahval neid varasid, mida meie südames kanname...

Need read olgu õnnitluseks neile, kes sel alal on teinud nime meie seminarile, ise-endale, eelkõige aga meie väikesele rahvale, kes asstasadu on laulnud ja kes ka viimase poolsajandi kestel on annud meile suuri kunstnikke igal alal.

"Laena mulle kannelt, Vanemuine," kaunis lugu mõlgub mul meeles!" Siiralt, teie, Enn Saluveer-suur laulu- ja muusika-sõber.

Tungal, tungal, tungal...!

"Tungal kätte ruttu võtke!" -
oli meie lipulaul.
See andis vaimu sitke,
mida kannad ihel, aul!

Selle laulu saatel sajad
kutsetööle asusid -
ta helirikkad lajad,
tänuvõlga tasusid.

Valge maja ühtne pere,
vaimustatult tegi tööd,
see karastas me vere,
et valgeks jääksid ööd!

Linnutee meil näitas sihti.
Põhjatäht meil juhtis teed. -
Siiras süda üsna tihti,
ära hoidis silmaveed!

Aastaid tungalt käes me hoidnud,
ausalt teinud kutsetööd,
südameisse varjul peitnud:
Kodumaa - ta metsavööd!

Seminarile mõeldes...!

Linnaveerel Valge Maja,
vaimutuld ja hoogu täis,
et maasööla oli vaja,
siis sealt sadu läbi käis.

Laulsid, õppisid lõid pilli,
kindlalt tungalt hoidsid käes,
said säääl vaimutule trilli,
mida nõuti kutseväes.

Kui kord sealt siis mindi välja,
ootas ees neid noorte parv,
ei saand enam koolinalja,
sirge "vembumehe" sarv!

Kutse meilt ju nõudis palju:
teeni noorust, aateraad!
Oled kindel nagu kalju,
küll siis nendelt tänu saad!

Mina käisin sama rada,
kutseks sai mul koolitöö,
peagi mu ees noori sada,
julgustas mind tähte vöö!

Sealt siis mulle hakkas silma,
õige hele täheke;
nüüd, kus sattun'd laia ilma,
ei ta tähtsus vähene...!

Nüüdki sama tähe sära,
annab mulle jõudu tööks:
et ei unuks ial ära,
koht, kus veelgi laulu lööks...!

Seminar, me Valge Maja,
hariduse vara-salv!
Andis meile kõik, mis vaja -
töös nii ruttu möödus talv!

Cambridge, 20. juunil 1974.a.

Enn ja Amanda Saluveer

RAKVERE ÕPETAJATE SEMINARILE TEMA

65.a. juubeli puhul

Armsas kodulinna, metsaveerel
asub Seminar, me Valge Maja!
Kaugeis mälestusis kullakeermeil,
püsib ta me südames üle aja...!

Täna, tema suurel peo-päeval,
elavaks saab meile jägat' aare,
mis me sihti sõudval elulaeval,
suunab läbi päik'sepaiste, tormikaare.

Kallid koolisõbrad, teie tööd ja indu:
vaevalt asendada saab, ja suudab keegi!
Me õnnitluste-puhmas soojus asun'd rindu,
olgu tänutäheks, sõpruspandiks, meilt siis seegi...!

Kui aulas kõlab võimas laululaja,
siis mõttesild meid kohe sinna toob!
Veel kaua kujutlusis kostub armas kaja...,
mis juubilaril au-kuube koob.

Armsas kodulinna, metsaveerel
asub Seminar- me Valge Maja.

Täna kokku tulnud paljud, tema lapsed,
sest ütehoidval perel üksteist näha
vaja...!

Siiramate tervitustega viibime teie kõikide juures ja palume meilt
vastu võtta riimi-vormis tervitus.

Soojalt,

Emma ja Amanda Saluveerud.

8. lennust(1929)

Cambridge, 17.6.1977

Sarvel
1977.a

125

2

§ RÕS õpetajatele mõeldes ...! / Enn Saluveer /

Küll neid oli igat sorti:
Kata aitas keeta kõrti,
Vanal Linnaul alaks- Deutsch
Tiul hõõvel, tollpulk, peitsh!
 Arnó näitas kuidas maali'-
 Evert viis meid kontsert-saali,
 Simensonil ajalugu
 Jüri Erm'il linnusugu.
" Idee on õilis arusaam!",
 nii manitses meid Vana Raam;
* Sassil ratsuks logaritm,
 Helmil trummil tantsuritm.

 Theo võimlas keha lihvis,
 Kalev vahkis tihti krihvis-
 Hildegardil kirjatööd,
 Onku uuris tähevööd.
Eerika eht inglisis-leidy,
Tervitas meid: "How are you?"
Linwald õmbles kauni kleidi
Tehver vahkis naerul suu...!
 Egon luges mõtteteadust,
 Jaanus kantseleis pidas seadust-
 Olup vaatas- kus on nõgi?
 Jutumeistriks Parijõgi.

Kõige suurem lobasuu,
oli Aleks Üunapuu.
Üppenõukogu kõrget hinda,
pani kirja Pärli Linda.
 Kata Harjumaale asus,
 vahetus, mis hästi tasus-
 meile tuli Salme Noor,
 soustis jälle tundus koor...

Vana Pank tegi meile sooja,
Kleesmann pookis üunapuid;
Vurrus-Pork oli postitooja,
Kalessis sõitis suvekuid.

 "Tõstke, lööge, tõstke, lööge!"
 nõudis Elizebeeta.

 "Minu pirukat siis sööge,
 kui mäng pole laita!"

Emakeeles stiil ja joon-
oli kaunil Linda Pärdil.

"Utle, vigä midä on?"-
Küsimuseks Oja Värdil.

 Alfred tegi näitemängu-
 Parvepoisid laval'tõi,
 kui ta läks, jäi asi kängu-
 esineja sõnu sõi...

§ Meie s.o. 8.lennu lõpetamise
40.aastapäeva puhul, 10.6.69
Kirjutatud huumori-meele säili-
tamiseks, ei ole muid kirjandus-
likke pretensioone

E.S.

* D.R.E.R.J.O.R. A. RIKKEN, lül. Narva
ok 1925-28.

Kui koduloo aine oli õige sant,
siis abi pakkus Mari Brandt.
Ei paremat Sa saagi tahta,
Kui seda oli Tamme Mahta!

Salme hooleks oli kell...,
abiks Grube: vaikne, hell'-
Saia-tanta sarve-saia,
tänapäeval veel ihkan majja!

"Tõstke lööge, tõstke lööge!"
praegugi on meeles-
Seminari auks seal sööge,
laulge Kaunis keeles!

Aga aeg on edas'läinud,
puudus sarvessaia.
Tormid meist on üle käinud,
puhkend ilmast laiaist.

Epigramme Rakvere Õpetajate Seminarist.
Ema Saluveer (VIII, lend, 1929.a.l.)

1. Ajatöö tunnis kutauti Hugo Lille tahvli juurde aiaplaani joonestama. Ta oli hea joonistaja ja hakkas kohe väravast pihta. See oli lahti ja vahti pidas tülse habemega õpetaja. Ka tema suur must koer oli vahimehe kõrvale joonistatud. Kui Hugo selle oli valmis teinud kolme kapsa ja kahe pergandiga, kirjutas ta sinna alla: "Rolf auf oben Sack!" Õpetaja õhtuti käskis kodu Rolfi niimoodi magama minna.

2. Kui üks Everti kolleegidest, kellega ta mitte väga hästi läbi ei saanud, pani välja kuulutuse: "Müüa jalaga õmblussasin ja pruugitud näiste-rahva jalgratas", pildistas ta selle ja andis ühe foto ka Emmale mälestuseks.

3. "Kas mina omed püksid olen ära määrisud?"

Saksa keele õpetaja oli üsna kõhukas mees. Kui ta õpetaja lausa taga istus, siis reied puudutasid lausa-alust. Eks viguritegijad määrisid lausa-aluse kriidiga kokku. Kui Reinhold tunni lõpetas, oli tal kohe üks "Schlingelitest" talle abiks, viisakalt mäidates, et püksid on kriidiga. "Hoh, kas mina siis need olen ära määrisud?" inestab ta. Tema tavaline heatahtlik märkus poistele olis: "Ärage siis enam jälle nii valjult lobisega!" Üks asi on kindel, tatundis oma sinet hästi, selle õpetamisel ei küündinud aga dir.V. Raami metoodilisele tasemele.

4. "Värvi juures arstlikul järelevaatusel."

Vähenalt kord sestris (vähenalt kord sestas) käis Dr. W. Oja neid arstlikult kontrollimas. Tema oli muhe mees, suure huumorimeelega ja tore-da võrumaa murrekuga. Tavaliselt tegi ta kontrolli kolmandal korrusel. Neid oli ritta pandud ja siis korda mõõda läksime tema ette.

Ta vahtis sulle silma sisse, keerates lau veidi üles ja küsis: "Viga midagi on?". Vigurimeeste mõte hakkas kohe töötama. Esimene, Ruts, ütles, et temal on kõht lahti! "Lase aga tulla niipalju, kui tulla on, siis on jälle korras!" Teisel poisil sama häda, vastus jälle sama. Üks mees ütles kohe välja, et temal on "ess" lahti. Arst jälle: "Kas sa ei ole kunud seda ütelist, was schneller kommt, kommt sicher!"

Selle hädaga ei saanud aga kuigi kaugel! Üks meist ütles, et ta ei kuule hästi ja räägib valju häälega. Värvi paneb kätte kõrva juurde ja kuulab. Ei ta räägi siis midagi talle vastu; siis korraga ütles väga vaikse häälega: "Kas see häda juba on?". Poiss oli juba vahepeal oma

hüda unustanud ja ütles: "Paar päeva juba".

Vardi: "Küll ta siis ka paari päeva pärast jälle korda läheb!"

Olin paar aastat Rakvere Linna Tööstusõpilaste koolis lauluõpetajaks. Ühel õhtul oli Dr. W. Oja palutud sinna kõnelema nakkushaigustest. Kõik olid saalis koos ja Oja tegi seda temale omases naljatoonis, kuid mitte väga pikalt. Õpetajate tuppa tulles ütles koolijuhataja A. "Oleks võinud veidike pikem olla, see Teie kõne!"

Vardi vastas: "Oh, oleks ma seda teadnud, ma oleks võinud ju rohkem rääkida. Kõne on jii nagu vasika-sool, venita niikaugale kui tahad...."

Vardi tütar Helgi õppis meie harjutuskoolis ja hiljem ülikoolis, kus lõpetas õigusteaduskonna. Oli ilus ja andekas!

5. Jalgpalli võit.

Olin kolmandas klassis ja mängisin ka klassi meeskonnas, sest meil oli võrdlemisi vähe sportlasi. Olin poolkaitses. Minu ees oli Eedi L. - kes mängis paremal kaitses. Tema mind siis ka õpetas: "Ära sa kurask palli eest nii palju muretse, esimene asi on, pane vastasele vastu konte, siis ta ei julge enam ligi tulla. Mina tem õpetust siiski omaks ei võtnud! Tema ise aga praktiseeris oma taktikat ja alati võitsime, sest keegi tahtnud maraskile jalga dega koju minna. E.L. oli hea joonistaja ja ka hea pillimees (bass ja kontrabass), aga väga ägeda loomuga.

6. Ava-valss.

Seminaris oli ühe kirjandusliku ettekande puhul lõpuks ka tants. Meile kõigile väga populaarne Jorss ei pannud erilist rõhku oma riietusle, ka majanduslikud võimalused puudusid selleks. Tal oli üks paar halli pükse, hall kampsun ja hallid tuhvi-taolised kingad.

Ta oli aga hea tantsumees ja alati esimene tantsupõrandal, tavaliselt ikka ühe kaunima daamiga. Sel õhtul valis ta selleks eesti keele õpetaja L. Pärt i (hiljem Paal). Temast sai hiljem maamõõtja (nüüd ka Manalas) ja koos Theoga üks meie parimaid suusamärde tegijaid. Ta oli Tartumaal, Ulvis, ka ühel aastal õpetajaks. Kui koolinõunik Reial kooli revideerima tuli ja tema aritmeetika vihikuid kontrollis, pärides, miks need parandatud pole, vastas Jorss (H.L.): "Kui tahate, et vihikud ka parandatud on, siis peate paremat palka maksma! Sille raha eest on häa, kui ma ise- gi klassis vahin". Koolinõunik manitses aga edasi: "Teil on ju proovi-aasta ja ma kahtlen, kas Teie niimoodu kutses saate?" - Jorss vastu: "Kui ei saa kutses, siis ütlege kohe!"

Koolinõunik jälle puikleb edasi... Kui tuli vahetund, siis läks läks Jorss koolijuhataja juurde ja ütles: "Mina lähen nüüd ära!" KLN. Reial võib nüüd tundi edasi anda ja vihikud ka ära parandada. Ja võttes oma eriskummalise jalgratta, seljakoti (see oli kõik) ja pörutas otsekohes Rakverre, kus ta maamõõtja juurde tööle läks.

Torontos naanõõtjana tegutsedes kannatas ta poisse eest keeles: "Ära laiskle,.....pihta, tee tööd, poisid!" jne. Oli aga lugupeetud ja edutatud. Kui temal kästi aiatöö tunnis aia-plaani teha, siis ta joonis tas vana Linnu värava peale ...püss käes, et lindusid hirmutada ja sellele lisaks veel ühe mehe aia murka, et -porgandite "võetise" eest hooldtseda,.....loomulikult vastavas poosis!

6. "Klaveriõpetajat näpistanas!"

Seminarides pandi väga palju rõhku õpilaste isetegevusele. Nii ka meil, Rakvere seminaris, oli palju ringe ja huvigruppe, et tulevane koolmeister "maasoclane" ei jääks mitte tuiaks. Isegi Marfiõhtut korraldati. Malle on üks naisugune malle sõõbimud 1927.a. Olin siis neljandas klassis. Meil oli oma duhhavoi. Riistusin end ratsaväelase vormi: punased püksid j.m. (olid minu kadunud venna omad, kes oli selles väeosas velskeriks). Kes oli mask ja olin siis sellisena kapellmeistriks, mängides laul tantsumuusikat: krakovjak, tõmba-Jüri jne.

Saal oli rahvast täis maskeeritud. Kui minoodu saalis ringi käisime, et keegi kedagi ära ei tundnud, siis märkasime, et üks naine on end kartuliketike teinud: käevarred olid paljad, kartulid rippusid küljes. Häält ta ei teinud, aga käte järgi arvasime, et see daam, kellele meie püksuva südamega Burgmüllerit higitame.

Teiseks tunnuseks, minu sinduse kinnitamiseks, olid tedre-tähniid käevartel. Võtsin tema aie tantsima, aga tema ei tahtnud minuga tulla, küllap ta mind ära tundis, olin ju väikene naganan.

Minu nuldugi pidin oma husari su kaitsesse midagi tegema. Hakkasin kartuloid koti küljest ära kiskuma, teda väga õrnalt käevarrest näpistades. Aga häält ta ei teinud.

Kui pidu hakkas lõpule jõudma ja maskid võeti ära, sest anti ka auhinnad, peamiselt raamatud, mida annetas meile suur semiari sõber Carl Sarap, kellel oli raamatukauplus just kiriku kõrval.

Alles siis nägin, et näpistasin meie klaveriõpetajat. Oli veidike-se piinlikki, aga kui mürgel, siis olgu lõpulik, mõtlesin ise oma väikese peaga. Vabandane aga ei läinud!

Tänu oma autoriteedile suutis V. Raan keskkooli õpetajate hulgast värvata seminarile kogemustega õpetajaid. Suuren osa õpilastest saadi ka keskkoolist.

V. Raan määrati ametisse 1945.a., paari nädalaga sai ta oma kooli tööle, 19.märtsil toimus avaaktus. Alustati nelja klassikomplektiga, 135 õpilasega, õppetöö hoogustus, ellu rakendusid õpilasingid ja ühiskondlikud organisatsioonid. Edukalt kulges ja järgmine 1945/46 õppeaasta. 1946 aasta suvel V. Raan puhkust ei kasutanud. Kooli oli vaja uueks õppeaastaks ette valmistada. Töökoorem osutus raskeks. Laupäeval, 30. septembril õhtul oli infarkt jakui esmaspäeva hommikul õpilased kooli tulid, ei olnud enam direktorit.

Voldemar Raan täitis, seekord temale viimase ülesande. Rakvere Õpetajate Seminaris oli tööle pandud. Veel tema elu ajal, 1946 aasta kevadel, läks koolidesse tööle I lühen, 16 algkooliõpetaja kutsega noort. Need olid keskkooli lõpetanud, kes olid võetud 1945. aasta sügisel üheaastasele pedagoogilisele kursusele.

1947.aastal Seminaris IV klassi 34 eesrindlikku lõpetajat, kes 7. kl. kooli õpetajaks ettevalmistava programmi kohaselt olid kaks aastat Rakveres õppinud, läksid ilma üleminekueksamiteta vastavatu Tallinna Õpetajate Instituudi viiendale kursusele.